

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Bc. Barbora Gaďourková

**Transparentnost rozvojové pomoci se zaměřením na poskytování
údajů o sub-nacionální alokaci ze strany dárců pomoci**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne .....

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji panu Zdeňkovi Opršalovi za odborné vedení práce, pomoc a cenné rady při koncipování bakalářské práce. Další poděkování patří mé rodině a přátelům, kteří mě při psaní podporovali.

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

Jméno a příjmení: **Bc. Barbora GAĎOURKOVÁ**
Osobní číslo: **R21890**
Adresa: **Nová 224, Radslavice, 75111 Radslavice, Česká republika**
Téma práce: **Transparentnost rozvojové pomoci se zaměřením na poskytování údajů o sub-nacionální alokaci ze strany dárců pomoci**
Téma práce anglicky: **Transparency of development aid with a focus on data provision of sub-national allocation from aid donors**
Vedoucí práce: **doc. Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je poskytnout přehled a zhodnotit přístup dárců k veřejnému poskytování údajů o jejich rozvojové pomoci, se zaměřením na geocoding – sub-nacionální alokace pomoci. Mezi rozvojovými experty existuje shoda, že transparentnost rozvojové pomoci je důležitým předpokladem účinné pomoci. Praxe mezi jednotlivými dárci je však často odlišná. Součástí teoretické části výzkumu je přehled iniciativ zaměřených na zvýšení transparentnosti údajů o rozvojové pomoci (např. IATI – International Aid Transparency Initiative a Aid Transparency Index). Konkrétně se výzkum zaměřuje na způsob, dostupnost, „uživatelskou vstřícnost“ (rozhraní/interface) a úplnost zveřejňování údajů o rozvojových intervencích, a to hlavně v oblasti geografického rozmístění těchto intervencí.

Seznam doporučené literatury:

GHOSH, Anirban a Homi KHARAS. *The Money Trail: Ranking Donor Transparency in Foreign Aid*. *World Development* [online]. 2011, 39(11), 1918-1929 [cit. 2022-01-19]. ISSN 0305750X. Dostupné z: doi:10.1016/j.worlddev.2011.07.026

GHOSH, Anirban a Homi KHARAS. *The Money Trail: Ranking Donor Transparency in Foreign Aid* [online]. 9. 8. 2012 [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/research/the-money-trail-ranking-donor-transparency-in-foreign-aid/>

HONIG, Dan a Catherine WEAVER. *A Race to the Top? The Aid Transparency Index and the Social Power of Global Performance Indicators*. *International Organization* [online]. 2019, 73(03), 579-610 [cit. 2022-01-19]. ISSN 0020-8183. Dostupné z: doi:10.1017/S0020818319000122

Publish what you fund. *Aid Transparency Index 2020*. 2020. Dostupné z: <https://www.publishwhatyoufund.org/the-index/2020/>

Publish what you fund. 2022 Aid Transparency Index Technical paper. 2021. Dostupné z: <https://www.publishwhatyoufund.org/2021/05/assessment-method-updated-for-the-2022-aid-transparency-index/>

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Podpis vedoucího pracoviště:

Datum:

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o konceptu transparentnosti, tedy otevřenosti a dostupnosti informací o rozvojové spolupráci. Tato data jsou poskytována ze strany dárcovských agentur veřejně, a to pro zefektivnění rozvojového úsilí v zemích přijímajících rozvojovou pomoc. Práce shrnuje dekádu vývoje transparentnosti, která směřovala k otevřenějším a dostupnějším informacím o rozvojové pomoci ze strany dárců pomoci. Uvádí důležité události, které započaly tento trend a představuje stěžejní aktéry transparentnosti, kterým se podařilo vyvinout na dárcovské agentury dost velký tlak na to, aby začaly dbát o kvalitu a množství jimi zveřejňovaných dat o svých rozvojových projektech a činnostech. Práce analyzuje dvě generace výzkumů transparentnosti a potenciální třetí generaci výzkumů zaměřující se na evaluaci a kritiku. Ve vlastním výzkumu práce srovnává dva nejčastěji používané indexy pro měření transparentnosti – Index transparentnosti pomoci a Index výkonnosti rozvojové pomoci. Výzkum představuje jejich přínosy, limity a omezení. Z výzkumu vyplývá, že rozvojové agentury data sdílí pouze z důvodu splnění této povinnosti, nikoliv kvůli jejich skutečné užitečnosti.

Abstract

The thesis deals with the concept of transparency, i.e. openness and accessibility of information on development cooperation. This data is provided publicly by donor agencies to streamline development efforts in countries receiving development aid. This paper summarizes a decade of transparency developments towards more open and accessible information on development assistance by donors. It identifies the important events that started this trend and presents the key transparency actors who have succeeded in putting enough pressure on donor agencies to start caring about the quality and quantity of data they publish on their development projects and activities. The paper analyses two generations of transparency research and a potential third generation of research focusing on evaluation and critique. In its own research, the thesis compares the two most commonly used indices for measuring transparency - the Aid Transparency Index and the Development Aid Performance Index. The research presents their benefits, limitations and limitations. The research shows that development agencies share data only to fulfil this obligation, not because of its actual usefulness.

Klíčová slova: Transparentnost, transparentnost rozvojové pomoci, Index transparentnosti pomoci, bilaterální dárci, multilaterální dárci, rozvojové agentury, rozvojová pomoc.

Keywords: Transparency, development aid transparency, Aid Transparency Index, bilateral donors, multilateral donors, development agencies, development aid.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Seznam kategorií indexu a jejich bodové ohodnocení	55
Tabulka 2 Bodové ohodnocení rozvojových agentur USA podle indexu ATI	57
Tabulka 3 Bodové ohodnocení rozvojových agentur UK podle indexu ATI	61
Tabulka 4 Bodové ohodnocení rozvojových agentur NSR podle indexu ATI	63
Tabulka 5 Seznam zkoumaných zemí a jejich agentur	66
Tabulka 6 Výsledky indexu transparentnosti pro vybrané země podle EP 2018	66
Tabulka 7 Průměrné skóre transparentnosti jednotlivých agentur podle EP 2008	67
Tabulka 8 Výsledky indexu transparentnosti pro ČR a SR podle EP 2018	68

Obsah

Úvod	1
Cíle a metody	3
1. Transparentnost rozvojové pomoci	5
1.1. Definice transparentnosti	5
1.2. Aktéři a důležitost transparentnosti	6
1.3. Cíle transparentnosti	8
2. Historické události formující závazek k transparentnosti	11
2.1. Pařížská deklarace 2005	11
2.2. Akční agenda z Akkry 2008	12
2.3. Čtvrté fórum na vysoké úrovni o účinnosti pomoci, Busan 2011	12
2.4. Akční agenda z Addis Abeba 2015	13
3. Hnutí za transparentnost pomoci	14
3.1. Problémy a překážky hnutí za transparentnost	15
3.2. Organizace Publish What You Fund	16
4. Měření transparentnosti pomoci	19
4.1. Studie Where Does the Money Go, 2008	20
4.1.1. Metodologie	21
4.1.2. Výsledky	22
4.2. Studie The Money Trail, 2011	22
4.2.1. Metodologie	23
4.2.2. Výsledky	24
4.3. Studie Rhetoric versus Reality, 2011	24
4.3.1. Metodologie	25
4.3.2. Výsledky	25
4.4. Studie Donor transparency and aid allocation, 2011	25
4.4.1. Metodologie	26

4.4.2. Výsledky	27
4.5. Studie Making Development Co-operation More Effective, 2019.....	28
4.5.1. Metodologie	28
4.5.2. Výsledky	29
4.6. Studie Granting Foreign Aid Agencies, 2021.....	29
4.6.1. Metodologie	30
4.6.2. Výsledky	30
4.7. Aid Transparency Index, 2022	31
4.7.1. Metodologie	31
4.7.2. Výsledky	33
4.8. Další indexy a hodnocení	34
5. Zdroje transparentních dat.....	37
5.1. Mezinárodní iniciativa za transparentnost pomoci	37
5.2. Creditor Reporting System	39
5.3. AidData.....	40
5.4. Další zdroje dat	42
6. Srovnání výsledků napříč studii transparentnosti.....	44
6.1. Přístup Pfitzeho a Easterlyho	44
6.2. Přístup OECD	45
6.3. Přístup Publish What You Fund	46
6.4. Vyhodnocení srovnání	47
7. Kritiky a evaluace transparentnosti	48
7.1. Návrhy řešení zjištěných problémů	51
8. ANALÝZA - Transparentnost vybraných bilaterálních dárců.....	54
8.1. Postavení vybraných zemí v Indexu transparentnosti pomoci	55
8.1.1 Metoda zkoumání.....	55
8.1.2. Hodnocení agentur z USA	57

8.1.3. Hodnocení agentur ze Spojeného království.....	60
8.1.4. Hodnocení agentur z Německé spolkové republiky	62
8.1.5. Výsledky Indexu transparentnosti pomoci.....	65
8.2. Postavení vybraných zemí v indexu Easterlyho a Pfutzeho	65
8.2.1. Metoda zkoumání.....	65
8.2.2. Hodnocení vybraných zemí metodou EP.....	66
8.2.3. Transparentnost České a Slovenské republiky.....	67
8.3. Shrnutí výsledků analýzy.....	68
Diskuse	71
Závěr.....	74
Citovaná literatura	77

Úvod

Mezinárodní rozvojová pomoc je v dnešní době stále pro mnohé rozvojové země světa hybatelem jejich vlastní ekonomie a hospodářství. Finanční toky směřující na pomoc do potřebných oblastí pomáhají nastartovat jejich vlastní hospodářský růst a zlepšit životní úroveň v zemi, ovlivnit její politickou situaci nebo posílit její občanskou společnost. Tlak vyvíjený skrz rozvojovou pomoc na samostatnost a udržitelnost zemí přijímajících pomoc se snaží přispívat k dosažení Rozvojových cílů tisíciletí OSN a začlenit méně rozvinuté země do globálního mezinárodního společenství.

Otázkou ale zůstává, zda si jsou vlády přijímající rozvojovou pomoc z několika zdrojů dostatečně vědomy toho, kam konkrétně tyto peníze směřují a co z nich je doopravdy financováno. Zvýšená transparentnost dat pomáhá najít odpovědi. Transparentností se rozumí otevřenější přístup k informacím a jejich včasné zveřejňování v komplexním a standardizovaném formátu. Tudiž díky zvýšené dostupnosti dat mají vlády k dispozici aktuální a pravdivé informace o pomoci ve své zemi. Transparentnost dat o rozvojové pomoci se stala důležitou součástí pro sledování celkové účinnosti rozvojové pomoci. Je jí připisována transformační schopnost celé rozvojové spolupráce a skrývá potenciál jak zefektivnit dlouhodobé dopady projektů v rozvojových zemích.

O potenciálu zvýšeného množství zveřejňovaných dat o rozvojové pomoci se začalo hovořit už v rámci Pařížské deklarace z roku 2005, plně se ale k dosažení určité standardizované podoby transparentnosti země zavázaly až v roce 2011 v Busanu. První srovnávací index byl ovšem vytvořen už v roce 2008 výzkumníky Pfitzem a Easterlym. Ti měřili transparentnost jako součást indexu celkové výkonnosti rozvojové pomoci dárce. Jejich metoda měření výkonnosti celkové pomoci se používá do dnes a jedno z posledních takových měření výkonnosti rozvojové pomoci proběhlo v roce 2021. V roce 2011 bylo zahájeno hnutí za otevřenost dat a byla založena malá britská nezisková organizace Publish What You Fund, která každé dva roky uskutečňuje měření transparentnosti nových a stávajících dárců pomoci. Do dnešní doby Publish What You Fund určuje diskurz o transparentnosti a vytváří politický tlak na dárce být více otevření v informacích, které sdílejí. Zároveň rok 2011 přinesl první standard pro otevřená data, registr Mezinárodní iniciativy za transparentnost pomoci, který standardizoval první komplexní a včasný formát dat v rámci jedné databáze s možností integrace těchto dat do finančních systémů zemí.

Větší transparentnost a dostupnost informací by měla přinést odpovědnější přístup k rozvojové spolupráci. Může podporovat důvěryhodnost aktérů a posilovat vztahy mezi aktéry mezinárodní pomoci. Větší transparentnost zároveň vede k lepšímu plánování. Země přijímající pomoc dříve nevěděly, kolik peněz do země přichází, z jakého zdroje tyto peníze pochází a kdo pomoc v jejich zemi realizuje. Nedostatek těchto informací vedl k nevědomosti vlád a nemožnosti plánovat svůj vlastní rozvoj a projekty. Představitelé vlád si nebyli jisti, zda jiná rozvojová agentura už podobné projekty v jejich zemi nerealizuje; tím by došlo ke zdvojení úsilí. To samo o sobě představuje také veliký problém, který by vyřešila větší transparentnost dat. Čím více dat je k dispozici, tím spíše se zdvojení úsilí v určitém sektoru či zemi odhalí. Transparentnost dále přispívá k posílení občanské společnosti v zemi přijímající pomoc, k hospodářskému růstu a k větší odpovědnosti vlády země.

Samotná transparentnost rozvojové pomoci je tedy od roku 2011 vyzdvihována jako stěžejní pilíř rozvojové spolupráce, jenomže přes pozitivní dopady otevřených dat došlo k přehlédnutí i některých negativ, které s sebou otevřenější data přinášejí. Index transparentnosti pomoci od organizace Publish What You Fund, totiž zaznamenal změnu v meziročních srovnáních transparentnosti sledovaných agentur. Pokles v hodnocení Indexu transparentnosti dokazuje, že tento obor už dosáhl svého vrcholu. Transparentnost byla úspěšně implementována do kultury rozvojové spolupráce a je na čase se soustředit na to, jak s dostupnějšími daty naložit. Bilaterální dárci a multilaterální agentury už udělali dost pro to, aby byli transparentnější, je tedy na čase posílit kapacity na straně příjemců pomoci, kde je přístup k otevřenějším datům a hlavně porozumění těmto údajům zásadní pro jejich budoucí plánování a posilování odpovědnosti a samostatnosti.

Cíle a metody

V rámci diplomové práce je provedena důkladná rešerše literatury. Uvádí hloubkový vhled do probírané problematiky – transparentnost rozvojové pomoci – a představuje čtenáři stěžejní výzkumy podniknuté v této oblasti. Tyto výzkumy a studie transparentnosti dále porovnává mezi sebou, a to jejich metody i výsledky. Důležitá část je věnována Indexu transparentnosti pomoci a také datovým zdrojům, ze kterých studie čerpají standardizovaná data pro své výzkumy. V neposlední řadě se zaměřuje na evaluaci transparentnosti podniknutou několika nezávislými hodnotiteli, kteří kritizují její současnou situaci a uvádějí možná řešení objevujícího se problému.

Vlastní výzkum práce se zaměřuje na porovnání dvou nejčastěji uváděných indexů měřících transparentnost pomoci. První je Index transparentnosti pomoci od britské organizace Publish What You Fund, a druhý je Index výkonnosti rozvojové pomoci od pánů Pfutzeho a Easterlyho. I když je v práci uvedeno více výzkumů a způsobů měření transparentnosti, pouze tyto dva jsou ve větší míře srovnatelné. Jedná se o dlouhodobé výzkumy, které jsou pravidelně opakovány a zahrnují podobný vzorek zkoumaných agentur a zemí. Práce z celkového počtu hodnocených zemí vybírá tři bilaterální dárci, kteří se objevují v obou indexech a srovnává jejich výsledky mezi sebou. Práce se snaží nalézt odpověď na dvě hlavní výzkumné otázky. První otázka zní, jak si vybraní bilaterální dárci v existujících žebříčcích transparentnosti vedou. Druhá otázka se zabývá tím, zda tyto žebříčky transparentnosti pomoci zohledňují informace o projektech na geo-lokální úrovni států, tedy na menší než národní úrovni.

Práce k analýze výsledků využívá dat, které poskytla organizace Publish What You Fund na svých webových stránkách. Každá z vybraných agentur je podrobně popsána a uvádí se její bodové ohodnocení, které v rámci indexu získala. Skóre se dále dělí do několika kategorií a každá z těchto kategorií má několik ukazatelů. Organizace získává body podle množství a kvality dat zveřejněných pro každý ukazatel; za všechny ukazatele může organizace získat dohromady 100 bodů. Výzkum nahlíží na vybrané bilaterální dárci a komentuje jejich umístění a hodnocení v tomto indexu. Druhým zdrojem dat je výzkum v rámci indexu zkoumající celkovou výkonnost rozvojové pomoci od autorů Pfutzeho a Easterlyho. Nemění se metoda z roku 2008 využívá dvou způsobů měření transparentnosti; hodnotí data zveřejněná organizacemi do tabulek OECD a data, která organizace poskytly na žádost emailem. Na rozdíl od indexu Publish What You Fund se tento index nezaměřuje na kvalitu poskytnutých dat, jako spíše na skutečnost, zda jsou data vůbec k dispozici a dostupná. Zatímco index Publish What You Fund hodnotí jednotlivé agentury v dárcovských zemích, index Pfutzeho a Easterlyho

výsledky jednotlivých agentur průměruje a dává k dispozici skóre za konkrétní zemi, ze které hodnocené dárcovské agentury pochází.

Pro potřeby výzkumu byly vybráni tři bilaterální dárci, kteří byli hodnoceni v obou indexech a hodnocení obsahovalo stejné nebo podobné agentury. Těmito vybranými dárci jsou Německo, Spojené království a Spojené státy americké; tyto země byly v indexech zastoupeny stejnými agenturami. Jelikož index pánů Pfutzeho a Easterlyho dává k dispozici skóre za zemi a neukazuje, jak si jednotlivě hodnocené organizace vedly samostatně, musely být výsledky druhého Indexu transparentnosti pomoci pro potřeby srovnání mírně upraveny. Index organizace Publish What You Fund totiž uvádí skóre za jednotlivé organizace, nikoliv za celkovou zemi, proto byly výsledky agentur zprůměrovány. Tímto způsobem bylo získáno skóre transparentnosti za jednotlivé státy.

Za veliké omezení lze považovat skutečnost, že nejnovější studie používající metodu pánů Pfutzeho a Easterlyho stále pro své zkoumání využívá data OECD z roku 2012 a nepodařilo se zjistit, proč tomu tak je. Z toho vyplývá otázka, zda jsou výsledky indexu aktuální. Index se za roky od svého vzniku rozšířil o rozdělení na země DAC a mimo DAC, datový zdroj z roku 2012 se ale nezměnil. Tato metoda se dále nesoustředí na kvalitu dat a nedává veřejně k dispozici žádné informace o výsledcích jednotlivých agentur, pokud skóre za zemi tvoří více hodnocených organizací. To je pochopitelné, neboť zkoumání transparentnosti není v tomto indexu stěžejním, je pouhou součástí potřebnou pro měření celkové výkonnosti rozvojové pomoci v zemi. Publish What You Fund naopak dává k dispozici pouze výsledky jednotlivých organizací, což nevytváří celkový obrázek o rozvojové pomoci dané země.

1. Transparentnost rozvojové pomoci

Transparentností, kterou lze do češtiny přeložit jako průhlednost nebo otevřenost, se v souvislosti se zahraniční rozvojovou pomocí rozumí zveřejňování přesných, včasných a komplexních informací o pomoci. Otevřenost dat je zásadní pro to, aby se občané zemí přijímajících pomoc mohli podílet na dlouhodobém rozvoji své země a viděli výsledky, které pomoc přináší. Zveřejňování takových údajů o pomoci dopomáhá rozvojovým zemím v lepší koordinaci zdrojů a plánování svých rozpočtů a budoucích akcí, zabraňuje fragmentaci pomoci a zdvojení úsilí dárců v jednom státě či konkrétním odvětví. Je taktéž základním požadavkem celistvosti rozvojové spolupráce k dosažení udržitelných výsledků. (OECD/UNDP, 2016)

1.1. Definice transparentnosti

Některé zdroje o transparentnosti pomoci, i přesto, že se v definování transparentnosti shodují s prameny od jiných autorů, uvádějí, že neexistuje jednotná definice, která by plně obsáhla význam transparentnosti údajů na poli rozvojové spolupráce. Autoři diskutované literatury definují a charakterizují transparentnost podobně, ale každý autor jí připisuje jiné vlastnosti. Studie se ale shodují v tom, že se jedná o důležitý koncept podmiňující důvěryhodnost aktérů ve složitém prostředí.

Moreno-Albarracín, a kol. (2020) ve své studii definují transparentnost jako proces, ve kterém organizace zveřejňují informace o vyvíjených činnostech, o zdrojích vynaložených na tyto činnosti, a o jiných prostředcích (např. údaje o výplatách externích zaměstnanců), kterých bylo využito k dosažení konečného cíle. Pro organizace je transparentnost a správa veřejných informací o jejich činnosti důležitá v tom, že pomáhá posílit důvěryhodnost těchto organizací na pracovním trhu a vytváří tak nabídku s dobrou pověstí v očích veřejnosti. Důvěryhodnost a dobrá pověst jsou důležité pro to, aby organizace udržely potřebnou podporu od dalších účastníků mezinárodní spolupráce.

V další literatuře je transparentnost pomoci definována jako kompletní dostupnost a přístupnost informací o finanční pomoci včasným, systematickým a srovnatelným způsobem, který umožňuje zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů a nutí vlády k odpovědnosti. (Ghosh, a další, 2011) Autoři, zaměřující se na neziskové organizace, definují transparentnost pro tyto organizace jako povinnost nebo ochotu zveřejňovat a zpřístupňovat kritická data o své činnosti. (Azulay, nedatováno) Mezinárodní finanční institut a specializovaná agentura OSN, IFAD, mluví o transparentnosti jako o transformační síle, která umožňuje rozvojovým agenturám, vládám a dárcům identifikovat mezery, překrývání a zdvojení rozvojové práce.

(IFAD, nedatováno) Easterly a Williamson ve své práci z roku 2011 uvádí, že transparentnost je založena na schopnosti shromažďovat informace. To vytváří možnost pro osoby mimo organizace a systémy získat přístup k informacím o operacích těchto agentur. (Easterly, a další, 2011)

Celosvětová kampaň za transparentnost pomoci, Publish What You Fund, si klade za jeden z hlavních cílů dosáhnout úplné transparentnosti dat o pomoci. Tu definuje jako zprůhlednění, zpřístupnění a využití všech údajů o pomoci a financování rozvoje. (Publish What You Fund, 2021) To zahrnuje i podrobné informace o dopadech projektů nebo programů pomoci. Díky těmto informacím by každý mohl zjistit, kolik pomoci jednotliví dárci poskytují, kam a komu, popřípadě na jaké konkrétní projekty a kdy. (Ghosh, a další, 2011) Úplná transparentnost by poskytla komplexní mapu toho, kdo co financuje, za jakým účelem a kde. (Ingram, 2018)

Z výše uvedených zdrojů vyplývá, že obecná definice transparentnosti existuje a lze ji popsat jako zveřejňování včasných, přesných a úplných údajů o financování spolupráce a dopadu této pomoci v konkrétní zemi či odvětví rozvoje. Kvalitní a veřejné údaje vytvářejí obraz organizace, který se promítá do společnosti a podporuje důvěryhodnost těchto organizací. (Moreno-Albarracín, a další, 2020) Všechny prameny se shodují v tom, že se jedná o klíčovou oblast pro zlepšení účinnosti rozvojové pomoci. Novější zdroje také uvádějí, že za poslední desetiletí dosáhla transparentnost dat svého vrcholu a stojí před novými výzvami. (Glennie, a další, 2021)

1.2. Aktéři a důležitost transparentnosti

Jak je definováno výše, transparentnost znamená komplexní zpřístupnění informací a záznamů o pomoci. Proč je důležité, aby taková data byla veřejně dostupná? Data o pomoci zveřejňují mezinárodní organizace a země, které se angažují na poli zahraniční rozvojové spolupráce a poskytují prostředky na realizaci projektů a programů v rozvojových zemích. Otevřenější přístup k informacím o pomoci usnadňuje jejich sdílení mezi zúčastněnými aktéry, tedy dárcovskými zeměmi a partnerskými vládami. (Publish What You Fund, 2020) Vládám dárcovských zemí otevřenost dat pomáhá identifikovat překrývající se programy a zefektivňuje vyhodnocování těchto programů. Občanům země přijímající rozvojovou pomoc sdílení informací pomáhá lépe plánovat výdaje a rozpočty na další roky. Dostupnost dat pomáhá odhalit problémy, se kterými se rozvojová pomoc potýká, a pomáhá také nalézt řešení těchto problémů. Například transparentnost pomáhá zamezit zdvojování pomoci, plýtvání zdroji nebo

překrývání rozvojových projektů od více dárců. Při neexistující transparentnosti nebo nedostatku dostupnosti konkrétních informací může dojít kromě již zmíněného zdvojeného úsilí rozvojových aktérů, tak i k problémům s korupcí a posilující byrokracií. (Ghosh, a další, 2011)

Pro organizace je otevřenost dat klíčová v tom, že dopomáhá veřejnosti utvořit si lepší představu o fungování a plnění závazků těchto organizací a prezentují je jako důvěryhodnější. Kromě toho přístup ke komplexním souborům údajů o pomoci umožňuje dárcům, partnerským vládám, realizátorům, analytikům, novinářům a občanům zjistit, jaká pomoc a kde je poskytována, jaká je přesná úloha jejich vlády a jiných dárců, kteří se v systému angažují, popřípadě pomáhá odhalit, jaká pomoc je doopravdy zapotřebí. Dobrá a přesná data z místa realizování rozvojového projektu umožňují organizacím zjistit, do jaké země, případně regionu a do jakého sektoru zaměřovat svou rozvojovou pomoc v budoucnosti. (Ingram, 2018) Transparentnost pomáhá rozvojovým partnerům koordinovat podporu a vzájemnou spolupráci. Otevřenost dat je důležitá pro budování smysluplných a odpovědných partnerství. Informace o budoucím financování umožňují nestátním organizacím sladit své úsilí s ostatními aktéry rozvoje a pomáhají správně formulovat a promítnout občanům své priority. (OECD/UNDP, 2016)

Zpráva z roku 2016 z panelu na vysoké úrovni o financování humanitární pomoci vyjadřuje potřebu transparentnosti veškeré pomoci. Uvádí, že čím více informací o toku a směřování peněz prostřednictvím globálního humanitárního systému je k dispozici, tím lepší a efektivnější bude alokace těchto zdrojů a následné měření výsledků. Pro tyto potřeby dárci potřebují spolehlivé, srovnatelné a otevřené údaje o potřebách, které mají financovat, a o výsledcích, které jejich financování přinese. (High-Level Panel, 2016)

Transparentnost dále hraje roli při řešení současných globálních výzev. Příkladem ze současnosti je monitorování toků pomoci pro obnovu světa po pandemii COVID-19 nebo přímých a nepřímých dopadů konfliktu na Ukrajině. Sledování toků finanční pomoci se promítá do vládních a dárcovských plánovacích procesů, pomáhají při koordinaci úsilí nebo naplňování určitých potřeb. Sleduje, zda dárci pomoci plní své závazky a místním komunitám může pomoci poučit se z úspěchu a neúspěchu rozvojových programů a projektů. (Publish What You Fund, 2022b)

Otevřenost a veřejná správa informací se prolíná napříč problémy, se kterými se potýkají účastníci rozvojové spolupráce. Po právu je chápána jako jedna z nejdůležitějších, klíčových oblastí s potenciálem transformovat dosavadní úsilí tak, aby bylo efektivnější a výsledky

viditelnější. Nabízí nástroje, které usnadňují spolupráci mezi různými organizacemi a nástroje k zajištění účinnějšího využívání finančních zdrojů. Transparentnost je dobrým impulsem pro zahájení změn a dialogů mezi aktéry, které jsou důležité pro řešení současných rozvojových výzev. (Ingram, 2018)

V současnosti je transparentnost důležitější než kdy předtím a to v důsledku hned několika nepředvídatelných událostí. Humanitární organizace rychle přerozdělují velké částky finančních prostředků na řešení pandemie COVID-19, často chybně vykazovaných jako rozvojová pomoc pro zvýšení obnosu oficiální rozvojové pomoci, kterou organizace poskytují. (Publish What You Fund, 2020) V roce 2022 se k dopadům pandemie přidaly i přímé a nepřímé dopady konfliktu na Ukrajině. Součástí současných výzev i nadále zůstává sledování finančních strategií na podporování potřebných kroků k řešení změny klimatu. (Publish What You Fund, 2022b)

1.3. Cíle transparentnosti

Postupný vývoj myšlení o zahraniční rozvojové spolupráci vytvořil impuls pro větší transparentnost pomoci. Jedním z prvních cílů, na základě kterého vzešlo i mnoho iniciativ zabývajících se transparentností dat o rozvojové pomoci, bylo využít tohoto impulsu přimět organizace být více transparentní a poskytovat více otevřených dat, a to ve srozumitelném, včasném a strojově čitelném formátu. Dalším prvotním cílem bylo definovat standardizované normy pro kvalitní údaje a tento standard implementovat do všech odvětví zahraniční spolupráce. (Publish What You Fund, 2022b)

Během posledních deseti let se před transparentností pomoci objevily nové výzvy a bylo nutné stanovit nové cíle. Organizace a státy během uplynulého desetiletí zlepšily přístupnost svých dat, zkvalitnily své výstupy a standardizovaly informace do podoby dostupné a srozumitelné pro širokou veřejnost. Stále jsou ale některá data nedostatečná, a to tím, že organizace často nezveřejňují přesná data o výsledcích svých projektů, a to hlavně těch nepovedených. Celkový obnos otevřených informací se zase nevyužívá na úrovni příjemců pomoci, kteří k informacím, byť jsou v nějakém standardizovaném formátu, nemají přístup, nerozumí jim a nebo jich neumí správně využít. Současné iniciativy transparentnosti stojí před novou výzvou a kladou si za cíl zvýšit dostupnost těchto informací v zemích přijímající rozvojovou pomoc a zvýšit odpovědnost dárcovských zemí i za nepovedené projekty nebo projekty s menším dopadem. Také musí zapracovat na budování kapacit v zemích příjemce, aby občané uměli s dostupnými daty správně pracovat. (Publish What You Fund, 2022a)

Studie Hewllettské nadace o účinnosti a efektivnosti transparentnosti rozvojové pomoci definovala hlavní cíle transparentnosti následovně:

- efektivita,
- posílení pravomocí,
- účinnost,
- zásady,
- budování důvěry,
- budování státu.

Příčemž efektivita a účinnost rozvojové pomoci a posílení pravomocí přijímající země jsou nejčastěji zmiňovanými cíly, kterými se potřeba otevřených a dostupných dat zdůvodňuje.

Efektivita rozvojvé pomoci v tomto případě znamená, že dostupná data budou využívána různými stranami v dostatečné míře. Cíl posílení pravomocí zdůrazňuje nutnost používání dat občanskou společností ke kontrole toho, jak se vláda jejich země rozhoduje, a aby přiměla k odpovědnosti osoby s rozhodovací pravomocí. Zároveň větší otevřenost informací o způsobech, jakými je s pomocí nakládáno, může snížit negativní a škodlivé účinky pomoci. Účinnost rozvojvé pomoci si klade za cíl snižování nákladů na rozvojovou pomoc; správná infrastruktura otevřených a dostupných dat o vynaložených zdrojích by mohla ušetřit peníze v celém ekosystému pomoci.

Jelikož je transparentnost považována za klíčovou součást řádné správy věcí veřejných, měly by se stanovit a dodržovat určité zásady ve zveřejňování informací. Je nespravedlivé posuzovat dopad o účinnosti transparentnosti pomoci jen podle výsledků; některé výsledky rozvojového úsilí potřebují více času než se měřitelně projeví. Dalším cílem je budování důvěry, která je zásadní v celkovém procesu pomoci. Přijímací vlády musí prokázat otevřenost svých dat a odpovědnost svého jednání, pokud mají udržet stávající toky financí do své země. Posledním cílem transparentnosti je budování státu. V tomto případě je rozvoj chápán jako pomalý proces posilování státu a dalších společných institucí aby byly efektivnější a odpovědnější. Nedostatek transparentnosti může vést k poškození rozpočtového řízení a je proto důležitý pro zlepšení rozpočtových procesů.

Dosavadní studie a výzkumu ukázaly, že původní cíle transparentnosti rozvojové pomoci byly v průběhu let nahrazeny novými výzvami. Jak již bylo zmíněno výše, původní

hnutí za transparentnost dosáhlo svého vrcholu. Je tedy třeba se zaměřit na nové oblasti používání dostupných, otevřených a standardizovaných dat. (Glennie, a další, 2021)

2. Historické události formující závazek k transparentnosti

Závazek k transparentnosti a odpovědnosti dárcovských zemí v přístupu k zahraniční spolupráci není do dnešních dnů zákonem stanovený. Na světě neexistuje právní úprava globálního rámce, která by transparentnost, včasnost a úplnost dat vymáhala. Takový nástroj v současnosti neexistuje ani na úrovni jednotlivých zemí, které se k transparentnosti a odpovědnosti zavázali v rámci Pařížské deklarace v roce 2005. (Moreno-Albarracín, a další, 2020)

Výjimkou zůstává pomoc směřující ze zdrojů Spojených států amerických, kde v roce 2016 kongres schválil zákon o transparentnosti a odpovědnosti zahraniční pomoci (Foreign Aid Transparency and Accountability Act, FATAA), který stanovuje požadavky zveřejňování dat o své činnosti americkým agenturám zapojených do zahraniční pomoci (Ingram, a další, 2018). Jiné země a mezinárodní agentury se k dodávání úplných a včasných dat zavázaly v rámci několika událostí, které určovaly směr současné mezinárodní rozvojové spolupráce.

2.1. Pařížská deklarace 2005

V roce 2005 v Paříži se v Pařížské deklaraci o efektivnosti rozvojové pomoci více než 100 zemí a mezinárodních rozvojových agentur zavázalo k odpovědnějšímu přístupu k zahraniční rozvojové spolupráci. Zavázaly se pomoc zefektivnit a zkvalitnit. Za klíčovou oblast, skrz kterou by těchto dvou dílčích cílů ke zlepšení pomoci a jejich dopadů bylo možné dosáhnout, byla označena transparentnost dat o rozvojové pomoci, které dárci, ale i příjemci, veřejně sdílí. (OECD, 2011)

Státy a organizace se zavázaly k přijetí konkrétních a účinných opatření k řešení přetrvávajících problémů. V pátém bodě tohoto závazku je přímo zmíněna nutnost vytvoření účinného nástroje proti korupci a nedostatečné transparentnosti. Korupce a neprůhlednost jsou zde označeny jako oblasti, které podryvají veřejnou podporu a nedostatek veřejné podpory brání účinné mobilizaci, přidělování a přesměrování zdrojů k činnostem, které jsou klíčové pro omezení chudoby a pro trvale udržitelný hospodářský rozvoj. (Ministerstvo zahraničních věcí, 2014) Pařížská deklarace zavazuje dárci k založení celkové podpory a pomoci rozvojovým zemím na národních rozvojových strategiích, národních institucích a postupech partnerských zemí. Dále nabádá dárci k lepšímu a efektivnějšímu rozdělení pomoci, aby se zamezilo přílišné roztržitosti pomoci, jak na globální úrovni, tak i na úrovni zemí a samostatných odvětvích, do kterých pomoc směřuje. (Knack, a další, 2011)

2.2. Akční agenda z Akkry 2008

Ke kontrole a zhodnocení, zda bylo v plnění závazků dosaženo pokroku, bylo využito akční agendy z Akkry z roku 2008. V rámci této agendy bylo vydáno prohlášení o urychlení a prohloubení závazků ustanovených v roce 2005. Došlo se k závěru, že pokrok, kterého se dosáhlo během tří let, nebyl dostatečný a je třeba dalších reforem a rychlejších opatření nejen ze strany dárců, ale i příjemců pomoci (Kuteesa, 2011). Agenda z Akkry dále uvádí, že základními prvky všech výsledků a dopadů rozvojové pomoci jsou transparentnost a odpovědnost. Jejich důležitost byla zakořeněna už v jádru Pařížské deklarace, v roce 2008 došlo k rozšíření chápání těchto dvou pojmů. Transparentnější, tedy včasné, pravidelné a podrobné informace o rozvojové pomoci, by usnadnily dohled nad příjmy, rozpočty a výdaji. (OECD, 2011)

V Akkře byly zúčastněné státy a agentury vyzvány k dalšímu včasnému zveřejňování informací o pomoci. Zároveň zde byla zahájena Mezinárodní iniciativa pro transparentnost pomoci (International Aid Transparency Initiative, IATI). Iniciativa sdružuje dárcce, příjemce, odborníky na pomoc a nevládní organizace. Jejím cílem je vytvořit společnou a všeobecně dohodnutou metodu sdílení informací o pomoci. (Ghosh, a další, 2011)

2.3. Čtvrté fórum na vysoké úrovni o účinnosti pomoci, Busan 2011

Pařížská deklarace a akční agenda z Akkry definovaly zásady a stanovily závazky, které přispěly ke zlepšení kvality pomoci. Výzkum z roku 2011, druhá kontrola a hodnocení plnění závazků Pařížské deklarace ze čtvrtého nejvyššího fóra o účinnosti pomoci v Busanu, uvádí, že se toho musí ještě mnoho udělat, aby byly ustanovené zásady plně uvedeny do praxe. Busanské fórum prohlubuje dialog a úsilí o zvýšení účinnosti rozvojové spolupráce. Konkrétně zdůrazňuje soubor společných zásad pro všechny aktéry rozvoje, které jsou klíčové pro zefektivnění rozvojové spolupráce. Jednou z těchto zásad je i zásada transparentnosti a sdílené odpovědnosti za rozvojovou spolupráci a klade si za cíl do roku 2015 schválit a plně implementovat společný standard pro elektronické zveřejňování údajů o rozvojové spolupráci. (OECD, 2012)

Státy se zavázaly ke zlepšení sdílení informací, a kromě zavedení společného, otevřeného standardu, i zavedení lokálních transparentních systémů řízení informací o pomoci. Například zlepšení fiskální transparentnosti by bylo velice účinné v globálním boji proti korupci. Transparentnost se v Busanu objevila i v dialogu souvisejícím se zavedením opatření

spojenými s bojem proti změně klimatu. Lepší transparentnost v této oblasti by zlepšila předvídatelnost přístupů k efektivnímu financování klimatu. (OECD, 2011)

2.4. Akční agenda z Addis Abeba 2015

Poslední z klíčových událostí usměřující rozvojové úsilí je akční agenda z Addis Abeba z roku 2015. Tato agenda znovu vyzývá zúčastněné aktéry ke zvýšení transparentnosti a vzájemné odpovědnosti za rozvojovou spolupráci. (OECD/UNDP, 2019) Snaží se motivovat země, aby zavedly a prováděly opatření k zajištění transparentnosti a zároveň aby braly na vědomí dobrovolné iniciativy spojené s transparentností. S tím souvisí důležitost a zavedení vnitrostátních statistických systémů, které hrají důležitou úlohu při vytváření, šíření a správě údajů. Upozorňuje na nezbytnost větší transparentnosti, důležitost Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci a vnitrostátní odpovědnosti za rozvojovou agendu po roce 2015. Agenda taktéž podpořila interoperabilitu datových standardů, tedy schopnost různých systémů vzájemně spolupracovat a poskytovat služby veřejnosti k dosažení ucelenějšího a snadnějšího porovnávání a používání dat z různých zdrojů. (United Nations, 2015)

3. Hnutí za transparentnost pomoci

Za poslední dekádu zaznamenala transparentnost rozvojové pomoci viditelný pokrok a dosáhla znatelných výsledků. Stále sice existuje prostor pro zlepšení, aktéři bojující za větší otevřenost dat ušli dlouhou cestu, která započala ještě před rokem 2008. Před tímto rokem bylo pro zúčastněné strany rozvojové spolupráce obtížné získat přístup k potřebným informacím. Například projektové a jiné dílčí dokumentace několika málo organizací, které je dávaly k dispozici, bylo možné získat pouze v papírové podobě za poplatek. Vysoce agregované údaje od agentur a dárců Výboru pro rozvojovou pomoc DAC byly zase dostupné jen skrz OECD systémy. Vlády některých zemí v rozhovorech uvedly, že nevěděli, kde se v jejich zemi pomoc nacházela, co bylo v rámci pomoci prováděno a kdo ji realizoval. Bez těchto informací pro ně bylo těžké plánovat budoucí projekty, protože si nebyly jisté, zda-li dárci pomoci už stejný projekt v jejich zemi nerealizuje.

V prostředí informací o pomoci došlo od roku 2008 k dramatické změně; organizace více zveřejňovaly údaje o svých výdajích na rozvojovou pomoc skrz digitální prostředí na internetu, stále jim ale chyběl jednotný standard, který by usnadnil jejich používání. (Honing, a další, 2019) Akční agenda z Akkry vydala jasný signál, že je nutné zvýšit transparentnost a zavést takový hromadný standardizovaný formát dat. Na základě událostí zmíněných v předchozí kapitole vzniklo hnutí za transparentnost, které dopomohlo ke zrodu souboru standardů IATI - Mezinárodní iniciativy za transparentnost – a neziskové organizace spravující srovnávací index Publish What You Fund. Od roku 2008 IATI a indexy Publish What You Fund tvoří ústřední prvek hnutí, které pohání transparentnost kupředu. (Ghosh, a další, 2011) Index transparentnosti pomoci vydávaný organizací Publish What You Fund hraje v hnutí za transparentnost specifickou roli; převádí široké cíle transparentnosti do měřitelných standardů. Pomocí těchto standardů je možné měřit účinnost rozvojové pomoci, následně skrz hodnocení monitorují a prosazují dodržování mezinárodních závazků ze strany dárcovských agentur. (Honing, a další, 2019)

Hnutí za transparentnost všechny tyto iniciativy spojuje společnou vizí v transparentnější a otevřenější svět rozvojové politiky. Hlavní myšlenkou, která pohání celé hnutí, je snaha usnadnit přístup k informacím o výdajích na pomoc a pochopení těchto údajů skrz zveřejňování pravidelných, podrobných a včasných zpráv o objemu, alokacích a výsledcích použití finančních prostředků na rozvojovou pomoc. Tento závazek byl stejný jak pro dárci, tak pro příjemce pomoci. Hnutí si kladlo za cíl vytvořit a formulovat společné normy pro zveřejňování informací a stanovit formát v jakém budou data prezentována. První

hodnocení dostupnosti informací o pomoci, které byly provedeny organizací Publish What You Fund, odhalily velké rozdíly v transparentnosti různých dárců finanční pomoci. Výzkumem odhalili u agentur nevhodné dárcovské praktiky a postupy a nedostatek takových srovnatelných dat postavil základy pro rozšíření globálního hnutí za transparentnost. (Kuteesa, 2011)

Hnutí se připisuje i značný politický význam a dosáhlo značného politického dopadu. Transparentnosti se dostalo velké pozornosti ze strany všech aktérů rozvojové pomoci; vznikaly srovnávací indexy, studie a výzkumy, samostatné žebříčky a jiné analýzy postavené na úrovních transparentnosti jednotlivých agentur, to se dále odráželo v obraze agentury v očích veřejnosti. Na začátku hnutí panovala naděje, že lepší přístupnost a dohledatelnost informací o pomoci dopomůže k efektivnějšímu využívání finančních zdrojů a dojde k zefektivnění účinnosti rozvojové mezinárodní pomoci. V průběhu let se ale objevily problémy a překážky, se kterými se nově vznikající hnutí muselo vypořádat a některé přetrvávají do dnes. (Glennie, a další, 2021)

3.1. Problémy a překážky hnutí za transparentnost

Ani koncept transparentnosti se v průběhu let nevyhnul celé řadě problémů, které v naplnění vize dosažení úplné transparentnosti bránily. Mezi nejčastější překážky patří nedostačující organizace u všech aktérů mezinárodní spolupráce. Ve společnosti panovaly kulturní obavy zaměstnanců v zemích přijímajících pomoc a nedostatečné technické zázemí nebo ekonomická situace aktérů utvářeli další překážky pro absolutní otevření toku informací. (Honing, a další, 2019)

Velkým problémem se stala přetrvávající otázka korupce v rozvojových zemích. Je to ovšem problém, který umíme řešit, pokud státy mají ochotu proti korupci zasahovat (Transparency International, 2022). Starší studie uvádí jako jeden z přetrvávajících problémů rozvoje i roli západní společnosti a přetrvávající diskurz ve vztahu k africkým a asijským rozvojovým zemím. Lepší transparentnost by odhalila zkorumpovanost místních vlád a pomohla by identifikovat toky peněz, které přiživují byrokracii v rozvojové zemi. Některé země dokonce vykazovaly úplatky jako podnikatelské náklady. Úplatky směřovaly do kapes politickým agentům, kteří v zemích příjemců za peníze zařizovali organizacím výhru jejich zakázek v konkurenční soutěži. Problém korupce přetrvává do současnosti v některých zemích. Existuje předpoklad, že takové země nevykazují dostatečné nebo úplné informace o pomoci právě z důvodu zkorumpované soutěže o zakázky v rozvojových odvětvích.

Úplatky zvyšují náklady vynaložené na rozvojové projekty. Za nejčastější odvětví ovlivněné korupcí se považuje výstavba infrastruktury nebo zdravotnictví. Tlak na utrácení

peněz z rozvojové pomoci ztěžuje dárcovským zemím monitorování a hodnocení kvality jimi poskytované pomoci. Dalším přetrvávajícím problémem, který lze ve starších studiích identifikovat, je tendence dárců přesouvat se do nových oblastí rozvojové pomoci a tříštit podporu na více nových činnostech. Tento problém přispívá k existenci objemu velkého množství pomoci na malou absorpční kapacitu jedné přijímající země. (Fjeldstad, 1999)

Dalším významným problémem, který byl již zmíněn výše, je neexistence právní úpravy. Kromě amerického zákona z roku 2016 neexistuje zákonem stanovená a vymahatelná forma transparentnosti dat. Veškeré kroky, které organizace a země pro zveřejňování svých včasných a úplných dat podnikají, jsou čistě na dobrovolné bázi. Publish What You Fund skrz svůj index sice nabádá k větší transparentnosti skrz poskytování průběžného hodnocení zveřejňování dat, nejedná se ale o nic právně závazného, co by závazek k větší transparentnosti podmiňoval. (Moreno-Albarracín, a další, 2020)

Cabedo a kol. ve své studii z roku 2017 *Improving and measuring transparency in NGOs* uvádí přehled literatury, zmiňující důležité problémy transparentnosti z různých zdrojů, které korespondují s problémy zmíněnými dříve v této podkapitole. Uvádí například, že transparentnost je multidimenzionální koncept, který je složitý k uchopení. Internet se stal do jisté míry podmínkou pro větší transparentnost a rozvojové země nemusí mít kapacity a technologické zázemí pro to, aby k otevřenějším informacím měly přístup. Dobrovolná povaha zveřejňování informací zase vede ke zvážení spolehlivosti dat. Organizace mohou mít sklony uvádět pouze ty informace, které je vyobrazující v dobrém a pozitivním světle. (Cabedo, a další, 2018)

3.2. Organizace Publish What You Fund

Závazek k transparentnosti z Akkry přinesl do vznikající diskuse o otevřenosti a dostupnosti dat o rozvojové pomoci výzvu k jednání. Na základě tohoto impulsu a jako výsledek samotného hnutí za transparentnost byla v roce 2008 založena britská nevládní organizace Publish What You Fund. Malá organizace s podporou Hewlettské nadace a Open Society Foundation si kladla za cíl využít impulsu pro větší transparentnost a otevřenost dat. Rozhodli se monitorovat postupy mezinárodních dárců tím, že pravidelně hodnotili otevřenost dat několika vybraných organizací a zveřejňovali jejich skóre v podrobném žebříčku ve svém Indexu transparentnosti pomoci (Aid Transparency Index).

Samotný index transparentnosti pomoci v roce 2022 oslavil 10 výročí svého působení. Hodnocení a žebříček dárců sehrál významnou roli v celkové otevřenosti globální rozvojové

pomoci a vytvořil známku validity a spolehlivosti agentur. Organizace spravující index získala v této oblasti jistou formu normativní moci definováním ukazatele a kritérií správné transparentnosti dárců. Její autorita vyplývá z nezávislosti a z procesu interaktivní spolupráce s rádcí. Součástí hodnocení je také kontrola od externích hodnotitelů a opakování indexu ve několika letém intervalu dává autorům možnost hodnocení mezi sebou v průběhu let srovnávat a upravovat kritéria a metodiku výzkumu na základě předchozích zkušeností. (Honing, a další, 2019)

Organizace Publish What You Fund staví na vizi transparentních a dostupných dat o pomoci a rozvoji, které by se využívaly pro efektivní a inkluzivní rozhodování. Jejich cílem je podporovat transparentnost, dostupnost a použitelnost informací o pomoci a financování rozvoje. Publish Wha You Fund rozděluje své úsilí do tří strategických pilířů, a těmi jsou práce s daty, úplná transparentnost a větší množství kvalitních údajů o pomoci. Své první hodnocení rozvojových agentur vydali v roce 2011, kdy pouze jedna ze zkoumaných agentur sdílela informace o svých činnostech ve standardu Mezinárodní iniciativy pro transparentnost dat, tedy ve srovnatelném formátu. Sdílení informací ve standardu IATI se stalo stěžejní pro jakékoliv měření otevřenosti údajů o rozvojové pomoci.

Mezinárodní kampaň za transparentnost pomoci se v průběhu let zasadila o úspěchy na poli dostupnosti dat o mezinárodní rozvojové spolupráci a ustanovila standardy a mezinárodně uznávanou podobu sdílených dat. Dobré hodnocení v žebříčku Indexu transparentnosti pomoci se pro agentury stalo základem pro získání důvěryhodnosti a atraktivnosti pro budoucí rozvojové spolupráce. Publish What You Fund od svého založení vydalo 7 úplných indexů transparentnosti pomoci a rozšířilo své působení o nové indexy a projekty, například Index měřící výkonost finančních institucí (Publish What You Fund, 2021). V roce 2011 založila celosvětovou kampaň Make Aid Transparent a vyzývala vlády zemí k podepsání petice za větší transparentnost informací o pomoci. Rok 2011 byl v této oblasti považován za kritický rok, který přinesl větší veřejný tlak na otevřenost dat a začalo se pracovat na větší kontrole účinnosti mezinárodní pomoci. (Elliot, 2011)

V roce 2022 čelil Index transparentnosti pomoci riziku uzavření, kvůli ztrátě financování ze strany Hewlettské nadace. Nadace rok předtím nechala provést komplexní evaluaci indexu a rozhodla se soustředit na činnosti na národní úrovni. Zavření indexu by mohlo způsobit pokles kvality údajů o pomoci; organizace Publish What You Fund během let získala určité politické postavení a dokázala skrz své indexy a hodnocení vytvořit tlak na vlády a agentury, aby byly ve vykazování údajů o pomoci transparentnější (Ainsworth, 2022a).

Ředitel Publish What You Fund, Gary Foster, prohlásil, že je třeba pozměnit přístup k samotnému indexu, kvalita údajů o pomoci už totiž dosáhla dostatečné úrovně, aby se informací dalo široce a efektivně využívat. Také uvádí, že transparentnost dat v mnoha bodech dosáhla svého vrcholu a je třeba se zaměřit na lepší využívání dat a podporu zemí v jejich používání. To koresponduje s výsledky z posledního indexu z roku 2022, kde organizace zaznamenala ve srovnání s rokem 2020 menší pokles v celkovém hodnocení transparentnosti zemí. Foster dále řekl, že bez pobídek, které index transparentnosti pomoci vytváří nebo zpětné vazby, kterou distribuuje, se kvalita globálního datového souboru o rozvojové pomoci může prudce zhoršit. (Ainsworth, 2022b)

4. Měření transparentnosti pomoci

Už od prvních myšlenek na lepší transparentnost dat se odborníci na rozvojovou pomoc a mezinárodní spolupráci zabývali otázkou, jak spolehlivě a dostatečně měřit otevřenost a dostupnost informací o pomoci a s tím související ochotu dárců data zveřejňovat. Jak již bylo několikrát v této práci zmíněno, neexistuje žádný právní rámec, který by udával standard zveřejňovaných dat tak, aby byla měřitelná a povinnost dárců taková data vůbec zveřejňovat. Dobrovolný rámec problému dává dárcům možnost určit, která data zveřejní a která ne.

Ze závazků k transparentnosti vznikla jediná iniciativa za komplexitu dat Mezinárodní iniciativa za transparentnost pomoci (International Aid Transparency Initiative), kterou aktéři rozvoje považují za udavatele standardizující podoby dat, a všechny výzkumy zabývající se jejich transparentností z této iniciativy vycházejí. Publikování ve standardizovaném formátu IATI je považováno za dobrou známku toho, že je organizace skutečně transparentní, nutno ale řešit, do jaké míry je-li kvalita dat v databázi IATI dostačující. Další studie, které se zabývají hodnocením a měřením transparentnosti dárců jako součást komplexního hodnocení efektivnosti rozvojové pomoci, pracují s metodikou, kterou poprvé použili a určili pánové Easterly a Pfitze ve své studii z roku 2008 (Easterly, a další, 2008) a další výzkumy (Ghosh, a další, 2011; Jörg, 2011) vytvořily svůj vlastní způsob hodnocení transparentnosti, obecně se ale za zlatý standard transparentnosti považují indexy pomoci od společnosti Publish What You Fund.

Ghosh a Kharas ve své práci z roku 2011 *The Money Trail*, rozdělují předchozí práce týkající se transparentnosti pomoci do dvou generací měření. Generace do roku 2010 vychází z jichž zmíněné metodiky pánů **Easterlyho** a **Pfutzeho**. Autoři ve své práci vytvořili dva indexy dostupnosti dat na základě dvou různých metod sběru dat. První metodou je ruční sběr dat z webových stránek o režijních, stavebních a provozních nákladech a následné přímé oslovení organizací pomocí emailu pro doplňkové informace. Druhou metodou je porovnávání informací, které dárci vykazují o svých činnostech v oblasti pomoci do databáze Výboru pro rozvojovou pomoc a do databáze Creditor Reporting System. Každý dárců dostával tzv. body transparentnosti za vykazování údajů do tabulek OECD, podle dostupných informací na jejich webových stránkách a podle reakce na emaily. Tento způsob hodnocení dostupnosti neřeší kvalitu vykazovaných informací ale pouze skutečnost, jestli organizace tyto informace poskytuje.

Za druhou generaci studií o transparentnosti autoři označili měření vzniklá po roce 2010. Tehdy se na poli transparentnosti rozvojové pomoci začalo angažovat hnutí Publish What You Fund a vydalo svůj první **Index Transparentnosti pomoci**. Index hodnotil několik významných bilaterálních a multilaterálních organizací na základě pečlivě stanovených indikátorů, a to ve dvou kolech zkoumání. Po prvním kole hodnocené organizace obdrží zpětnou vazbu a možnost na ni reagovat. V druhém kole měření se hodnotí, jestli a jakým způsobem organizace reagovaly na zpětnou vazbu. Tento způsob na rozdíl od metody Easterlyho a Pfutzeho měří navíc i kvalitu zveřejněných údajů, např. úplnost vykazování projektů. (Ghosh, a další, 2011)

Všechny zmíněné výzkumy využívají různých způsobů měření a zkoumání. Dokazuje to fakt, že transparentnost je složitá na uchopení, zároveň jsou tyto snahy o zhodnocení otevřenosti dat důležité pro správné a zdravé fungování mezinárodní rozvojové pomoci. V následující části práce bude představeno několik zásadních indexů a studií, které definovaly směr zkoumání této problematiky, či byly jinak přínosné a významné.

4.1. Studie Where Does the Money Go, 2008

Studie z roku 2008 byla publikována v časopise *Journal of Economic Perspectives*. Jedná se o studii autorů Williama Easterlyho a Tobiase Pfutzeho, ve které poprvé představili svou metodu zkoumání transparentnosti organizací poskytující rozvojovou pomoc. Jejich práce určila standardní metodu výzkumu, kterou využívá většina studií po roce 2008 zabývajících se tématem transparentnosti. Autoři zde stanovili základní stavební kámen pro výzkum transparentnosti a účinnosti rozvojové pomoci a zaměřili se na dárcovské nejlepší ale i nejhorší praktiky.

Autoři v průběhu výzkumu došli ke čtyřem zásadním zjištěním:

1. agentury poskytující rozvojovou pomoc obvykle nejsou transparentní ohledně svých provozních a režijních nákladů, a zároveň neuvádí dostatečné informace o tom, jak přesně s finančními prostředky nakládají,
2. úsilí o mezinárodní pomoc je roztrženo do velkého množství dimenzí a odvětví. Jedná se o problém s koordinací pomoci, který má za následek nadměrnou fragmentaci rozvojového úsilí,
3. i navzdory přetrvávající kritice jsou neefektivní a neetické praktiky pomoci, jako například korupce nebo vázání pomoci, přetrvávajícím problémem,
4. je třeba poskytnout organizacím zpětnou vazbu.

Proto autoři provedli kromě komplexního hodnocení organizace, i dílčí hodnocení z hlediska transparentnosti a z hlediska metod poskytování pomoci. Obecně z výsledků studie vyplynulo, že nejlépe si v komplexním hodnocení vedly multilaterální rozvojové banky a nejhůře agentury OSN.

Studie se zaměřuje na hodnocení bilaterálních i multilaterálních organizací a autoři věří, že zprůhlednění informací o fungování rozvojových agentur pomoci je klíčovým prvkem pro zlepšení a zefektivnění pomoci. S větší transparentností je možné se zaměřit i na další důležité otázky týkající se rozvojové pomoci, například na to, jak velký podíl pomoci putuje do zemí se zkorumpovanými a autokratickými vůdci, anebo jak velký podíl pomoci je poskytován skrz neefektivní kanály pomoci. Neefektivními kanály pomoci jsou tyto praktiky: vázání pomoci, potravinová pomoc a pomoc ve formě technické pomoci; tyto praktiky jsou považovány za méně účinné až neefektivní.

4.1.1. Metodologie

Metodologie ustanovená v tomto výzkumu se stala na dlouhé roky stěžejní výzkumnou metodou pro budoucí studie měřící otevřenost dat. Pro transparentnost byly vytvořeny dva indexy podle metody sběru dat. První způsob sběru dat probíhal ze dvou zdrojů – ze statistik o mezinárodním rozvoji poskytovaných OECD ve formě databáze Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC) a ze systému vykazování věřitelů. Druhý způsob sběru dat byl založený na vlastním šetření. To se týkalo provozních nákladů, včetně zaměstnaneckých a administrativních nákladů. Autoři pracovali s domněnkou, že veškerá jimi požadovaná čísla (devět samostatných finančních částek) by měla být dostupná online. Na základě zkoumání přidělovaly body podle toho, které informace byly na webu agentury dostupné a pokud nebyly, tak jestli byly následně doplněny na žádost emailem.

Ve výzkumu bylo hodnoceno celkem 31 bilaterálních a 17 multilaterálních agentur. První index transparentnosti se hodnotil následovně. Pokud agentury uváděly všechna čísla pro devět dotazovaných dimenzí na svých webových stránkách získaly 1 bod. Pokud je dodaly po žádosti emailem získaly 0,5 bodu. Celkové skóre se zjistilo z průměru získaných bodů. Za referenční hranici zvolili autoři průměr 0,5 a zjistili, že velký počet agentur si vede špatně a nedosáhlo v hodnocení ani na jimi požadovanou hranici – pouze 10 z 31 bilaterálních agentur prošlo testem transparentnosti. Druhý index transparentnosti zahrnující vykazování dat do tabulek OECD pracoval s využitím dat z pěti různých statistických tabulek. Výzkumníci

hodnotili organizace podle toho, jestli vůbec vykazovaly své údaje do tabulek OECD, aniž by hodnotili kvalitu vykazovaných dat.

Autoři dále hodnotili, jakými kanály dárce rozvojovou pomoc do potřebných zemí dostávají a zdali k tomu používají osvědčené postupy. Zkoumaly se praktiky a způsoby, kterými byly peníze poskytnuty, nikoliv to, zda peníze efektivně dosáhly požadovaných výsledků. Hodnotila se fragmentace pomoci, její selektivita, jestli byla poskytnuta skrz neúčinné kanály a obnos režijních nákladů na poskytování pomoci. Následné komplexní hodnocení celkové výkonnosti agentur poskytujících pomoc se skládalo z percentilového hodnocení pěti zkoumaných kategorií.

4.1.2. Výsledky

Obecně bylo na základě studie zjištěno a poznamenáno, že data o rozvojové pomoci v té době nebyla ani dostupná, ani úplná. Na veřejných platformách je zveřejňovaly jen některé agentury a na žádost o poskytnutí těchto dat jinou cestou reagovalo jen malé množství z nich. Co se týče kvality obsahu těchto dat, vzorce, které data ukazovala, byly nedostatečné a špatné. Z dat vyplývalo, že pomoc byla velice roztržštěná do různých zemí a odvětví, a že mnoho pomoci stále směřovalo do zemí se zkorumpovanou, autokratickou vládou nebo do zemí jiných než jsou země s nejnižšími příjmy. Agentury nadále využívali pro poskytování pomoci neefektivní kanály a neúčinné způsoby pro distribuci finančních zdrojů. Z komplexního hodnocení vyplynulo, že rozvojové banky měly tendenci být nejvíce osvědčeným způsobem, jak poskytovat rozvojovou pomoc. Naopak agentury OSN si ve výzkumu vedly špatně, a to v každé zkoumané dimenzi. (Easterly, a další, 2008)

4.2. Studie The Money Trail, 2011

Studie z roku 2011 od autorů Anirbana Ghoshiho a Homiho Kharase, *The Money Trail: Ranking Donor Transparency in Foreign Aid* vyšla ve vědeckém žurnálu *World Development* a krátce shrnuje historii dosavadního úsilí o transparentnost pomoci a navrhuje vlastní index pro její měření. Index měří a hodnotí transparentnost dárcovských aktivit v oblasti mezinárodní rozvojové pomoci. Hodnotí jak multilaterální, tak bilaterální dárcovské agentury na základě šesti měřitelných indikátorů. Domnívají se, že lepší transparentnost zlepší efektivitu rozvojové pomoci. Index transparentnosti označili jako potřebné kvalitativní měřítko, srovnatelné napříč jednotlivými zeměmi a agenturami. Takový index by sloužil k porovnávání dárců mezi sebou a pro nastartování motivace dárců zlepšit vykazování dat o pomoci.

4.2.1. Metodologie

Studie využívá údajů z veřejně dostupných zdrojů. Transparentnost totiž předpokládá, že jsou údaje snadno dostupné, užitečné pro ostatní a vzájemně srovnatelné. To by dalo autorům možnost porovnávat dárci mezi sebou a bodově penalizovat organizace, které podrobné informace neposkytují. Index dále využíval ukazatele, který korigoval částečné vykazování nákladů agentur. Tímto způsobem byli autoři schopni posoudit celkovou kvalitu a úplnost informací o pomoci a provést jemnější posouzení míry průhlednosti těchto dat.

Srovnávací index se skládal ze souhrnného průměru šesti předem definovaných ukazatelů. Tyto indikátory byly vybrány jako představitelé tzv. „kultury transparentnosti“, která úzce souvisí s efektivitou pomoci. Autoři zjistili, že pokud dárci vykazovali data pouze na základě zkoumaných indikátorů, získali v indexu lepší hodnocení, ale s větší pravděpodobností nedošlo ke zlepšení v oblasti poskytování pomoci. Autoři ale poukázali na to, že pokud dárci přijmou existující programy transparentnosti (např. od Světové banky),lepší se jejich postavení v indexu a zároveň se ilepší dopad a efektivnost jejich pomoci.

Údaje pro index transparentnosti pocházely ze dvou hlavních zdrojů. Autoři využili již zmíněného systému vykazování věřitelů (Creditor Reporting System) pro Výbor pro rozvojovou pomoc a mezinárodní databáze AidData, která shromažďuje data o činnostech v oblasti pomoci od roku 2010. Autoři studie zkoumali:

- zda jsou dárci členy Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci,
- jaký je podíl projektů, u kterých je v databázi AidData uveden název, dlouhý popis a krátký popis,
- jaký je průměrný počet znaků dlouhého popisu projektu v údajích AidData,
- jaké je procento projektů vykazujících kanál poskytování pomoci, tedy kdo projekt realizoval,
- jaký je rozdíl mezi celkovou výší pomoci a součtem závazků v podrobných činnostech v CRS,
- a jaký je podíl čisté oficiální rozvojové pomoci, kterou dárci poskytují příjemcům.

Na základě indikátorů se dárčům přidělovalo bodové ohodnocení, které bylo následně přepočítáno na z-score. Výsledkem bylo hrubé skóre dárce snižené o průměr všech dárců a vydělené směrodatnou odchylkou. Index transparentnosti byl tedy průměrem z-score zařazený do celkové statistiky, která je ukazatelem celkové transparentnosti dárce.

4.2.2. Výsledky

Autoři rozdělují svá zjištění do čtyř samostatných výsledků. Prvním výsledkem bylo, že Mezinárodní rozvojová asociace¹ je nejtransparentnějším ze zkoumaných dárců. Organizace přijala nové politiky k přístupu k informacím a také byly přijaty postupy k dodržování těchto politik. Nejtransparentnější dárcovskou zemí tohoto indexu se stalo Rakousko následované Irskem a Německem. Nejméně transparentnějšími zeměmi byly Korea, Řecko, nejméně průhlednou organizací potom International Bank's Special Fund. Stejně jako Easterly a Pfutze i zde autoři odhalují, že existují jen malé rozdíly v transparentnosti mezi multilaterálními a bilaterálními dárci.

Druhým výsledkem bylo zjištění, že neexistuje vztah mezi objemem pomoci a transparentností pomoci. Velikost dárců nehraje roli, i velcí dárci mohou mít špatné výsledky. Ve třetím zjištění bylo, že nízká transparentnost je obvykle důsledkem špatných výsledků ve více ukazatelích. Dárci, kteří si v indexu vedli špatně, měli špatné výsledky nejméně ve dvou ukazatelích tohoto indexu. Posledním, čtvrtým výsledkem bylo, že členství v IATI je důležitým signálem transparentnosti ve všech dimenzích. Členové IATI dosahují lepších výsledků i v dalších dimenzích transparentnosti (10 z 15 nejtransparentnějších dárců je zároveň členem IATI) a členství v IATI je tedy dobrým indikátorem transparentnosti. (Ghosh, a další, 2011)

4.3. Studie Rhetoric versus Reality, 2011

Rhetoric vsrus Reality je další studie od Wiliama Easterlyho a profesorky ekonomie Claudie Williamsonové. Novější studie prohlubuje původní výzkum z roku 2008 o pět dalších zkoumaných dimenzí mezinárodní rozvojové pomoci. Těmito dimenzemi je měření transparentnosti, měření minimálních režijních nákladů, sledování fragmentace, využívání efektivnějších kanálů pomoci a zkoumání, jestli dárci přidělují pomoc méně zkorumpovaným, demokraticky svobodnějším a chudým zemím. Autoři se snažili poukázat na problémy spojené s mezinárodní pomocí a odpovědět na otázky, jestli agentury fungují tak, jak říkají, že by měly fungovat, a jestli směřují postupem času ke správnému a otevřenému fungování.

Analýza zahrnovala 31 bilaterálních agentur z 23 dárcovských zemí. Součástí analýzy nebyli dárci mimo Výbor pro rozvojovou pomoc, jako například Čína, Polsko nebo Turecko,

---

¹ Mezinárodní rozvojová asociace, nebo také IDA (The International Development Association), je součástí Světové banky. Byla založena 1960 a dnes poskytuje finanční podporu 75 nejchudším zemím světa a je největším dárcovským fondů.

a to kvůli extrémně omezené dostupnosti údajů. Analýza se skládala z několika samostatných indexů měřící výkonnost rozvojové pomoci dárců, které následně váženým průměrem vytvořily celkový složený index.

4.3.1. Metodologie

V tomto výzkumu bylo při zkoumání transparentnosti agentur využito již zmíněné metodiky z Easterlyho studie z roku 2008. Jednalo se o první pokus sledovat a měřit změny v transparentnosti pomoci v průběhu času, a to srovnáním výsledků z roku 2008 a nově zjištěných poznatků. V rámci vlastního šetření odpovědělo na emailový dotaz 21 z 53 oslovených agentur, 13 bilaterálních agentur a 8 multilaterálních agentur.

4.3.2. Výsledky

Porovnáním celkových výsledků z obou výzkumů se ukázalo, že agentury směřují k větší transparentnosti. Došlo ke zlepšení ve vykazování dat a zpráv OECD. Zlepšilo se i několik dárců, kteří v porovnání s rokem 2008 překonali referenční hranici 0,5. Organizace OSN si stále vedly špatně a byly nejméně odpovědnými agenturami poskytující pomoc. Nejhůře hodnocenou bilaterální agenturou zůstala řecká Hellenic Aid, která v obou výzkumech dosáhla stejného výsledku. (Easterly, a další, 2011)

4.4. Studie Donor transparency and aid allocation, 2011

Poslední referenční studií z kritického roku transparentnosti 2011 je studie Německého institutu pro rozvojovou pomoc a udržitelnost. Studii vypracoval profesor ekonomie a politologie Jörg Faust a vytvořil odlišnou metodiku přístupu k měření transparentnosti využívající tehdy poprvé publikovaného indexu transparentnosti pomoci od Publish What You Fund. Samotná studie se neměří transparentnost jako takovou, ale měří, zda a jak moc jsou dárci zapojení do Mezinárodní iniciativy pro transparentnost (IATI), kterou autor považuje za nejvýznamnější oficiální iniciativu pro otevřenost a dostup dat o rozvojových projektech.

Studie spadá do tehdy pokračující diskuse o účinnosti pomoci. Autor se domnívá, že nízká účinnost pomoci v minulosti byla zapříčiněna tím, že se vzorce pomoci málo zaměřovaly naplňování rozvojových cílů. Pro zefektivnění zahraniční pomoci organizace volají po transparentnějším přístupu k pomoci, aby poskytovatelé zahraniční pomoci byli odpovědní za své činy. Politická transparentnost dárcovských zemí má značný dopad na to, zda se země zapojí do Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci a zároveň existoval předpoklad, že takové země přidělují zdroje pomoci podle potřeb příjemce a jeho institucionální výkonnosti. Obecně platí, že pomoc je účinnější v zemích s dobrými politickými institucemi.

Pro dárcovské země, bez možnosti kontroly a monitorování toku jejich pomoci, existuje riziko, že přijímající země využije jimi darovaných prostředků jinak, než bylo zamýšleno. Zahraniční pomoc by měla podporovat nejchudší země a jejich hospodářský růst. Jenomže i zavedení vázání a podmiňování pomoci a lepší monitorovací systémy se ukázaly jako neefektivní při řešení tohoto problému. Cílením pomoci na rozvojové země s dobrými institucemi dochází ke strukturálnímu znevýhodnění chudých zemí, které pomoc potřebují nejvíce, ale nemají dost silné instituce, aby nenastalo riziko využití finanční pomoci jinak. V bohatých dárcovských zemích tak vzniká konsenzus, kdy lidé očekávají a přejí si, aby jimi poskytovaná pomoc šla do zemí, které ji potřebují a vlády ji ke všemu ještě dobře využijí.

4.4.1. Metodologie

Autor v rámci studie vypracoval dvě hodnocení, kterými testuje své předem stanovené hypotézy o úrovni transparentnosti podle zapojení vlád do Mezinárodní iniciativy IATI. Druhou testovanou hypotézou byl dopad politické transparentnosti na dopad model přidělování pomoci dárcovskou zemí.

Pro první hypotézu, tedy vliv politické transparentnosti na členství v IATI, používá autor zástupný indikátor z indexu transparentnosti pomoci organizace Publish What You Fund. Na základě informací poskytnutých iniciativou IATI sestavil autor index s přidělenými hodnotami od 0 do 1. Čím víc se hodnocení blížilo číslu 1, tím silnější bylo zapojení dárcovských agentur do Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci. Index byl sestavený na třech typech informacích poskytnutých iniciativou IATI:

1. zda je dárcovská země signatářem iniciativy,
2. zda organizace poskytla IATI finanční prostředky,
3. zda se aktivně účastní pracovních skupin iniciativy.

Index odhalil rozdíly mezi bilaterálními a multilaterálními organizacemi v zapojení do Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci. Některé zkoumané země, jako například Portugalsko, Japonsko nebo Belgie obdržely hodnocení 0 a iniciativy se vůbec neúčastnily, naopak státy jako Nizozemsko nebo Spojené království prokázaly silné zapojení ve všech zkoumaných dimenzích indexu.

Pro měření míry politické transparentnosti dárcovských zemí bylo využito proměnných zde dvou zdrojů dat. První proměnnou byl průměr hodnot indexu o vnímání korupce od organizace Transparency International z let 2008, 2009 a 2010. Alternativním zdrojem dat byly hodnoty z indikátoru kontroly korupce, který spravuje Světová banka. Měření korupce

poskytuje zástupnou proměnou pro politickou transparentnost; dárci zapojení do korupce budou méně transparentní, protože se snaží své činnosti v rámci zahraniční politiky utajit. Vybraná data, jako v předešlém indexu vlivu politické transparentnosti na zapojení do IATI, odhalila významné rozdíly mezi zkoumanými zeměmi v jejich politické transparentnosti.

Z vybraných proměnných byla následně provedena regresní analýza. Zapojení zemí do IATI sloužilo jako závislá proměnná. Zkoumalo se 29 bilaterálních dárců, většinou členských zemí OECD. Z analýzy vyplynulo, že míra politické transparentnosti v dárcovských zemích měla podstatný vliv na formální zapojení jejich vlád do Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci.

Druhá hypotéza, tedy vliv politické transparentnosti na procesy rozdělování prostředků na zahraniční rozvojovou pomoc, byla založena na dvou společných ukazatelích, které odrážely přidělování pomoci podle potřeb příjemce a výkonnosti jeho institucí. Ukazatele se zaměřovaly na selektivitu rozvojové pomoci a měřily vhodnost příjemce pomoci. Obecně platí, že čím chudší, ale lépe spravovaná země, tím vhodnějším je příjemcem pomoci. Druhý indikátor selektivity byl založen na práci Dollara a Levinové z roku 2006 (Dollar, a další, 2006) a využíval regresní analýzy ke změření alokace zdrojů dárce. Index opět udával dvě hodnoty, 0 pro nízkou orientaci na potřebnost státu a 1 na silnou orientaci na potřebnost a institucionální výkonnost. Výsledkem robustní analýzy bylo zjištění, že různý stupeň politické transparentnosti v zemích poskytující rozvojovou pomoc má vliv na způsob přidělování pomoci v dané zemi.

4.4.2. Výsledky

Autor si kladl za cíl odpovědět na dvě hypotézy stanovené na začátku studie. Postupně na základě dvou indexů a regresních analýz došel k závěru, že kvalita politických institucí má opravdu silný dopad na vytváření a implementování rozvojových politik v přijímajících zemích. Existující rozdíly v ekonomickém rozvoji mezi zeměmi autor vysvětluje na základě třech faktorů, a to na základě politické transparentnosti země, na základě bezpečnosti vlastnických práv a demokratické odpovědnosti. Samotný ekonomický rozvoj a s ním spojená účinnost mezinárodní rozvojové pomoci je podmíněn kvalitou výkonnostních institucí v zemi přijímající pomoc. Zásadní roli hraje i kvalita těchto institucí v zemích poskytující finanční prostředky pomoci. Obecně platí, že dobré řízení na straně dárce poskytuje účinnější rozvojovou pomoc. Opět se potvrdila důležitost iniciativy pro transparentnost pomoci, která

je jediným nástrojem svého druhu vyvíjející tlak na relativně nezodpovědné dárce, aby věnovali úsilí a prostředky na zlepšení transparentnosti své pomoci. (Jörg, 2011)

4.5. Studie Making Development Co-operation More Effective, 2019

Zpráva OECD z roku 2019 věnovala transparentnosti rozvojových partnerů celou kapitolu, stejně tak tomu bylo i ve zprávě z roku 2016. Monitoruje v ní transparentnost zemí a partnerů OECD skrz posouzení rozsahu veřejně dostupných informací ve třech klíčových systémech. Těmito systémy byly systém vykazování věřitelů (OECD Creditor Reporting System), Průzkum budoucích výdajů OECD (OECD Forward Spending Survey) a standard s otevřenými daty IATI.

OECD považuje transparentnost a odpovědnost pomoci za vzájemně propojené a nedílné prvky mezinárodní rozvojové spolupráce. Tyto prvky pomáhají zajistit, aby bylo rozvojové úsilí prováděno co nejefektivněji a činí instituce odpovědné za dopad jejich rozvojového úsilí. Ve výzkumu bylo zjištěno, že více rozvojových partnerů zpřístupňuje informace o rozvojové spolupráci veřejnosti, i když stále přetrvávají výzvy spjaté se včasností podávání těchto informací. Dobré ovšem je, že rozvojoví partneři na úrovni zemí považují hodnocení vzájemné odpovědnosti za důležité pro zlepšení účinnosti mezinárodní rozvojové pomoci.

4.5.1. Metodologie

Hodnocení transparentnosti bylo založeno na podávání zpráv rozvojových partnerů třem globálním informačním systémům; do systému hlášení věřitelů (CRS), průzkumu budoucích výdajů OECD (FSS) a mezinárodního standardu IATI. Metodika hodnocení se lišila podle systému, ze kterého byla data extrahována, všechny ale byly postaveny na dohodnutých dimenzích transparentnosti z Busanu. Těmito dimenzemi jsou včasnost, komplexnost a poskytování výhledových informací. Pro tyto dimenze byly přidány dvě další, a to přesnost vykazovaných údajů a veřejná dostupnost údajů. Dimenze veřejné dostupnosti byla zkoumána u systému FSS, protože CSR a IATI data dává k dispozici veřejně, zatímco FSS nikoliv. Zde se tedy hodnotila i ochota poskytovatelů rozvoje zveřejnit své plány a výdaje. Hodnocení bylo založeno na informacích, které systémy poskytují. Těmito informacím bylo přiřazeno celkové procentuální skóre transparentnosti. Pomoc byla následně hodnocena na čtyřstupňové škále jako výborná, dobrá, spravedlivá a potřebuje zlepšení.

4.5.2. Výsledky

V porovnání s předchozím měřením OECD z roku 2016 došlo k zvýšení počtu rozvojových partnerů, proto je vidět 32% nárůst hodnocení oproti výsledkům z roku 2016. Celková úroveň transparentnosti ale zůstala nezměněna. Výsledky z roku 2018 jsou podobné výsledkům z předchozího měření. 27 % hodnocených partnerů napříč systémy bylo vyhodnoceno jako výborné. 38 % získalo výborné skóre alespoň v jenom ze tří hodnocení a 76 % partnerů bylo alespoň jednou hodnoceno jako dobré. Alespoň ve dvou ze tří hodnocení získali výborné skóre Africká rozvojová banka, Asijská rozvojová banka, Kanada, instituce EU, Global Environment Facility, Severský rozvojový fond, Švédsko, agentura OSN UNICEF a UNDP.

Transparentnost napříč systémy a standardy se oproti roku 2016 značně lišila. Více partnerů vykazujících své informace v systému CRS a IATI v roce 2018 obdržely výborné skóre. Méně partnerů oproti roku 2016 obdrželo výborné skóre ve zprávách FSS. Například Norsko se od roku 2016 zlepšilo ve vykazování svých informací ve všech třech systémech.

Obecně se vykazování informací o rozvojové spolupráci zlepšilo, nejvýznamnější pokrok byl zaznamenán v komplexnosti dat ze systémů FSS a IATI. Informace o rozvojové spolupráci byly obsáhlejší, ale rozvojoví partneři měli potíže s poskytováním včasných a výhledových informací. Omezené poskytování výhledových plánů výdajů rozvojovými partnery může mít dopad na schopnost partnerských zemí efektivně plánovat a rozpočítávat rozvojové aktivity. (OECD/UNDP, 2019)

4.6. Studie *Grading Foreign Aid Agencies, 2021*

Profesorka Claudia Williamsonová a ekonomka Liya Palagashvilliová se v roce 2021 ve své studii *Grading Foreign Aid Agencies* zaměřily na otevřenost informací poskytovaných novou skupinou dárců mimo Výbor dárců DAC. Těmito dárci jsou například Čína, Brazílie, Saúdská Arábie, Rusko nebo Turecko. Noví dárci byli v předchozích studiích často vynecháváni kvůli nedostatečné dostupnosti a komplexnosti údajů o jimi poskytované pomoci, účinnost jejich pomoci bylo tedy těžké posoudit. Dárci mimo skupinu DAC bývají často za nedostatek transparentnosti kritizováni; často se zaměřují na vlastní „národní zájmy“, kterými podmiňují pomoc přicházející do rozvojových zemí.

Nový impuls pro zkoumání účinnosti rozvojové pomoci podle autorek vyšel z toho, že v uplynulých letech pomoc nedosáhla očekávaných výsledků. Naopak výsledky naznačují, že většina agentur poskytujících rozvojovou pomoc nesplňuje své vlastní standardy pro

osvědčené postupy poskytování finančních prostředků pomoci. Větší dárcovské agentury mají tendenci být sice více transparentní a mají lepší režijní náklady, jejich pomoc se ale rozděluje do velkého množství zemí, často pomoc směřuje do nedemokratických a zkorumpovaných zemí.

4.6.1. Metodologie

Studie následuje stejný vzorec použitých metod pro výzkum transparentnosti jako předchozí zmíněné výzkumy. Pro zkoumání transparentnosti agentur byly vytvořeny dva indexy na základě metodologie z Easterlyho a Pftzeho studie z roku 2008 a pracuje s daty vykazovány za rok 2012. Dohromady bylo zkoumáno 86 dárců, jednalo se o 29 bilaterálních dárců, členů Výboru pro rozvojovou pomoc, 18 dárců mimo Výbor pro rozvojovou pomoc, 23 multilaterálních agentur a 16 dárcovských agentur OSN. Některé dárcy mimo Výbor pro rozvojovou pomoc nebylo možné do zkoumání zařadit, např. Čínu, kvůli nedostačujícímu množství zveřejněných údajů o pomoci.

Transparentnost byla opět měřena pomocí dvou indexů. První index se zaměřoval na vykazování údajů do pěti veřejných tabulek OECD. Druhý index sestával z vlastního šetření a dohledávání informací o tom, zda agentury a v jaké podobě vykazují režijní náklady svého konání. V rámci druhého indexu se sbíraly data o čtyřech typech režijních nákladů, a to informace o stálých mezinárodních zaměstnancích, o správních výdajích a platech a celkový obnos vyplacené rozvojové pomoci. Údaje byly hledány online na webových stránkách agentury, případně doptány elektronickou korespondencí.

Autoři dále kromě transparentnosti zkoumali náklady dárců ve vztahu k vyplácené pomoci. Extrémně vysoké režijní náklady znamenaly neefektivitu pomoci, tedy že velká část rozpočtu na rozvojovou pomoc byla využita pro financování byrokracie na místo zahraniční pomoci. Dále zkoumali roztříštěnost (fragmentaci) pomoci, kdy dárci rozdělovali svou pomoc do více zemí a více odvětví. Více dárců v jedné zemi snižuje její ekonomický růst. Selektivitu autorky měřily jako podíl pomoci směřující do zemí s nízkými příjmy, se svobodnými režimy a méně zkorumpovanými vládami. Podíly svobodných zemí byly založeny na třech zdrojích hodnotící míru demokracie v rozvojových zemích. Poslední autoři měřili podíl pomoci, poslané skrz neefektivní kanály pomoci, například skrz potravinovou, technickou nebo vázanou pomoc.

4.6.2. Výsledky

Studie se zaměřovala na srovnání výkonnosti dárců, kteří jsou členy výboru DAC a nově se formujících dárců mimo tento výbor. Bylo zjištěno, že obě skupiny dárců vykazují podobné

výsledky, což bylo v rozporu se zkoumanou hypotézou, že pomoc přicházející od dárců mimo skupinu DAC je zkorumpovanější a méně transparentní. V celkovém hodnocení ovšem skončili dárči mimo Výbor pro rozvojovou pomoc jako nejhorší. Opět se potvrdila skutečnost, že multilaterální agentury jsou nejúspěšnější a nejefektivnější skupinou dárců napříč všemi studii. (Palagashvili, a další, 2021)

4.7. Aid Transparency Index, 2022

Poslední, ale nejdůležitější, hodnocení transparentnosti pomoci vzešlo z pera již několikrát zmiňované britské nevládní organizace Publish What You Fund. Organizace, založená v roce 2008, již vykonala sedm úplných hodnocení transparentnosti multilaterálních a bilaterálních dárcovských agentur napříč světem a v roce 2022 oslavila 10. výročí existence Indexu transparentnosti pomoci. První vydání si kladlo za cíl využít impulsu po poptávce po větší transparentnosti údajů o činnostech rozvojových agentur, který vzešel z tlaku na aktéry rozvoje na mezinárodních konferencích. Dnes organizace poskytuje podrobnou mapu pokroku k větší transparentnosti a za posledních deset let sleduje stále se zlepšující se trend.

Všechny organizace hodnocené v roce 2022, až na pár málo výjimek, nyní poskytují a zveřejňují data o své činnosti v oblasti pomoci ve standardizované a mezinárodně přijatelné podobě. Údaje o politikách, strategiích a činnostech většiny hlavních světových organizací zapojených do rozvojové mezinárodní spolupráce jsou díky úsilí nevládní organizace Publish What You Fund dostupnější a to v otevřeném, srovnatelném, včasném a strojově čitelném formátu. Takové údaje o pomoci lze použít ke sledování finančních toků, analýze budoucích výdajů, sledování jednotlivých projektů a celkového posouzení účinnosti a dopadu rozvoje. (Publish What You Fund, 2022b)

4.7.1. Metodologie

Během deseti let fungování indexu transparentnosti pomoci došlo k mnohým úpravám a změnám metod hodnocení tak, aby index nadále odpovídal měnící se situaci a stále byl důležitým nástrojem vyvíjející tlak na aktéry pomoci. Změny v přístupu a výběru indikátorů jsou důležité pro odrážení současných standardů průhlednosti pomoci. Nové testy a nové indikátory byly do indexu zahrnuty kvůli nově vznikajícím dárcovským praktikám.

Základní metodologie indexu zůstává stejná napříč všemi měřeními provedenými v průběhu let. Index hodnotí hlavní organizace a agentury poskytující pomoc podle 35 různých ukazatelů, z nichž každý odpovídá otázce o dostupnosti určitého typu informací, které se týkají činností zkoumaných organizací. Na základě toho, kolik informací o činnostech dárců

je dostupných získávají bodové ohodnocení. Každý indikátor je ohodnocen od 0-100 bodů na základě formátu publikace a kvality a množství dat. V rámci přezkoumávání se hodnotí pět složek transparentnosti dat, a to organizační plánování a závazky organizace, finance a rozpočty organizace, atributy projektů, slučování vývojových dat a výkon organizace.

V indexu z roku 2022 došlo k řadě aktualizací. Byla změněna struktura bodování na základě přístupnosti a byl zaveden nový indikátor zaměřený na síťová data. Byl pozměněn i proces výběru vzorků pro kontrolu kvality dat. U ukazatele podmínky a ukazatele posouzení dopadu před zahájením projektu byla pozměněna definice, u jiných ukazatelů byly pozměněny váhy jejich měření, aby šlo lépe začlenit nový ukazatel síťových dat. Provedené změny zlepšily přístup k hodnocení; změna struktury bodování zlepšila přesnost, s jakou skóre odráží úroveň průhlednosti dat.

Sběr dat probíhal ve dvou fázích, které stojí na interakci mezi tvůrci indexu a zkoumanými agenturami. Důležitým rysem procesu hodnocení je poskytnutí zpětné vazby ze strany výzkumníků, na základě které mají organizace možnost reagovat. První fáze sběru dat probíhala na začátku celého procesu. Výzkumníci přiřadili bodové ohodnocení na základě údajů, které byly v té době k dispozici a organizacím dali k dispozici počáteční skóre se zpětnou vazbou. Druhá fáze probíhala na konci procesu a zkoumala, zda a jakým způsobem organizace na zpětnou vazbu reagovaly. Bodové ohodnocení provedeníh změn a reakce na zpětnou vazbu utvářelo konečné skóre indexu.

Tvůrci indexu pracovali s daty ve standardu Mezinárodní iniciativy pro transparentnost, od kterých se očekává, že budou konzistentní napříč agenturami. Ty byly následně shromažďovány a hodnoceny pomocí softwaru Aid Transparency Tracker, který na datech agentur prováděl automatické testy. Po tomto procesu následovala ruční kontrola vzorku dat; zda dokumenty a data splňovaly kritéria jednotlivých indikátorů. Kontrolovalo se, zda jsou dokumenty a údaje uvedené v databázi IATI skutečně dostupné, aktuální, relevantní pro danou činnost a jestli obsahují informace relevantní pro daný ukazatel. Za rok 2022 výzkumníci zkontrolovali více jak 13 000 dokumentů a datových souborů, na základě kterých následně poskytli organizacím zpětnou vazbu. Data pro ukazatele, pro které neexistují standardizovaná data, se dohledávají ručně vyhledáváním na webových stránkách a informačních portálech nebo na přímé zažádání o jejich poskytnutí organizaci.

Po provedení sběru dat a ruční kontroly dat byl vzorek a výsledky přesunuty do procesu nezávislého přezkoumání. Toho se pro rok 2022 účastnilo 32 nezávislých recenzentů. Jednalo

se o osoby bez přímé vazby na Publish What You Fund nebo zkoumané organizace, převážně osoby z občanské společnosti, výzkumných ústavů nebo akademických obcí. Recenzenti poskytli kontrolu hodnocení třetí stranou a dopomohli v rozhodování o sporných úsudcích u výsledků agentur.

V indexu 2022 taktéž došlo k vylepšení hodnocení rozvojových finančních institucí a zkoumané organizace byly rozšířeny o rozdělení na suverénní a nesuverénní portfolio. Suverénními aktivitami organizace rozumíme obecně zvýhodněné půjčky vládním ministerstvům nebo agenturám na velké projekty, například projekty zahrnující stavbu infrastruktury. Nesuverénní aktivity jsou naopak půjčky nebo přímé kapitálové investice do podniků, které působí v rozvojových zemích. Zahrnují například technickou pomoc a způsoby, jak podpořit růst soukromého sektoru nebo vytvářet nové pracovní pozice. V roce 2020 bylo zjištěno, že několik rozvojových bank publikovalo pouze údaje o svých suverénních aktivitách, nikoli však o svých nesuverénních investicích. Index 2022 posuzuje nesuverénní investice samostatně a podněcuje tak ke zveřejňování těchto údajů.

Na základě celkového skóre následně index rozřazuje zkoumané organizace do pěti kategorií:

- velmi dobrý,
- dobrý,
- průměrný,
- špatný,
- velmi špatný.

(Publish What You Fund, 2022a)

4.7.2. Výsledky

Index porovnával své výsledky s indexem z roku 2020. Důležitým zjištěním bylo, že si humanitární organizace i navzdory obav zachovaly transparentnost na předpandemické úrovni. Mezi klíčová zjištění výzkumu patří, že většina velkých humanitárních organizací nyní zveřejňuje údaje o pomoci, které se dají využít pro další zkoumání a pro rozvojové činnosti. Index i nadále přispívá ke zlepšování transparentnosti rozvojové pomoci, zaznamenal ovšem pokles kvality výsledků napříč jednotlivými roky. To dokazuje, že transparentnost pomoci dosáhla svého vrcholu a je třeba neustále obměňovat a zlepšovat přístup k metodologii a zkoumání průhlednosti pomoci.

Konkrétní výsledky ukazují, že země, které se v průběžném hodnocení umístily v kategoriích průměrné a špatné nezaznamenaly zlepšení. To svědčí o nedostatku soustředěného úsilí o zavedení kultury transparentnosti pomoci a systému pro zveřejňování vysoce kvalitních údajů pomoci. Z toho vyplývá, že ne všechny organizace přistupují k důležitosti a atraktivnosti otevřenosti svých dat stejně. Pro některé organizace je důležité, jak si v žebříčku transparentnosti povedou, pro některé ne. Rozdělením zkoumaných portfolií na suverénní a nesuverénní aktivity bylo zjištěno, že nesuverénní portfolia rozvojových finančních institucí si vedou poměrně hůře než suverénní portfolia.

Za nejtransparentnější bylo označeno suverénní portfolio Africké rozvojové banky. Nejvíce organizací se nachází v kategorii dobré, 21 z 50 zkoumaných agentur. Do kategorie průměrné spadly ty organizace, které nedávaly přednost zlepšování svých údajů nebo nereagovaly na předchozí doporučení výzkumníků z Publish What You Fund. V kategorii velmi špatné i nadále zůstává čínská organizace Ministry of Commerce (MOFCOM)², dále Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation Spojených arabských emirátů a turecká vládní agentura TİKA. Tento výsledkem koresponduje s ostatními studii v tom, že Čína i přes svou významnou roli nového dárce, stále neposkytuje veřejnosti dostatečné množství dat v měřitelném formátu. (Publish What You Fund, 2022b)

4.8. Další indexy a hodnocení

V rámci rešerše provedené pro tuto kapitolu, bylo zkoumáno i několik indexů nepřímo souvisejících s transparentností pomoci. Jedním z takových indexů je velice zásadní a důležitý **Index vnímání korupce** (Corruption Perceptions Index). Jedná se o jediný celosvětový index zaměřující se na vnímání korupce na úrovni jednotlivých zemí. Hodnocení korupce zahájila mezinárodní nevládní organizace Transparency International v roce 1995 a v posledním ročníku srovnávala míru korupce ve 180 zemích.

Poslední výsledky ukazují, že korupce celosvětově stagnuje. 131 zemí ze zkoumaných 180 nedosáhlo za posledních 10 let žádného pokroku v boji proti korupci a 27 zemí zaznamenalo historicky nejnižšího skóre v indexu. S úbytkem práv a svobod upadá také demokracie. Země se propadají do autoritářských režimů, které umožňují vyšší míru korupce. Byly zjištěny i případy, kdy země využily pandemii COVID-19 jako záminku pro omezování

---

² Čínské ministerstvo obchodu, včetně domácího a zahraničního. MOFCOM je zodpovědný za přímé zahraniční investice, čínské odchozí investice a za mezinárodní hospodářskou spolupráci, tudíž i financování rozvojových aktivit Číny.

základních lidských práv a svobod a k obcházení zákonů. Nejlepší zemí s nejmenší mírou korupce za rok 2021 se stalo Dánsko, které bylo hodnoceno 88 body ze 100. Česká republika se s 54 body ze 100 drží ve středu hodnocení a nejhůře hodnocenou zemí byl Jižní Súdán s pouhými 11 body. (Transparency International, 2022)

Organizace Publish What You Fund v roce 2022 spustila svůj nový **Index transparentnosti rozvojových finančních institucí** (The Development Finance Institutions Transparency Index). Jedná se o první index, který zkoumá čistě transparentnost finančních institucí. Výzkum si klade za cíl zlepšit transparentnost těchto organizací za účelem zlepšení efektivity a odpovědnosti jejich investování. Index vzniká v reakci na globální krize a měří třicet multilaterálních a bilaterálních mezinárodních finančních institucí. (Anderton, 2023)

Od Indexu transparentnosti pomoci se DFI index liší. Zkoumá jiné organizace a k hodnocení využívá jiných ukazatelů. Zatímco index transparentnosti zahrnuje kromě rozvojových finančních institucí i jiné organizace angažující se na poli rozvojové pomoci, nový index se zaměřuje na hodnocení pouze rozvojových finančních institucí. Ukazatele jsou přizpůsobeny tak, aby reagovaly na potřeby zúčastněných stran, které jsou investicemi finančních agentur ovlivněny. Dalším rozdílem je míra, do jaké oba indexy měří kvalitu publikace. Index DFI diferencuje posuzování transparentnosti. (Ahmed, 2022)

DFI index opět přezkoumává suverénní a nesuverénní portfolia u 30 rozvojových finančních institucí. Sběr dat probíhal od 9. května 2022 a zpráva z indexu byla zveřejněna v lednu 2023. Za nejtransparentnější nesuverénní portfolio byla vyhodnocena Mezinárodní finanční korporace, která je členem Skupiny Světové Banky. Nejhůře si v nesuverénních portfoliích vedla Islámská korporace pro rozvoj soukromého sektoru. Ze suverénních portfolií se nejlépe umístila Asijská rozvojová banka, která se umístila i v kategorii velmi dobrý v indexu transparentnosti pomoci. Naopak nejhůře se v hodnocení suverénních aktivit umístila Islámská rozvojová banka. (Publish What You Fund, 2023)

V roce 2007 vytvořila společnost Development Assistance research Associates **Index pro měření humanitární reakce** (Humanitarian response index). Jednalo se o projekt v podobě pěti jednotlivých vydání indexu. Hodnotili se dárci OECD, a to podle výkonnosti v oblasti podpory financování humanitárních akcí. Umožňoval sledovat celkový pokrok a vývoj efektivnosti dárců v humanitárním sektoru, zároveň pomáhal podněcovat veřejnou diskusi o tom, co se považuje za dobrou praxi dárců a co jsou dobré dárcovské metody. (Ghosh, a další, 2011)

Cílem indexu humanitární reakce bylo identifikovat a propagovat osvědčené dárcovské postupy a přispět tak k větší transparentnosti a odpovědnosti. Ve své době představoval index jediný nezávislý nástroj pro měření individuální výkonnosti dárců a hodnotil uplatňování principů dobrého humanitárního dárcovství. Otázkami se index zabýval nad rámec financování dárců; index neměřil objemu finančních prostředků vynaložených na humanitární akce.

Index humanitární reakce byl společným úsilím s podporou mnoha velkých, globálních humanitárních organizací, jako například UN OSHA, IFRC nebo UNHCR, a akademických institucí, například Kolumbijské univerzity (DARA, nedatováno). Během doby svého působení se díky indexu podařilo upozornit na dříve dárci ignorované nebo pro ně méně důležité humanitární oblasti, například využití hodnocení potřeb.

Posledním indexem, zkoumaným v rámci této části, byl **Index transparentnosti příjmů**. Jednalo se o první pokus o provedení měření takového typu. Index vznikl jako společná iniciativa a spolupráce organizací Transparency International a Revenue Watch Institute. Index hodnotil a porovnával zveřejněné informace o ropném, plynárenském a těžebním průmyslu v roce 2010 (Ghosh, a další, 2011). Index hodnotil 41 zemí podle politik transparentnosti příjmů a podle systémů řízení nerostných zdrojů.

Výzkum vyhodnocoval dostupnost informací v sedmi klíčových oblastech. Domnívá se, že transparentnost příjmů je nezbytná pro řešení problémů, jakými jsou například korupce nebo nedůvěra občanů ve vládní správu. Transparentní a odpovědné řízení příjmů z přírodních zdrojů je klíčové pro úspěšný rozvoj a zajištění stability všech zemí produkujících nerostné suroviny. Index poskytoval podrobný obraz oblastí, v nichž je zapotřebí zvýšit úsilí k dosažení větší transparentnosti informací a vyzývají vlády ke zvýšení transparentnosti příjmů pro lepší správu řízení nerostných zdrojů k dosažení celkového veřejného blaha. (Revenue Watch Institute, 2010)

5. Zdroje transparentních dat

Různé výzkumy a studie vyžadují různé datové sady podle jeho zaměření a metodologie ve výzkumu použité. Sada dat potřebná pro měření transparentnosti musí splňovat několik důležitých a zásadních kritérií, aby data byla pro výzkum validní. Důležitým aspektem dat pro měření transparentnosti je předpoklad jejich dlouhodobého sběru a analýzy, nejlépe ve stejné nebo mírně kolísající kvalitě. Stejně kvalitní data jsou porovnatelná v čase a vytváří tak standardizovanou normu pro měření otevřenosti dat. Dalším důležitým kritériem je včasnost. Data by měla odpovídat dnešní a pouze současné situaci organizace, měla by být pravidelně aktualizovaná a měla by být úplná.

V této podkapitole práce představí několik zdrojů dat, které se prolínají napříč studiiemi a výzkumy míry průhlednosti informací o rozvojové pomoci. Obecné hnutí za transparentnost pomoci lze rozdělit na časové úseky před krizovým rokem 2011 a po roce 2011. Toto rozdělení lze aplikovat i u použitých zdrojích datových souborů. Napříč studiiemi lze odhalit vzorec používání podle roku vydání studie. Zlatým standardem ve zkoumání transparentnosti zůstává porovnávání tabulek OECD vykazovaných jednotlivými dárci a následné ruční šetření s využitím korespondenčního dotazování, tedy metodologie navržená pány Pftzem a Easterlym. S rostoucí důležitostí jednotné databáze a jednotné podoby otevřených dat, získávala na významu i Mezinárodní iniciativa za transparentnost pomoci (IATI). Iniciativa shromažďuje a poskytuje data od stále se zvětšující skupiny dárců a ustanovila základní podobu otevřených informací na poli transparentnosti.

5.1. Mezinárodní iniciativa za transparentnost pomoci

V roce 2008 v rámci akční agendy z Akkry byla zahájena nejvýznamnější oficiální iniciativa pro transparentnost pomoci (**Interantional Aid Transaprency Initiative**) s cílem podporovat transparentnost ve všech fázích rozvojové spolupráce. IATI vytvořilo důležitý závazek pro dárci, aby dostali standardní kvality dat o svých minulých, současných a budoucích činnostech v mezinárodně přijímaném, komplexním a dostupném formátu (Jörg, 2011). Jedná se o globální iniciativu za zlepšení transparentnosti rozvojových a humanitárních zdrojů a jejich výsledků při řešení důležitých rozvojových témat a složitých otázek, jakou je například chudoba. Za tímto účelem sdružuje vlády, multilaterální instituce, ale i soukromý sektor a organizace občanské společnosti. Zvýšení transparentnosti považují za zásadní krok ke zlepšení koordinaci, odpovědnosti a účinnosti pomoci, taktéž napomáhá její dopad maximalizovat.

Hlavní a stěžejní částí iniciativy je **datový standard**, který představuje soubor pravidel a pokynů, zajišťující, aby informace byly snadno přístupné, srozumitelné, použitelné a ve standardizovaném formátu. Pro ukládání dat do databáze se používá datový formát XML, který umožňuje jejich strojovou čitelnost a s tím související snadné obměňování a aktualizaci dat. Data v tomto formátu jsou snadno porovnatelná mezi sebou a databáze umožňuje i její kombinaci s jinými publikovanými daty ve stejném formátu. Správně publikovaná data ve standardu IATI jsou evidována v indexu IATI Registr. Přístup k údajům v registru je umožněn skrz internetový nástroj *d-portal.org*. Nástroj umožňuje vygenerovat tabulky a grafy podle blíže stanovených kritérií, např. podle konkrétních zemí a odvětví. Pro detailnější přístup k informacím lze využít nástroj *IATI Datastore CSV Yuery Builder*. Standard IATI také umožňuje integrování dat přímo do vnitřních finančních systémů vlád. (IATI, nedatováno (a))

IATI pomáhá uspokojovat potřeby širokého spektra zúčastněných stran v procesu rozvojové spolupráce. Vlády přijímající rozvojovou pomoc potřebují přístup k aktuálním informacím o stavu pomoci v jejich zemi, aby bylo s předstihem zabráněno zdvojení úsilí a došlo ke zlepšení kooperaci a plánování budoucích výdajů. Iniciativa jim dává možnost sledovat toky pomoci v jejich zemi. To je důležité pro efektivní plánování jejich zdrojů, zároveň potřebují vědět, jaké rozvojové a humanitární organizace v jejich zemi působí a jaké množství finančních prostředků vydávají na rozvoj, jaké služby poskytují a kde. Dárci a mnohostranné agentury naopak musí vidět, kde budou mít jejich výdaje největší dopad. IATI jim pomáhá tento dopad vizualizovat.

Iniciativa vznikla s jasnou vizí. Tou jsou transparentní a kvalitní informace o rozvojových zdrojích a výsledcích, které jsou dostupné a využívané všemi zainteresovanými skupinami tak, aby pomohly dosáhnout výsledků udržitelného rozvoje. Členové IATI tvoří komunitu, které navzájem spolupracuje s jasnými cíli:

1. zajistit transparentnost údajů o rozvojových zdrojích a výsledcích;
2. zajistit, aby se kvalita údajů IATI neustále zlepšovala a odpovídala potřebám všech zúčastněných stran;
3. usnadnit přístup k účinným nástrojům a podpoře tak, aby údaje IATI přispívaly k dosažení výsledků udržitelného rozvoje. (IATI, 2016)

Členství v IATI se na poli transparentnosti všeobecně považuje za dobré znamení, že organizace přistupují ke sdílení svých informací zodpovědně. Výzkum z roku 2011, kdy iniciativa teprve začínala, už v jejich počátcích odhalil, že členové IATI dosahují lepších

výsledků v dimenzích transparentnosti. Výzkum ukázal, že 10 z 15 nejtransparentnějších zemí bylo členy iniciativy (Ghosh, a další, 2011). S daty ve standardizovaném formátu už od počátku pracuje organizace Publish What You Fund. Data ze standardu IATI jsou stěžejní pro jejich index transparentnosti pomoci, byť není nutnou, ale ani postačující podmínkou pro zařazení do indexu. Pro organizaci jsou data ve standardu IATI dobrým ukazatelem; umožňuje organizaci využít vlastní software pro analýzu dat v registru, data ovšem nemusí být úplná nebo včasná, proto je jejich metoda výzkumu kombinovaná s ručním šetřením a dohledáváním dat (Publish What You Fund, 2022a).

5.2. Creditor Reporting System

Napříč studii se jako pravidelný zdroj dat o rozvojovém financování objevuje systém hlášení věřitelů OECD (Creditor Reporting System). Systém CRS je databáze informací dárců z Výboru pro rozvojovou pomoc a funguje už od roku 1973. V dnešní době shromažďuje údaje i o dárcích mimo skupinu DAC a od jiných multilaterálních organizací. Obsahuje informace o přijatých závazcích a sleduje tržní i soukromé finanční toky dárců. Databáze CRS dává k dispozici podrobné údaje o každé jejich činnosti v oblasti rozvojového financování, a to na úrovni projektových činností. Tyto údaje jsou k dispozici pro účely vytváření dalších statistik, dalšího monitorování a pro potřeby vytváření politik vedoucích ke správné odpovědnosti (Ghosh, a další, 2011; OECD/UNDP, 2019; Glennie, a další, 2021).

Cílem databáze CRS je vytvořit a poskytovat takový soubor o snadno dostupných informací o rozvojových projektech a programech, který umožňuje další analýzy. Snaží se zjednodušit přístup ke sledování toho, kam pomoc směřuje, za jakým účelem a jaké politiky se v cílové oblasti snaží provádět (OECD, nedatováno (a)). Od roku 2018 jsou data o rozvojovém financování za rok 2018 a koncová data za rok 2019 dostupná i v počítačově čitelném značkovacím jazyce XML. To umožňuje extrakci dat a prezentaci dat mezinárodně srovnatelným a přístupným způsobem. Formát XML umožňuje porovnávání dat z databáze s CRS se standardem IATI, který taktéž ve své databázi ukládá data v tomto formátu. (OECD, nedatováno (b))

Creditor Reporting System shromažďuje data v šesti databázích:

- činnosti pomoci,
- činnosti pomoci zaměřené na globální cíle v oblasti životního prostředí,
- činnosti pomoci zaměřené na rovnost žen a mužů,
- využití mnohostranného systému,

- soukromá filantropie pro rozvoj,
- činnosti pomoci: ekvivalent grantu.

Nejstarší údaje v databázích pochází už z roku 1995, základním účelem těchto souborů dat je identifikovat, kam pomoc směřuje, k jakým účelům slouží a jaké politiky má za cíl provádět. V roce 2009 přibyla databáze na sledování toků pomoci a aktivit z filantropických nadací a od roku 2013 shromažďují i informace o klimatických složkách od hlavních multilaterálních rozvojových bank a toků označených jako prostředky na řešení otázek z úmluvy z Ria 2013. Jedná se o projekty zaměřené na životní prostředí, například činnosti chránící biologickou rozmanitost, náklady na zmírňování změny klimatu, projekty přizpůsobování se změně klimatu anebo prostředky vynaložené na řešení postupující desertifikace. Taková data se v databázi označují tříbodovým hodnocením od „hlavního cíle“, přes „významné cíle“, po aktivity nezaměřené na tento cíl. (OECD, nedatováno (a)).

Jako zdroj informací se databáze CRS objevuje napříč studii; slouží jako sekundární zdroj pro index transparentnosti pomoci od Publish What You Fund a je jednou ze tří databází sloužící k porovnávání vykazování informací ve studii *Making Development Co-operation More Effective* od OECD z roku 2019. Studie hodnotí index transparentnosti pomoci z roku 2021 ale uvádí, že databáze CRS nezahrnuje údaje o nově se angažujících dárců pomoci, jako např. Čína, Brazílie nebo Indie. Dále uvádí, že i když se databáze snaží shromažďovat co největší množství informací ve srovnatelném formátu napříč dárci DAC a mimo něj, stále jsou tato data nedostatečně podrobná pro následné využívání dat v praxi. Zároveň databáze neposkytuje informace o výsledcích jednotlivých činností, což je klíčový prvek pro měření účinnosti a efektivnosti pomoci. (Glennie, a další, 2021)

5.3. AidData

Výzkumná laboratoř AidData zaměřená na práci s daty byla založena v roce 2009, a to sloučením dvou iniciativ – Projektové pomoci a Dostupnosti informací o rozvojových činnostech. Je součástí výzkumného institutu Williama a Mary a zaměřuje se na vyplnění informační mezery ve snaze vědců a politiků posuzovat a hodnotit rozvojové instituce a výsledky. V roce 2010 byl spuštěn datový portál s jedním milionem záznamů o minulých a současných rozvojových finančních aktivech od více než 90 dárcovských agentur (Devex.com, nedatováno). Vytváří rozsáhlý zdroj dat o činnostech v oblasti rozvojové spolupráce a slouží jako nástroj pro vědce, výzkumníky a tvůrce rozvojových politik. Nástroj byl vytvořený s vírou v transformační schopnosti otevřených informací, s cílem zachytit

jednotlivé údaje o zahraniční pomoci na úrovni projektů. V kritickém roce 2011 byl považován za nejkomplexnější zdroj informací o projektech oficiální rozvojové pomoci. (Ghosh, a další, 2011)

AidData poskytuje důležitý přístup k informacím pro zlepšení cílení, monitorování a hodnocení rozvojových investic. Soustředí se na urychlení inovací v pěti programových oblastech. První oblastí je oblast **transparentní rozvojové stopy**. Jedná se například o sledování výdajů Číny na veřejnou diplomacii nebo oficiálních čínských finančních prostředků na rozvoj; obecně hovoříme o sledování nedostatečně zveřejněných finančních toků od neprůhledných dárců, věřitelů a investorů. Druhou oblastí je **zpravodajství o udržitelném rozvoji**, v rámci které se geograficky a demograficky sledují investice do udržitelného rozvoje. V oblasti **naslouchání vedoucím představitelům**, se soustředí na pochopení priorit a perspektiv vedoucích představitelů v zemích s nízkými a středními příjmy a měření výkonnosti externích rozvojových partnerů. Poslední oblastí je **rámec pro geoprostorová data**, který vytváří měřítka výsledků rozvoje s vysokým rozlišením a vysokou frekvencí, výkonné infrastruktury pro integraci a extrakci prostorových dat a nástrojů geoprostorové analýzy nové generace. (William & Mary, nedatováno)

Pro získávání a shromažďování dat využívá AidData záznamů z CRS systému, zároveň shromažďuje data z jiných databází, primárně za využití metody sledování nedostatečných finančních toků, TUFF (Tracking Underreported Financial Flows) a sběru dat založený na médiích, MBDC (Media-Based Data Collection). Při využívání těchto metod sběru dat se objevují jisté problémy, jako například nekonzistentnost jazyka při zveřejňování údajů. Zároveň, slabinou tohoto datového nástroje je skutečnost, že AidData každoročně importují údaje o projektech z CRS OECD, ale pouze za jeden rok. Kvůli nezahrnutí dat i z minulých let vznikají mezi vykazováním dat AidData a OECD nesrovnalosti. Zároveň je ale portál AidData aktualizován měsíčně, jenže z mnoha dalších různých zdrojů. Nástroj si ale i přes výše zmíněné nedostatky snaží udržet záruku kvality a nabízí uživatelům standardizovaná a ověřená data a dávají k dispozici dokument o správě dat s podrobnými informacemi a postupy shromažďování, standardizace a publikování údajů. (Glennie, a další, 2021)

Základní průřezové oblasti nástroje AidData jsou navrženy tak, aby posilovaly rozhodovací orgány v rozvojových organizacích. AidData poskytuje široký informační nástroj a databázi, v rámci které pomáhají hledat a sdružovat informace napříč regiony a sektory, včetně hospodářského rozvoje, vzdělávání nebo životního prostředí (William & Mary, nedatováno). Tuto databázi využili ve výzkumu například pánové Kharas a Ghosh ve své práci

The Money Trail nebo ekonomka Liya Palagashvilliová a profesorka Claudia Williamsonová ve studii *Granding Foreign Aid Agencies*.

5.4. Další zdroje dat

Víše jsou uvedeny nejčastěji používané zdroje dat, které se prolínají skrz skoro všechny studie měřící průhlednost, otevřenost, dostupnost, komplexnost a aktuálnost informací o finančních zdrojích vynaložených na rozvojovou pomoc a o dárcích této pomoci. Databází a zdrojů je ale mnohem víc. Studie hodnotící index transparentnosti pomoci z roku 2021 několik takových dalších zdrojů dat o rozvojové spolupráci uvádí a hodnotí.

Jako další zdroj informací uvádí studie platformu **Humanitarian data Exchange**. Humanitární výměna dat představuje otevřenou online platformu pro sdílení dat napříč organizacemi. K jejímu spuštění došlo v roce 2014 a je spravována Centrem pro humanitární data při Úřadu OSN pro koordinaci humanitárních záležitostí se sídlem v nizozemském Haagu. Organizace OCHA sdružuje humanitární subjekty s cílem zajistit soudržnou, včasnou a správnou reakci na mimořádné události. A právě pro snadnější vyhledávání a využívání humanitárních dat (např. data o kontextu humanitární krize nebo data o lidech postižených krizí) pro účely humanitární pomoci vznikla platforma HDX, která dnes sdružuje více než 250 zemí a území. (HDX, nedatováno). Tuto skutečnost ovšem studie kritizuje; nedostatečný rozsah, tedy malé množství sdružených organizací a jimi sdílených dat, není srovnatelné s většími databázemi. Menší rozsah ovšem platformě dovoluje relativně plynulejší interakce a ukládání dat v různých formátech, pro jejich slučování využívá hashtagů. Malý rozsah taktéž umožňuje platformě ruční kontrolu dat z hlediska relevance pro humanitární činnost, integritu, aktuálnosti, interpretaci a srovnatelnosti. Za velkou výhodu studie považuje, že HDX vyvinula model pro provádění prediktivních analýz. (Glennie, a další, 2021)

Mít platformy sdružující data o rozvojové pomoci a finančních tocích je dobrým krokem pro větší transparentnost. Také je ale nutné, aby se data dostala k těm, kteří je potřebují nejvíce. Pro tyto účely upozorňuje studie *Evaluating Aid Transparency* z roku 2021 na důležitost **systému správy informací o pomoci** (Aid Informational Management System). AIMS představují informační a komunikační systémy, které umožňují dárcům a zemím přijímající rozvojovou pomoc sdílet a přistupovat k informacím o pomoci. Jsou obecně vlastněny vládami a naplněny údaji o pomoci, kterou tyto země poskytují nebo přijímají. Tento nástroj je důležitý pro využívání dat potřebnými aktéry rozvoje; umožňuje totiž implementaci dat z registru IATI do vládních systémů správy informací (IATI, nedatováno (b)). *Evaluating Aid Transparency*

dále uvádí jako výhodu, že zavedení systémů informační správy a jejich následné naplnění daty ve standardu IATI vytváří u vlád přijímající pomoc potenciál předvídat budoucí financování pomoci a zlepšit jejich budoucí plánování. Dává jim možnost data o pomoci skutečně využívat a na jejich základě plánovat; data obsažená v AIMS jsou hlavně ta data, sdílená mezi místními vládami a dárci. To umožňuje snadnější zapojení vlád a občanské společnosti a snadnější ověřování, zda pomoc směřuje tam, kam má. (Glennie, a další, 2021)

Posledním zdrojem, který se objevuje s důležitých studiích transparentnosti, je **průzkum budoucích výdajů** (Forward Spending Survey). Průzkum na rozdíl od předešlých databází není veřejnosti přístupný a vztahuje se pouze na členy Výboru pro rozvojovou pomoc. Slouží k zaznamenávání plánů dárců a agentur na rozvojovou spolupráci, a to pro větší předvídatelnost budoucích výdajů a činností. Jako zdroj se objevuje hlavně ve studiích zkoumající vztahy mezi dárci skupiny DAC a slouží jako indikátor pro měření ochoty dárců data zveřejňovat do neveřejných databází. (OECD/UNDP, 2019)

6. Srovnání výsledků napříč studii transparentnosti

Úspěšné a prokazatelné měření transparentnosti dat stojí na základě toho, zda jsou studie a jejich výsledky srovnatelné v čase. **Index transparentnosti pomoci** vychází od roku 2011 a autoři sami porovnávají výsledky napříč svými zprávami za účelem zlepšení vlastní efektivnosti a obsáhnutí rozšiřujícího se kontextu transparentnosti. Pánové **Pfütze a Easterly** s vizí srovnatelnosti měření v čase navrhovali svou metodologii (Easterly, a další, 2008), která se do dnes používá jako stěžejní metoda pro měření dimenze transparentnosti jako součást efektivnosti rozvojové pomoci.

Dalším vesměs srovnatelným přístupem k transparentnosti jsou studie OECD. Zprávy *Making Development Co-operation More Effective* vznikaly jako hodnocení stavu rozvojové spolupráce a naplňování závazků stanovených v Busanu 2011. Zprávy odhalují úspěchy i neúspěchy a vycházejí z deseti ukazatelů monitorovacího rámce globálního partnerství. Součástí zpráv je zhodnocení stavu transparentnosti rozvojových partnerů. Pilotní hodnocení transparentnosti partnerů bylo zveřejněno v první zprávě z roku 2014 (OECD/UNDP, 2014). Srovnání těchto zpráv v čase je taktéž možné; zprávy OECD o efektivnosti rozvojových partnerů vycházejí od roku 2014.

Kvůli odlišným přístupům v měření transparentnosti dárců pomoci není přímo relevantní srovnávat studie mezi sebou, lze ale srovnat výsledky jednotlivých indexů v průběhu let. Následně budou srovnány výsledky mezi studii, zda se tyto výsledky za použití jiných postupů mění, či snad společně korelují. Pro potřeby diplomové práce se následné srovnání bude zaměřovat pouze na indexy transparentnosti. V rámci přístupu pánů Pfützeho a Easterlyho tvoří dva indexy transparentnosti jen jednu z pěti dimenzí celkového hodnocení efektivnosti rozvojové pomoci u vybraných dárců. Studie OECD chápou transparentnost jako dimenzi vykazování údajů rozvojových partnerů do třech zdrojových databází. Index transparentnosti pomoci se soustředí čistě na průhlednost a úplnost zveřejněných dat.

Lze i přes odlišné způsoby měření ve výsledcích studií nalézt shodu?

6.1. Přístup Pfützeho a Easterlyho

První studie srovnatelné v čase používají metodu hodnocení ze studie pánů Easterlyho a Pfützeho. V roce 2021 v rámci studie *Granding foreign aid agencies* došlo ke srovnání výsledků studií 2008 (Easterly, a další, 2008) a 2011 (Easterly, a další, 2011). Studie 2021 pracuje s daty vykazovanými do tabulek OECD za rok 2012 a zaměřuje se více na dárce mimo skupinu DAC.

Zatímco referenční studie z roku 2008 ve svém zkoumání nezahrnuje dárce mimo skupinu DAC, data z roku 2012 už dělí svá zjištění mezi země Výboru pro rozvojovou pomoc a mimo něj. V roce 2021 se studie dále zaměřovala na vliv nových dárců na poli rozvojové pomoci, stále ovšem pracovala s daty z roku 2012. Tyto data obsahují navíc, kromě dárců mimo skupinu DAC, 6 nových členských zemí výboru, mezi kterými je i Česká republika nebo Slovenská republika, dále 14 multilaterálních organizací a 10 agentur OSN. Výzkum je o to robustnější a poprvé odhaluje i transparentnost zemí zapojených do rozvojové spolupráce mimo Výbor pro rozvojovou pomoc.

Srovnání, které proběhlo v roce 2020 a srovnávalo pouze ty údaje za dárce obsažených ve všech hodnocených studiích, ukázalo, že transparentnost se zlepšila v každé skupině dárců. Z původních studií vycházely agentury OSN jako nejméně transparentní dárce. Údaje z roku 2012 ovšem naznačují, že se jejich úroveň zlepšila. Agentury OSN společně s multilaterálními agenturami předstihly v transparentnosti i bilaterální dárce. Nejhůře si vedou dárce, kteří nejsou členy skupiny DAC. (Palagashvili, a další, 2020)

Z posledních měření vyplývá, že se transparentnost dárců obecně zlepšila, obzvláště u agentur OSN, které byly dlouhodobě hodnoceny jako nedostatečné. Zároveň se ani nepotvrdila hypotéza, že nově vzniklí dárce mimo skupinu DAC nebudou transparentní. Ve skutečnosti si vedli velmi obdobně jako dárce, kteří jsou členy výboru. Obecně se zdá, že členové DAC a multilaterální organizace zůstávají nadále transparentnější než agentury OSN nebo dárce mimo skupinu DAC. (Palagashvili, a další, 2021)

6.2. Přístup OECD

První, pilotní studie transparentnosti byla vydána 2014, a to jak hodnocení naplňování závazků stanovených v Busanu 2011. První studie se soustředila na skutečnost, jestli a v jaké podobě rozvojový partneři poskytují data o svých činnostech. Toho se snažila docílit zavedením společného standardu pro otevřená data. Standard kombinoval tři vzájemně se doplňující systémy na sledování finančních toků v rámci rozvojové spolupráce, a zda data v nich obsažená odpovídají třem stanoveným indikátorům. Hodnoceno bylo 39 poskytovatel rozvojové pomoci na základě toho, zda schválili Busanskou dohodu v roce 2011 a zda do doby hodnocení implementovaly standardizovaný systém na sdílení dat. V té době bylo jednoduše odhaleno, že poskytovatelé nezveřejňovali ani včasná, ani komplexní a ani výhledová data o své rozvojové spolupráci. (OECD/UNDP, 2014)

Na rozdíl studie z roku 2019 odhalila, že čím dál více rozvojových partnerů zpřístupňuje informace o rozvojové spolupráci veřejnosti. Od roku 2016 byl zaznamenán 32% nárůst hodnocení, a to z důvodu nárůstu rozvojových partnerů. Celkové výsledky ukazují, že oproti roku 2016 celková transparentnost zůstává nezměněna a výsledky těchto dvou studií jsou obdobné. Transparentnost napříč systémy a standardy se ale liší; na rozdíl od roku 2016, nyní více partnerů hlásí své údaje do systémů CRS a IATI, méně partnerů ale hlásí své údaje do systému FSS. Jediná země, která zlepšila vykazování informací do všech tří systémů, je Norsko.

Co se multilaterálních a bilaterálních dárců týče, multilaterální agentury si vedou dobře ve všech třech globálních systémech vykazování a na rozdíl od studií používající jinou metodu jsou zde agentury OSN hodnoceny jako nejvýkonnější ve vykazování informací do CRS. U bilaterálních dárců se ukázalo, že skoro čtvrtina zemí potřebuje své vykazování do systémů zlepšit. A na rozdíl od pilotní studie z roku 2014, současné hodnocení ukazuje, že většina (96 %) partnerských zemí má zavedený některý ze systémů správy informací pro sběr dat o rozvojové spolupráci, a zároveň, že v průměru 83 % rozvojových partnerů do těchto systémů vykazuje své údaje rozvojových činnostech.³ (OECD/UNDP, 2019)

6.3. Přístup Publish What You Fund

Index transparentnosti rozděluje dárce podle jejich výkonu do kategorií od „velmi dobré“ až po „velmi špatné“. Organizace Publish What You Fund na svých stránkách nabízí srovnávací graf s daty od roku 2013 po rok 2022, a umožňuje tak sledovat pokrok v jednotlivých kategoriích napříč roky.

Od roku 2013 se počet agentur zařazených do nejvyšší kategorie výrazně zvýšil, a to z původních čtyř agentur na dvanáct organizací, zahrnující jejich suverénní portfolia.⁴ Nejvíce dárců se soustředí v kategorii „dobré“, v roce 2022 zde bylo zařazeno 21 agentur. Dalším velkým úspěchem je, že v kategorii „velmi špatné“ se za rok 2022 umístily pouze tři organizace, ty zůstávají v této kategorii od roku 2013, v tomto roce kategorie „velmi špatné“ obsahovala celkem 26 dárcovských rozvojových agentur. Za nejtransparentnější organizaci bylo vyhodnoceno suverénní portfolio Africké rozvojové banky, která se poprvé do této

---

³ Hodnoceno bez ohledu na kvalitu nebo konzistenci dat. Měřena je pouze skutečnost, jestli vlády zemí tyto systémy mají a jestli do nich v nějaké podobě vykazují informace.

⁴ Organizacemi hodnocenými v roce 2013 jako „velmi dobré“ byly U. S. MCC (americká vládní agentura pro zahraniční pomoc), GAVI, U. K. DFID (britské oddělení pro mezinárodní rozvoj) a agentura OSN UNDP.

kategorie dostala v roce 2016, jako nejhorší z nejlepších. (Publish What You Fund, nedatováno b)

6.4. Vyhodnocení srovnání

Po opětovném prostudování výše uvedených studií, bylo zjištěno, že i přes odlišnost v metodě hodnocení transparentnosti se za obecně nejtransparentnější hodnocené agentury napříč studie staly **multilaterální organizace**. U těchto dárců je v průběhu let ve všech případech zaznamenán posun v přístupu k transparentnosti a jsou transparentnější než bilaterální dárci. Největší zlepšení je zaznamenáno u agentur OSN, které byly v dřívějších fázích hnutí za transparentnost hodnoceny jako nejméně transparentní. Jejich zlepšení je pozorovatelné jak ve studiích používající metodologii Pfitzeho a Easterlyho, ale i v Indexech transparentnosti, kdy v roce 2013 získala UNDP jako jediná agentura OSN hodnocení „velmi dobré“. Z bilaterálních dárců je možné sledovat shodu napříč studiemi poukazující na zvyšující se trend transparentnosti u agentur Spojeného království, které si vedly dobře napříč všemi zkoumanými texty.

Je tedy zřejmé, že i přes odlišnou metodiku různých přístupů k měření transparentnosti bylo možné zaznamenat v jejich výsledcích patrné shody. Tyto výsledky poukazují na skutečnost, že pokud je agentura vskutku upřímná a sdílí včasná, komplexní a výhledová data pravidelně, je náležitě odměněna v jakémkoliv měření průhlednosti otevřených dat.

7. Kritiky a evaluace transparentnosti

Jelikož je transparentnost relativně novou oblastí rozvojové spolupráce a její výzkumy nemají delší historii než do začátku 21. století, uváděla většina studií do nedávné doby hlavně její pozitivní dopady, její klíčovost při budování vztahů mezi aktéry rozvoje a její transformační potenciál. Není ale divu, že v poslední době, když hnutí za transparentnost dosáhlo vrcholu svého působení a má klesající tendenci, se objevily i výzkumy kritizující tuto důležitou oblast. Index transparentnosti rozvojové pomoci z roku 2022 je prvním indexem, který v porovnání s předchozím rokem nezaznamenal zlepšení v měření transparentnosti pomoci, nýbrž pokles. Evaluační studie také upozorňují na nedostatky a negativní dopad, které donedávna zůstávaly pro vzrůstající trend otevřenosti dat přehlížené a neřešené. (Ainsworth, 2022b)

Už v roce 2010 v rané fázi iniciativ a hnutí za transparentnost dat, bylo upozorněno na možné nedostatky a negativní vlivy, které větší dostupnost informací může způsobit. Transparentnost přinesla několik rizik skrytých za bariérou z pozitivního charakteru otevřených dat o pomoci, a to mnohdy ve spojitosti s odpovědnějším přístupem aktérů za své činnosti. Na počátku hnutí neexistovalo mnoho literatury a výzkumů zabývajících se dopadem větší dostupnosti dat, nadále byla podporována pouze pozitivní stránka transparentnosti a negativní dopady zůstaly vědecké obci skryté. Nedostatek literatury ovšem neznamenal, že nebylo výsledků a dopadů projektů dosaženo, nýbrž, že je nikdo nezaznamenal. Pro hnutí za transparentnost bylo tehdy hlavní dosáhnout svých cílů a ne o nich psát.

Už v té době, na základě omezených a málo dostupných zdrojů, bylo odhaleno několik nedostatků spojených s transparentností rozvojové pomoci, které se ale v průběhu několikaletého vývoje podařilo eliminovat, nebo jim alespoň byla věnována větší pozornost. Jedním z nedostatků byla absence hloubkových studií o dopadu větší otevřenosti a dostupnosti dat; dnes takových studií existuje více a transparentnost se měří jako součást efektivnosti rozvojové pomoci. Otázkou zůstává, jestli za nedostatek studií v roce 2010 mohla novost přístupu, nebo skutečnost, že se iniciativy prosazující větší transparentnost soustředily na svůj cíl a velká část z jejich dopadů nebyla zaznamenána.

Přetrvávajícím problémem v této oblasti do jisté míry zůstává fakt, že organizace a agentury berou své dopady za samozřejmé, tudíž výsledky jejich činů vyžadují minimální zdůvodnění a prokazování. Dárci si uvědomují, že větší transparentnost staví jejich reklamu do těžkého postavení; musí zveřejňovat informace i o svých neúspěšných nebo nepovedených aktivitách a větší průhlednost jejich akcí tak může vést ke snížení finanční podpory pomoci

ze strany veřejnosti. Zároveň se ukázalo, že vztah mezi transparentností a zvýšení odpovědnosti za pomoc není lineární jak se očekávalo. Více informací nevede ke zvýšené aktivitě a rovnice větší transparentnost rovná se větší odpovědnost tím pádem neplatí. Dalším přetrvávajícím nedostatkem transparentnosti, na který se poukázalo už v rané fázi hnutí za transparentnost, ale nebyla mu věnována patřičná pozornost, byla otázka jak zajistit, aby se více dostupné informace i více používaly v praxi. (McGee, 2010)

Transparentnost dat se jeví jako dvousečná zbraň. Na jedné straně větší průhlednost a dostupnost informací o rozvoji může pomoci uklidnit ty aktéry, kteří dlouhodobě požadují lepší přístup k informacím o dárcích, o jejich činech, odpovědnosti a o dopadech těchto činů. Na straně druhé se objevuje riziko, že přílišná transparentnost může ohrozit vztahy mezi vnitřními aktéry spolupráce a jejich vnitřními procesy. O zlepšení vztahu mezi účastníky rozvojové pomoci se nadále snaží Publish What You Fund se svými indexy, jejich vliv na dárcce ale není rovnoměrný. Je zřejmé, že organizace, jejichž primárním mandátem je rozvojová pomoc a distribuce zdrojů do potřebných oblastí, budou spíše reagovat na pobídky indexu než organizace, pro které je poskytování oficiální rozvojové pomoci sekundárním úkolem. Proto je nutné u Indexu transparentnosti pomoci rozlišit, zda ovlivňuje více politické elity nebo občanskou veřejnost.

Výzkum z roku 2018 *Race to the top: The Aid Transparency Index And The Social Power of Global Performance Indicators* od autorů Honinga a Weavera zkoumal, jaký vliv má existence Indexu transparentnosti pomoci na dárcovské agentury a země přijímající pomoc. Identifikovali dva způsoby, jakými index ovlivňuje aktéry rozvoje, a to skrz vliv politických elit a vnější politický tlak. Následně zkoumali, který z těchto dvou způsobů je v transparentnosti pomoci dominantnější. Ukázalo se, že jednotlivé vlivy indexu na dárcovské agentury se mění podle toho, zda je pomoc hlavním mandátem organizace či nikoliv. Zároveň, větší politický tlak se objevoval u nezávislých agentur pomoci. Takové agentury mohou očekávat možný dohled a kontrolu nad svými aktivitami, je pro ně tedy lepší a vyžaduje se, aby zavedly proaktivní kroky k vykazování údajů podle standardů v souladu s IATI a sladěné s metrikami Indexu pro transparentnost pomoci. Menší závislost agentury na vládě ale znamená, že mají k dispozici omezenější kapacity k provádění rozsáhlých provozních reforem a vykazování údajů bez souhlasu zadavatelů a poskytovatelů externích zdrojů. Naopak agentury méně nezávislé, které se nacházejí pod silným politickým tlakem, jsou znatelně citlivější na hodnocení v Indexu transparentnosti pomoci.

Z rozhovorů s pracovníky v rozvojových agenturách v rámci studie vyplývá, že agentury využívají hodnocení organizace Publish What You Fund jako pozitivní reklamu. Díky dobrým výsledkům v žebříčku transparentnosti odvádějí pozornost od svých neúspěchů, nebo upozorňují na jiné, méně transparentní dárcce. Index dosáhl toho, že agentury na jeho výsledky reagují a vytvořil diskurz, jakým je koncept transparentnosti pomoci kolektivně chápán a uplatňován. Někteří pracovníci ale uvedli, že v reakci na index jejich agentury sice zavedly některé potřebné systémy pro zlepšení dostupnosti dat, ty pro ně ale nepředstavují tu nejrychlejší nebo nejefektivnější cestu k plné transparentnosti a jejich zavedení bylo čistě vázané na absenci těchto systémů v indexu. Je ovšem důležité zmínit, že samotný index a vliv, který na dárcce má, stárne a slábne a objevují se hlasy volající po obměně hodnocení, například zavedení nových, jiných ukazatelů nebo změna vah u starých ukazatelů. Ukazuje se, že Index transparentnosti pomoci má ve svém odvětví monopolní postavení; definuje normy transparentnosti a mění její význam v praxi. Pro udržení zdravé podoby a klíčového vlivu otevřených dat je třeba vytvořit jiné konkurence schopné žebříčky transparentnosti nebo přistoupit k jiným alternativním způsobům dosahování cílů hnutí. (Honing, a další, 2019)

Další kritika transparentnosti a postavení Indexu transparentnosti pomoci na poli mezinárodní rozvojové spolupráce přišla od samotné **Hewlettské nadace**, která byla dlouhodobým mecenášem projektu. V roce 2022 ale nadace od financování indexu odstoupila (Ainsworth, 2022a). Rok předtím nechala nadace vypracovat kritickou evaluaci indexu a jeho dopadu na rozvojový svět, a došla k několika zásadním poznatkům. Kromě pozitivních dopadů index upozorňuje studie i na několik kritických nedostatků, které budoucnost otevřených dat ohrožují. Například upozorňuje na skutečnost, že předvídatelnost situací v rozvoji, ke které by přístup k dostupnějším informacím měl primárně sloužit, se nezlepšuje. S tímto zjištěním souvisí i skutečnost, že informace o výsledcích projektů, které jsou stěžejní pro budoucí plánování, zůstávají nadále nedostatečné.

Hnutí za transparentnost zvýšilo povědomí o důležitosti otevřených dat o rozvojové pomoci a mělo značný politický dopad. Proto lze spatřit rozdíly ve studiích hodnotící transparentnost před rokem 2011 a po zavedení pravidelného měření Publish What You Fund a standardů IATI. Stále je ale co zlepšovat. Transparentnosti se věnovala velká pozornost, jak mediální tak politická, což umožnilo vyvinout dostatečný tlak na aktéry rozvoje, aby v tomto směru podnikali kroky a inovace. Jenomže zvýšená kontrola procesu od zavedení projektu po jeho realizaci a následné dopady škodí samotným agenturám. Nadměrný

monitoring tlačí na správce rozpočtů a následné investice jsou méně riskantní či rozsáhlé a agentury se vyhýbají novým, neosvědčeným pilotním projektům.

Důležitou roli hraje skutečnost, že v posledních letech dochází ke změně kontextu rozvojové pomoci a s tím je spojená potřeba dostupnosti dat. Dochází ke změně myšlení o rozvojových projektech, jak bylo zmíněno v předchozím odstavci, a stává se stále těžší projekty a jejich zamýšlený dopad obhájit. Přetrvává názor, že transparentnost již byla úspěšně implementována do kultury mezinárodní rozvojové pomoci a proto vyžaduje menší důraz a změnu přístupu k této problematice. Zároveň je zásadní příchod tzv. nových dárců, kteří ovlivnili vývoj pomoci směrem, který mnohdy odstupuje od správných zásad účinnosti rozvojové pomoci, včetně transparentnosti (viz studie hodnotící transparentnost a efektivnost nově vzniklých dárců, např. Palagashvili, a další, 2021). Jejich přístup se začíná rozšiřovat i na tradiční dárcy; v kontextu transparentnosti dárci dělají dost pro to, aby splnili minimální potřeby transparentnosti pomoci, aniž by vynaložili snahu učinit více nad rámec nezbytného úsilí.

V důsledku měnícího se kontextu pomoci by také mělo dojít k přehodnocení tzv. teorie změny⁵. Původní přístup slouží spíše zájmům dárců než příjemcům rozvojové pomoci a transparentnost tak čelí problému malého využívání dat ze strany zemí přijímající rozvojovou pomoc. Hnutí za transparentnost se řídilo přesvědčením, že zveřejňování informací skrz online platformy a globalizované přístupy vyvolá jejich využívání. Skutečnost je ale taková, že pokud o informacích nevíte, nemáte k nim přístup nebo jim jednoduše nerozumíte, jejich užitečnost a efektivita je nulová. Otevřená data by měla sloužit potřebám občanské společnosti, proto je třeba k dostupnosti dat přidat snahy o zvýšení kapacit příjemců pomoci a zvýšit zapojení občanské společnosti. Aby teorie změny fungovala, je nutné, aby se správný druh informací dostal do správných rukou. (Glennie, a další, 2021)

7.1. Návrhy řešení zjištěných problémů

Studie na základě podrobného výzkumu dopadu průhlednějších dat na rozvoj a jeho aktéry navrhuje tři možná řešení vznikajících nedostatků a negativních vlivů transparentnosti. Jako první navrhuje **změnu samotného standardu Mezinárodní iniciativy za transparentnost pomoci**. IATI vychází z toho, že třetí strany samy vybudují datové portály

---

⁵Jedná se o způsob plánování, během kterého se první definuje dlouhodobý cíl, následně dochází ke zmapování potřebných předpokladů k dosažení cíle. Tento proces se nazývá doplňování „chybějícího středu“ mezi tím co iniciativy dělají a jak to vede k dosažení stanovených cílů. (Center for Theory of Change, nedatováno)

pro přístup k registru. Existuje ale řada faktorů, které využívání dostupných dat brání, jako například nedostatečně funkční a uživatelsky přívětivá infrastruktura IATI, chybějící veřejné uživatelské rozhraní pro nespécializované použití, nedostatek potřebného povědomí mezi občanskou společností o existenci a užitečnosti otevřených dat, aj. Je třeba, aby IATI lépe spravovala a dostávala svůj produkt i k netechnickým uživatelům a občanské společnosti.

S tím souvisí i nově vzniklý problém. Z nedostatku dat se iniciativa přesunula k přílišnému přesycení daty o rozvojové pomoci. Je nutné, aby se standard zaměřil na taková data, která pomáhají budovat dialog mezi aktéry rozvoje. IATI se vystavuje riziku, že pokud se budou snažit řešit vše, nemusí vyřešit vůbec nic. Dalším návrhem na změnu v registru IATI je zavedení nového standardu pro zveřejňování dat o dopadu investic. Jedním z opakujících se problémů je, že agentury nezveřejňují informace o dopadu svých činů anebo zveřejňují data pouze o úspěšných projektech. Nový přístup v IATI by se měl zaměřit na potenciál transparentnosti posilovat a budovat důvěru mezi aktéry, podněcovat zapojení do procesů pomoci a posilovat místní aktéry v přijímajících zemích. Přístup identifikuje tři nové fáze transparentnosti, a to počáteční zaměření na kvalitu, následné zaměření na kvalitu a integritu dat, a jako poslední zapojení a spolupráce dárců a partnerů na efektivním využívání dat. Přístup vyžaduje zapojení i netechnických uživatelů do probíhající diskuse.

V současnosti se ukazuje, že role transparentnosti jako podmínky pro zvýšení odpovědnosti aktérů přestala být důležitou. Druhým možným řešením je tedy nalézt **alternativní přístup k podpoře transparentnosti**. Průhlednost a dostupnost informací se v průběhu let rapidně zlepšila a nyní nastal čas, aby se pozornost iniciativ obrátila k jiným oblastem transparentnosti. S dostupnými daty by se mělo naučit správně nakládat, odpovědět si například na otázku, jaký druh dat by byl užitečný pro různé cílové skupiny, nebo jak zprůhledněná data dostat ve správný čas na správné místo. Ukazuje se, že smyslem transparentnosti nejsou samotná data, nýbrž dialog, který podněcuje. Transparentní data se stávají nástrojem diskuse mezi aktéry rozvoje. V současné době, když jsou data o pomoci zveřejňována mezinárodně, je nutné školit přijímací země tak, aby k nim měly přístup a uměly je používat.

Posledním navrhovaným řešením negativních dopadů otevřenějších dat je **přístup k transparentnosti nad rámec pomoci**. Větší agenda transparentnosti a odpovědnosti kopíruje měnící se globální kontext. Pomoc ztrácí na významu, ale její průhlednost a dostupnost zůstává nadále důležitou. Širší úsilí o transparentnost zaměřenou na odpovědnost by mohlo podpořit cíle, které teorie změny původně stanovila. Mělo by se ale vědět, že taková data existují.

V přijímacích zemích existuje poptávka po informacích o stavu projektů nebo o nákladech na jejich realizaci, bohužel tato poptávka je velmi nízká. Informace v současné době dostupné občanům přijímajících zemí jsou obtížně srozumitelné nebo nedostupné ve správném kontextu a formátu. Je tedy nutné vynaložit úsilí ke školení a budování kapacit v těchto zemích, aby s dostupnými daty dokázali jejich občané pracovat, využívat jich a na jejich základě i plánovat budoucí kroky na podporu vlastního hospodářského růstu. (Glennie, a další, 2021)

8. ANALÝZA - Transparentnost vybraných bilaterálních dárců

V předchozích kapitolách diplomové práce byla pečlivě představena globální problematika transparentnosti informací o rozvojové spolupráci. Pro lepší uchopení výzkumu této diplomové práce byly představeny dostupné studie a výzkumy zkoumající transparentnost pomoci. Práce podrobně popsala metody měření transparentnosti u několika vlivných studií a indexů, a zároveň byly nastíněny všechny důležité zdrojové databáze zaznamenávající informace od dárců o jejich rozvojových činnostech. Všechny výše uvedené atributy byly v práci zmíněny z důvodu vytvoření komplexního pohledu na současnou problematiku transparentnosti dat poskytovaných organizacemi a zároveň z důvodu využití těchto atributů ve výzkumu.

Práce se zaměřuje především na transparentnost bilaterálních dárců a jejich umístění v existujících žebříčcích transparentnosti. Kvalita a kvantita veřejně sdílených dat o rozvojových činnostech pomáhá veřejnosti a zúčastněným stranám lépe pochopit celkovou efektivnost rozvojové pomoci poskytované bilaterálními dárci. Zároveň se práce dívá na samostatné indexy a zda jsou v těchto indexech zohledněny informace o projektech na menší než národní úrovni. Přiznaná data o lokálním zaměření pomáhají lokalizovat celkové aktivity dárcovských agentur a jejich zaměření v zemi přijímající rozvojovou pomoc.

Výzkum sleduje transparentní postavení a chování bilaterálních dárců. Jedná se o jednotlivé země angažované v rozvojové spolupráci, a nahlíží na jejich umístění v existujících indexech transparentnosti. Po analýze použitých indexů byly za zkoumané bilaterální dárci zvoleny tyto země: **Spojené království, Německo a Spojené státy americké**. Důvodem této volby byla skutečnost, že tyto země byly obsaženy v obou indexech, které bude práce srovnávat, a také v těchto indexech byla hodnocena více než jedna rozvojová agentura z této země. To vytváří ucelenější obrázek o jejich rozvojových činnostech.

Práce srovnává dva konkrétní indexy transparentnosti, které reprezentují první a druhou generaci výzkumů transparentnosti (Ghosh, a další, 2011). Práce využívající metodu zkoumání z první generace je index z roku 2021, který je sestavený podle metody navržené **Easterlym a Pftzem** v roce 2008, dále jen EP (Palagashvili, a další, 2021). Indexem druhé generace je **Index transparentnosti pomoci** spravovaný organizací Publish What You Fund (Publish What You Fund, 2022a). Oba indexy mají odlišné způsoby měření transparentnosti. Zatímco index organizace Publish What You Fund se zaměřuje jen a pouze na transparentnost rozvojových aktivit, v pracích využívajících index EP je transparentnost měřena jako jedna

z pěti dimenzí zkoumaných za účelem změření celkové efektivnosti bilaterálních dárců DAC a dárců mimo skupinu DAC, multilaterálních organizací a agentur OSN.

8.1. Postavení vybraných zemí v Indexu transparentnosti pomoci

Index transparentnosti pomoci byl blíže představen v teoretické části práce. V indexu z roku 2022 bylo zkoumáno 50 agentur fungujících v rámci rozvojové spolupráce. Zároveň došlo k obohacení metody výzkumu o nové ukazatele a zkoumané agentury byly rozděleny podle jejich suverénních a nesuverénních aktivit; suverénní portfolia organizací získávala lepší skóre než jejich nesuverénní portfolia. Toto rozdělení se týkalo hlavně multilaterálních organizací, fondů a světových bank, např. nejtransparentnější organizací za rok 2022 se stalo suverénní portfolio Africké rozvojové banky.

8.1.1 Metoda zkoumání

Index přiděluje agenturám bodové ohodnocení. Maximální počet bodů, který dárci mohou získat, je 100 bodů. Body se rozdělují do pěti samostatných kategorií vypsáných v tabulce č. 1.

Tabulka 1 Seznam kategorií indexu a jejich bodové ohodnocení

Plánování a závazky organizace	Max. 15 bodů
Financování a rozpočet	Max. 25 bodů
Vlastnosti projektů	Max. 20 bodů
Propojování rozvojových dat	Max. 20 bodů
Výkonnost	Max. 20 bodů

Složka **plánování a závazky organizace** se zabývá celkovými cíli a strategiemi organizace. Sestává se z 8 samostatných ukazatelů, díky kterým tvůrci indexu zjišťují, zda v rámci organizace existují veřejné zakázky napomáhající transparentnosti, jestli organizace zveřejňuje audity a plánovací dokumenty, jestli zohledňují zákony o svobodném přístupu k informacím a jestli organizace dělá vše pro to, aby jimi zveřejňovaná data byla snadno dostupná a srozumitelná. Těmito ukazateli jsou: kvalita právních předpisů týkajících se svobody informací, přístupnost, strategie organizace, výroční zprávy, zásady přidělování, politika zadávání veřejných zakázek, strategie nebo memorandum o porozumění a audit.

Kategorie **financování a rozpočty** umožňuje sledovat toky finančních prostředků agentury. Skládá se ze 7 ukazatelů, kterými jsou: celkový rozpočet organizace, členěný

rozpočet, rozpočet projektu, rozpočtový dokument projektu, závazky, výplaty a výdaje a sladění rozpočtu. Tvůrci indexu očekávají, že v rámci této kategorie naleznou celkový rozpočet hodnocené organizace v takové míře, že budou k dispozici i jednotlivé transakce pro každou rozvojovou aktivitu. Taková data jsou důležitá pro vlády partnerských zemí, aby mohly plánovat své vlastní rozpočty.

Vlastnosti projektů hodnotí pomocí 10 ukazatelů, které zkoumají informace o samostatných projektech agentur. Tvůrci indexu sledují tyto ukazatele: popis projektu, plánované termíny, aktuální data, současný stav, kontaktní údaje, sektory, umístění na nižší než celostátní úrovni, podmínky projektu a jeho jedinečné ID. Tato kategorie zkoumá popisné, nefinanční údaje, a to včetně základních informací o projektu, jako je název projektu nebo jeho základní popis. Jedná se o vstupní informace pro rychlé pochopení toho, o čem projekt je. Další ukazatele slouží k zasazení projektu do kontextu agentury samotné a země, ve které je realizován. Zároveň se soustředí na jeho včasnost, popřípadě v jaké fázi se projekt aktuálně nachází.

Složka **propojování rozvojových dat** zkoumá, jak dobře lze propojit data organizace s jinými dostupnými informacemi. Propojení informací napříč agenturami a rozvojovou spoluprací vytváří lepší obraz o celkových rozvojových aktivitách dané organizace nebo v dané zemi. Taková data jsou důležitá pro vlády partnerských zemí, které potřebují integrovat informace o pomoci do svých vlastních rozpočtů a systémů. Tato kategorie obsahuje 7 ukazatelů, a těmi jsou: typ pomoci, druh podpory, typ financování, status vázané pomoci, síťová data – reference organizací a zadávání zakázek na projekty.

Poslední kategorií je **výkonnost** sestávající ze 4 ukazatelů. Údaje a dokumenty obsažené v této kategorii ukazují, zda projekty a rozvojové aktivity agentur dosahují požadovaných výsledků. Těmito čtyřmi ukazateli jsou: cíle, posouzení dopadu projektu, recenze a hodnocení a výsledky. Skrz tyto informace se agentury zodpovídají za vlastní aktivity a za dosažené/nedosažené výsledky, zároveň sdílí znalosti a své know-how o tom, co během projektu fungovalo a co ne.

Pro každou z těchto kategorií jsou hledána data v registru IATI. Standardizovaná data ve formátu xml jsou následně analyzována softwarem pro počáteční zhodnocení. Pro ukazatele pro které nejsou data ve standardu IATI k dispozici je podniknuto ruční šetření. V rámci této části jsou potřebná data hledána na webových stránkách agentur, případně v jiných zdrojích a v jiných formátech. Pokud agentura zveřejňuje ve standardu IATI, je následně hodnocení

jednodušší, stále ale tato data musí projít testem kvality. Na rozdíl od jiných indexů, které řeší hlavně skutečnost, že organizace data v nějaké podobě vykazuje, hodnotí Index transparentnosti pomoci i kvalitu, včasnost a úplnost těchto dat. Výsledné bodové ohodnocení následně rozřídí dárce do pěti kategorií podle jejich výkonnosti. Těmito kategoriemi jsou „velmi dobré“, „dobré“, „průměrné“, „špatné“ a „velmi špatné“. Pro rok 2022 index zaznamenal pokles ve výkonnosti některých dárců, nejpočetnější kategorií se stala kategorie „dobré“, do které agentury ve svém hodnocení z větší části poklesly.

8.1.2. Hodnocení agentur z USA

Ze Spojených států index hodnotí čtyři agentury: **MCC** – Millennium Challenge Corporation, **US PEPFAR** – Prezidentský nouzový plán pro pomoc při AIDS, **US USAID** – Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj a **US STATE** – Ministerstvo zahraničí USA. Zajímavé je, že agentura US STATE sdružuje USAID a PEPFAR, přičemž tyto dvě organizace si samostatně vedou lépe než Ministerstvo zahraničních věcí, které se umístilo první v kategorii „průměrné“. Tabulka č. 2 uvádí pořadí agentur Spojených států i s průměrným skóre pro zemi za jednotlivé ukazatele. Nejvýše se umístila již zmíněná agentura MCC, a to jako nejlepší bilaterální dárcé.

Tabulka 2 Bodové ohodnocení rozvojových agentur USA podle indexu ATI

Umístění	Název	Výkon	Vlastnosti projektů	Financování a rozpočet	Propojování údajů	Plánování a závazky	Celkové skóre
5.	US MCC	16,5	19	23,2	18,8	14,4	91,9
20.	US PEPFAR	7,1	13,8	18,3	17,7	11,8	68,7
25.	US USAID	6,7	14,1	12,8	17,8	13,7	65,1
32.	US STATE	0	11,7	14,5	17,5	14,3	58
Celkové skóre země		7,58	15,4	17,2	17,95	13,55	70,93

Organizace **US MCC – Millennium Challenge Corporation** je americká agentura pro zahraniční pomoc a nejvýkonnější bilaterální dárcé ze všech hodnocených agentur v indexu

za rok 2022. Jedná se o inovativní a nezávislou americkou agenturu, jejíž hlavním mandátem je boj proti chudobě. Byla vytvořena v lednu 2004 americkým Kongresem. MCC poskytuje granty podporující hospodářský růst, snižování chudoby a posilování institucí v zemích přijímající rozvojovou pomoc.

MCC je členem IATI od roku 2011, poprvé do registru publikovala v roce 2013 a od roku 2018 publikuje jako samostatný vydavatel. Již od prvního hodnocení z roku 2013 si agentura vede „velmi dobře“ a drží se na prvních příčkách indexu. Díky této organizaci se Spojené státy staly nejvýkonnějším bilaterálním dárce za rok 2022 a do registru IATI publikují 89 % všech údajů požadovaných Indexem transparentnosti pomoci. Nejlepší výsledky má MCC v kategorii **financování a rozpočty**. Za tuto kategorii získala organizace nadprůměrné skóre, jak ukazuje tabulka č. 2. MCC ztratila body na skutečnosti, že stejně jako všechny ostatní americké agentury, vydávají své rozpočty pouze na dva roky do předu a ne na tři. Druhou nejvýkonnější kategorií agentury jsou **vlastnosti projektů**. V rámci této kategorie MCC publikovalo informace pro všechny ukazatele ve formátu IATI a to na vysoce kvalitní úrovni. Nejméně bodů získala agentura v kategorii **výkonnost**, a to kvůli absenci průběžných a konečných hodnocení svých aktivit.

Druhou nejlepší agenturou Spojených států amerických za rok 2022 je **US PEPFAR – Prezidentský nouzový plán pro pomoc při AIDS**. Na rozdíl od agentury MCC se PEPFAR drží v relativním středu indexu a je nejlepší agenturou z mandátu Ministerstva zahraničí Spojených států amerických. Jedná se o historicky největší závazek samostatného národa řešit jednu jedinou nemoc. Má silnou podporu obou politických stran v deseti amerických kongresech a čtyřech prezidentských administrativách. Je realizován osmi ministerstvy a agenturami USA. Byl založen v roce 2003, členem IATI je od roku 2011 a samostatně publikuje od roku 2014.

I u této agentury je v průběhu let patrný značný výkyv jeho kvality. V roce 2013 začínal v kategorii „velmi špatný“. Od roku 2014 po r. 2016 se držel v kategorii „průměrný“. V roce 2018 se poprvé dostal do kategorie „dobrý“, odkud v roce 2020 opět klesl do kategorie „průměrný“. 2022 byl jeho celkový výkon hodnocen 68,7 body ze sta a umístil se přímo ve středu kategorie „dobrý“. Oproti roku 2022 se PEPFAR zlepšil o devět bodů a zaznamenal posun ve všech hodnocených kategoriích.

Nejlepší skóre PEPFAR obdržel v kategorii **propojování rozvojových dat**, kde získal 17,7 bodů z celkových 20. Druhý nejlepší výsledek má v kategorii **plánování a závazky**

organizace. Pro všechny ukazatele této kategorie PEPFAR zveřejňuje údaje ve standardu IATI, ztratil ovšem body na formě organizační strategie, která byla pouze návrh. Nejhuře si vedl v kategorii **výkonnost**; obdržel pouze 7,1 bodů z 20, a i když publikuje recenze a hodnocení ve formátu IATI, jsou to hodnocení obecná a ne specifická pro každou zveřejněnou činnost zvlášť.

Třetí agenturou Spojených států hodnocenou v rámci Indexu transparentnosti pomoci 2022 je **US USAID – Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj**. USAID je přední rozvojová agentura USA a největší agentura pro bilaterální pomoc na světě. Mandátem agentury je humanitární úsilí o záchranu životů, snížení chudoby, posílení demokratické správy věcí veřejných a podpora lidského pokroku. Agentura existuje od roku 1961 a byla založena prezidentem Johnem F. Kennedym, aby vedla mezinárodní rozvoj a humanitární aktivity USA. USAID se stala členem IATI v roce 2011, standardizované údaje do registru zveřejňuje od 2013, v roce 2017 začala publikovat data samostatně.

Agentura byla poprvé hodnocena 2013 a umístila se v kategorii „průměrné“. V roce 2015 zlepšila svůj výkon a posunula se do kategorie „dobré“, odkud v roce 2016 opět klesla do kategorie „průměrné“. Od roku 2018 až po 2022 se drží v kategorii „dobré“. Umístila se na 25. místě ze všech 50 hodnocených agentur přímo ve středu indexu, s celkovým počtem bodů 65,1. Oproti roku 2020 se agentura zhoršila; poklesla o 12 bodů a měření zachytila snížení skóre ve všech pěti kategoriích. I přes špatná hodnocení je USAID jedinou americkou agenturou, která zveřejňuje svá data měsíčně.

Nejlepší skóre má agentura v kategorii **propojování rozvojových dat**, kde získala 17,8 bodů. USAID nezískala plný počet bodů, protože údaje o smlouvách nebyly zveřejněny ve standardu IATI, daly se ovšem dohledat na jiných, souvisejících portálech. Agentura si vede poměrně dobře i v kategorii **vlastnosti projektu**, i když zaznamenala pokles skóre oproti roku 2020 o 4 body. USAID poskytuje data pro všechny ukazatele této kategorie ve standardizované formě IATI, jenomže bližší informace o lokalitách projektů na nižší než celostátní úrovni zveřejňuje u méně než 2 % projektů. Nejhorší skóre agentura získala v kategorii **výkonnost**, ve které oproti roku 2020 poklesla o 4 body. Pokrytí údajů bylo nízké a USAID selhal při kontrole kvality výsledků jejich aktivit, protože nebyly k dispozici žádné skutečné výsledky.

Poslední americkou agenturou, hodnocenou v rámci Indexu transparentnosti pomoci 2022 byla **US STATE – Ministerstvo zahraničí USA**. Klade si za cíl chránit a podporovat americkou bezpečnost, prosperitu a demokratické hodnoty, a zároveň se snaží utvářet

mezinárodní prostředí. Do jeho mandátu spadá i boj proti terorismu, ochrana amerických zájmů v zahraničí a realizace zahraničně politických iniciativ při budování svobodnějšího bezpečnějšího světa. Obecně je ministerstvo odpovědné za provádění zahraniční politiky USA a podporuje veškeré programy zahraniční pomoci, včetně aktivit již zmíněných agentur USAID a PEPFAR.

Stejně jako ostatní agentury USA je i US STATE členem IATI od roku 2011, ale poprvé publikovalo do registru až v roce 2014. Ministerstvo zahraničí Spojených států v indexu nedosahuje dobrých výsledků. V roce 2013 bylo hodnoceno jako „špatné“. Nejlepších výsledků dosáhlo ministerstvo v roce 2020, kdy se umístilo v kategorii „dobré“, v roce 2022 kleslo do skupiny „průměrné“. Má nejhorší skóre ze všech čtyř hodnocených amerických agentur a obsadilo 32. místo z celkových 50 hodnocených agentur.

Ministerstvo nezískalo žádný počet bodů v kategorii **výkonnost**. US STATE zveřejňuje data do tří ze čtyř ukazatelů výkonnosti, data ale neprošla hodnocením kvality. Vybrané činnosti neobsahovaly cíle a hodnotící dokument byl stejný pro všechny zveřejněné aktivity. Některé výsledkové dokumenty zveřejněné do registru IATI neobsahovaly žádné informace o skutečných výsledcích projektů a US STATE nezveřejnilo ani žádná předprojektová hodnocení dopadu. Nejvíce bodů získalo v kategorii **propojování rozvojových dat**, ale ztrácí body u ukazatele smluv. Jím zveřejněné smlouvy nesouvisí se zveřejněnými činnostmi, skutečné smlouvy se ale dají dohledat v jiném formátu.

Agentury Spojených států se ve své výkonnosti a transparentnosti pohybují po celé škále indexu. I když mají Spojené státy nejlépe hodnocenou bilaterální agenturu, celkové skóre transparentnosti za stát snižují ostatní hodnocené agentury, které jsou oproti MCC žalostně průměrné. Po zprůměrování hodnocení všech agentur získávají Spojené státy **70,9 bodů** a i přes velké rozdíly v kvalitě jednotlivých agentur je nejtransparentnějším bilaterálním dárcem ze tří vybraných pro tento výzkum. Všechny americké agentury si vedou dobře v kategoriích **propojování rozvojových dat** a stejně tak si všechny agentury vedou špatně v kategorii **výkonnost**.

8.1.3. Hodnocení agentur ze Spojeného království

Spojené království zastupují v Indexu transparentnosti pomoci pro rok 2022 dvě agentury. Lépe hodnocenou agenturou je **UK FCDO** – Úřad pro zahraničí a Commonwealth. Druhou anglickou agenturou ve výzkume je **UK BEIS** - Ministerstvo pro podnikání, energetiku a průmyslovou strategii. Oba dárci si vedou v žebříčku stejně a drží se ve vrchní části

hodnocených agentur, a to FCDO na 16. a BEIS na 18. místě s velice podobnými výsledky, jak uvádí tabulka č. 3. Po zprůměrování výsledků jednotlivých agentur Spojené království získalo v hodnocení Indexu transparentnosti **70,85** bodů.

Tabulka 3 Bodové ohodnocení rozvojových agentur UK podle indexu ATI

Umístění	Název	Výkon	Vlastnosti projektů	Financování a rozpočet	Propojování údajů	Plánování a závazky	Celkové skóre
16.	UK FCDO	11,5	13,1	18,4	17,7	11,2	71,9
18.	UK BEIS	10	14,7	15,5	16,9	12,7	69,8
Celkové skóre země		10,75	13,9	16,95	17,3	11,95	70,85

UK FCDO – Úřad pro zahraničí, Commonwealth a rozvoj je ministerský obor Spojeného království, který prosazuje zájmy britských občanů, brání hodnoty Spojeného království, snižuje chudobu a řeší globální výzvy ve spolupráci s mezinárodními partnery. Vznikl v roce 2020 sloučením Ministerstva zahraničních věcí a Commonwealthu s Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj. Dohlíží na objem oficiální rozvojové pomoci Spojeného království a na náklady související s diplomacií v zemích způsobilých pro oficiální rozvojovou pomoc a na některé příspěvky multilaterálním organizacím. FCDO taktéž pomáhá financovat vybrané mezinárodní fondy, jako například Fond prosperity nebo Fond pro konflikt, stabilitu a bezpečnost.

FCDO převzala data IATI od Ministerstva pro mezinárodní rozvoj a v rámci indexu je výkonnost organizace FCDO porovnávána s dřívějšími výsledky původního ministerstva, které bylo hodnoceno už v roce 2013, kdy se umístilo v kategorii „velmi dobré“. Ve vrchní části indexu se ministerstvo udrželo až do roku 2022, kdy kleslo o 7 míst do kategorie „dobré“. Oproti předchozím rokům si vede výrazně hůře a zaznamenalo nižší výkon ve všech hodnocených kategoriích.

Nejhorší skóre má ministerstvo v kategorii **plánování a závazky organizace**, kdy nezveřejnila žádné dokumenty o strategii organizace a samostatné země. Druhé nejnižší skóre a zároveň velký pokles oproti roku 2020 zaznamenalo v kategorii **výkonnost**. FCDO

ztratil celých pět bodů, a to díky nižší kvalitě údajů předprojektových hodnocení dopadu a také menšímu zveřejňování výsledků, kontrol, hodnocení a cílů jejich činností. Nejlepší skóre, 18, 4 bodů, získalo ministerstvo za **financování a rozpočet**. FCDO zveřejnila úplné výhledové rozpočty organizace, přesto se kvalitou dat oproti předchozím rokům zhoršila.

Druhou britskou agenturou v žebříčku je taktéž ministerstvo, a to **UK BEIS – Ministerstvo pro podnikání, energetiku a průmyslovou strategii**. Spravuje prostředky oficiální rozvojové pomoci Spojeného království už od roku 2014 a rozděluje finanční zdroje do dvou toků: do výzkumu a inovace se zaměřením na financování klimatu. Pod jejich mandát spadají i britské výzkumné fondy, jako Newtonův fond a Fond pro výzkum globálních výzev. Do registru IATI úřad zveřejňuje informace od roku 2018 a poprvé byla v rámci indexu hodnocena v roce 2020 jako součást přehledu pomoci Spojeného království. V roce 2022 byla poprvé hodnocena samostatně. V samostatném hodnocení klesl úřad o pár bodů v rámci kategorie „dobré“.

Ministerstvo si v hodnocení vedlo obdobně jako předchozí agentura. Obsadilo 18. místo a ve dvou kategoriích si vede lépe než FCDO, v ostatních ale zanedbává. Nejnižší bodové ohodnocení obdrželo BEIS v kategorii **výkonnost**. Výsledky, hodnocení dopadů a jiná hodnocení zveřejnila u méně než 6 % svých činností. Nejlepší skóre naopak získalo v kategorii **propojování rozvojových dat**. Od roku 2020 se zlepšilo, protože ve formátu IATI zveřejnilo standardizované kódy a odkazy pro 100 % svých činností, body ovšem ztrácí na nezveřejňování informací o veřejných zakázkách a výběrových řízeních.

Na rozdíl od širokého rozptylu výsledků amerických agentur si hodnocená ministerstva Spojeného království vedou v průměru stejně. Obě se umístila v kategorii „dobré“; podle toho lze soudit, že odráží celkovou transparentnost rozvojové pomoci Spojeného království věrohodně. Po zprůměrování výsledků obou ministerstev získává Spojené království **70,85 bodů**. Tento výsledek ho staví za Spojené státy, ale pouze o setinu bodu. Jednotlivě si ministerstva vedla lépe než americké rozvojové agentury a lze říct, že obecně si vede i lépe než Amerika, jejíž skóre vylepšil nadprůměrný výsledek organizace MCC.

8.1.4. Hodnocení agentur z Německé spolkové republiky

Stejně jako Spojené království i Německo má v indexu dva své reprezentanty a stejně jako u Spojených států je patrný propastný rozdíl ve výsledcích obou německých organizací, každá se totiž umístila na opačném konci hodnotící tabulky. Tou lepší agenturou je **BMZ – GIZ – Spolkové ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj**. BMZ – GIZ

se v hodnocení umístilo v horní části žebříčku; na 11. místě. Má druhé nejlepší skóre ze všech agentur hodnocených v této práci. Druhou německou agenturou je **FFO** – Spolkové ministerstvo zahraničí. To se na rozdíl od první agentury umístilo na spodku žebříčku. Obsadilo 44. pozici ze všech 50 hodnocených organizací; to z něj činí nejhorší organizaci této práce. V tabulce č. 4 jsou vidět obrovské rozdíly mezi těmito dvěma organizacemi a to v každé ze zkoumaných kategoriích.

Tabulka 4 Bodové ohodnocení rozvojových agentur NSR podle indexu ATI

Umístění	Název	Výkon	Vlastnosti projektů	Financování a rozpočet	Propojování údajů	Plánování a závazky	Celkové skóre
11.	<i>BMZ – GIZ</i>	10	19,4	18,7	17,4	13,7	79,2
44.	<i>FFO</i>	0	11,3	9,7	14,6	1,6	37,2
Celkové skóre země		5	15,35	14,2	16	7,65	58,2

BMZ – GIZ – Spolkové ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj je jedenáctou nejtransparentnější organizací ze všech 50 hodnocených agentur v rámci indexu z roku 2022. GIZ je státní podnik s podporou ministerstva německé spolkové republiky a působí ve více než 130 zemích. Podporuje německou vládu při dosahování cílů v oblasti mezinárodní spolupráce pro udržitelný rozvoj a realizuje její technickou rozvojovou činnost. Působí v mnoha oblastech, například se zabývá hospodářským rozvojem a podporou zaměstnanosti, správou věcí veřejných a podporou demokracie, budováním míru, bezpečností potravin, dostupností základního vzdělání nebo ochranou životního prostředí a zmírňováním změny klimatu.

BMZ – GIZ je zodpovědné za utváření politik rozvojové spolupráce a také zveřejňuje informace o činnostech do registru IATI. Členem IATI je od roku 2008, poprvé do něj publikovalo v roce 2013, tehdy bylo také poprvé hodnoceno. Od roku 2013 do 2015 se hodnocení ministerstva pohybovalo v kategorii „průměrné“. V roce 2016 se umístilo v kategorii „dobré“, ve které se postupně posunuje nahoru. V roce 2022 zlepšil své skóre oproti roku 2020 o sedm bodů.

Nejlepší skóre obdrželo BMZ – GIZ v kategorii **vlastnosti projektu**; získalo 19,4 bodů z 20 možných. Má téměř plný počet bodů ve všech ukazatelích, ztrácí v informacích o dílčích národních lokalitách, které zveřejňuje pro méně než 80 % svých aktivit. Druhé nejvyšší skóre obdrželo ministerstvo v kategorii **financování a rozpočty**, v rámci které publikovalo informace do všech ukazatelů ve standardu IATI. Skóre 18,7 bodů z 25 je nadprůměrné v kategorii „dobré“, ministerstvo zaznamenalo ztrátu bodů kvůli absenci dokumentů o kapitálových výdajích a za nedostatečné sladění rozpočtů. Nejhůře si vedlo v kategorii **výkonnost**. Oproti hodnocení z předchozích let se v této kategorii zlepšilo o celých sedm bodů, přesto obdržela pouze polovinu bodů z celkového hodnocení. Agentura zveřejňuje všechny informace o přezkumech, chybí ale hodnocení před zahájením projektů a některé dokumenty o výsledcích aktivit neprošly kontrolou kvality.

Nejhorší organizací hodnocenou v této práci je **FFO – Spolkové ministerstvo zahraničí**. Umístila se na 44. místě ze všech 50 hodnocených agentur s pouhými 37 body. FFO je federální ministerstvo odpovědné za německou zahraniční politiku a také za vztahy Německa s Evropskou unií a jinými nadnárodními organizacemi. Zaměřuje se hned na několik oblastí zahraniční politiky, jako například na lidská práva, klima, feministickou zahraniční politiku, humanitární pomoc a na národní bezpečnostní strategii. Jedná se o úplného nováčka v indexu transparentnosti. Do registru IATI začala organizace poprvé publikovat v roce 2018 a poprvé byla její transparentnost hodnocena v indexu za rok 2022. V tomto roce obdrželo FFO špatné hodnocení a se ziskem 37 bodů se umístilo v kategorii „špatné“.

Organizace získala nízké bodové ohodnocení skoro v každé kategorii a za **výkonnost** nezískala žádné body. FFO do IATI nezveřejnilo dokumenty požadované v rámci ukazatelů za tuto kategorii a zároveň tyto údaje nebyly zveřejněny v žádném jiném dohledatelném formátu. Největší počet bodů obdrželo FFO za **propojování rozvojových dat**. Se 14 body si vedl relativně dobře; zveřejnilo údaje pro pět z osmi ukazatelů této složky. Stejně jako u nejhorší kategorie, ani zde nebylo možné chybějící informace dohledat v jiných formátech.

Německé agentury hodnocené v Indexu transparentnosti pomoci mají mezi sebou největší rozdíl. Mezi BMZ – GIZ a FFO se nachází 33 dalších agentur a Německo má tak v indexu zastoupení jak té dobré agentury tak i té špatné. Po zprůměrování bodů vyšla celková transparentnost Německé spolkové republiky na 58,2 bodů. To z ní dělá nejhorší zemi zkoumanou v této práci a za Spojenými státy a Spojeným královstvím zaostává o celých 12 bodů. Pokud by bylo Německo v indexu hodnoceno jako země, nacházelo by se na škále mezi prvními agenturami v kategorii „špatné“.

8.1.5. Výsledky Indexu transparentnosti pomoci

V této kapitole byla provedena analýza vybraných agentur hodnocených v Indexu transparentnosti pomoci za rok 2022. Zkoumány byly tři země: Spojené království, Německá spolková republika a Spojené státy. Na základě tohoto zkoumání a zprůměrování všech výsledků bylo zjištěno, že nejtransparentnější z vybraných bilaterálních dárců jsou **Spojené státy americké**. V tomto výsledku hraje velkou roli nadprůměrné hodnocení organizace MCC, neboť se ostatní hodnocené organizace USA pohybovaly po celém spektru hodnotící škály. **Spojené království** získalo podobný počet bodů jako Spojené státy, podle výsledků je ale ve svých rozvojových aktivitách mnohem stabilnější. Obě zkoumané agentury obdržely podobný počet bodů a drží se v první půlce indexu. Transparentnost **Německé spolkové republiky** byla hodnocena jako nejhorší. Zde hraje roli skutečnost, že stejně jako v případě USA i zde byl patrný propastný rozdíl mezi hodnocenými organizacemi. Německo zastupovala jedna z nejlepších, ale i jedna z nejhorších agentur.

8.2. Postavení vybraných zemí v indexu Easterlyho a Pfutzeho

Indexy transparentnosti navržené pány Esterlym a Pfutzem se na rozdíl od Indexu transparentnosti zaměřují hlavně na to, jestli organizace údaje a dokumenty dávají veřejně k dispozici. Kvalita vykazovaných údajů zde není tolik podstatná. V rámci studie z roku 2021 bylo zkoumáno celkem 86 dárců, ve finálním žebříčku efektivnosti pomoci se hodnotilo pouze 73 z nich podle toho, zda poskytovali informace alespoň do tří z pěti zkoumaných dimenzí. Studie rozlišovala dárcce z Výboru pro rozvojovou pomoc, dárcce mimo tento výbor, multilaterální organizace a agentury OSN. Pro potřeby práce se výzkum zaměřuje pouze na vybrané dárcce ze skupiny DAC.

8.2.1. Metoda zkoumání

Metoda Easterlyho a Pfutzeho rozlišuje dva menší indexy transparentnosti. První je založený na vykazování údajů do tabulek OECD. Agentury mohou získat body v rozmezí 0 až 1, kdy 1 představuje úplnou transparentnost vykazovaných údajů. Druhý index spočívá v kontrole režijních nákladů. Výzkumníci ručně dohledávají, zda dárci zveřejňují informace o režijních nákladech veřejně na svých webových stránkách, popřípadě zda je dají k dispozici na žádost emailem. Opět se výkon dárců hodnotí na škále od 0 po 1, kdy 1 znamená, že všechny informace o režijních nákladech byly k dispozici online. Obdržený počet bodů se snižuje podle toho, kolik informací bylo k dispozici a zda a jak agentury reagovaly na žádost o dodání těchto informací.

Analýza se opět soustředí na tři země, Spojené království, Spojené státy a Německou spolkovou republiku. Index hodnotí transparentnost bilaterálních dárců podle výsledků agentur, které tuto zemi ve výzkumu zastupují a pracuje s dostupnými informacemi. Zkoumané agentury jsou vypsané v tabulce č. 5. Agentury byly hodnoceny zvlášť, následně byly jejich výsledky zprůměrovány pro získání celkového skóre pro jednotlivé země.

Tabulka 5 Seznam zkoumaných zemí a jejich agentur

Německo	KFW, BMZ - GIZ
Spojené království	DFID, dnes FCDO
Spojené státy	USAID, MCC

8.2.2. Hodnocení vybraných zemí metodou EP

Výsledky zemí jsou ukázány v tabulce č. 6. Oproti Indexu transparentnosti od organizace Publish What You Fund zde získalo nejlepší skóre **Spojené království**. **Spojené státy americké** obsadily v hodnocení této práce druhé místo a nejhůře si opět vedlo **Německo**. První studie pánů Easterlyho a Pfitzeho (Easterly, a další, 2008), provedena touto metodou, uvádí i jednotlivé výsledky agentur z těchto zemí.

Tabulka 6 Výsledky indexu transparentnosti pro vybrané země podle EP 2018

Dárci	Výkazy OECD	Režijní náklady	Celkový index	Umístění	Transparentnost (%)
Spojené království	1,00	1,00	1,00	1.	86 %
Spojené státy	1,00	0,91	0,95	14.	85 %
Německo	1,00	0,50	0,75	38.	56 %

Tabulka č. 7 ukazuje toto individuální skóre agentur z roku 2008. Studie z roku 2018 (Palagashvili, a další, 2018) dává k dispozici pouze celkové průměry za bilaterálního dárce a studie 2021 (Palagashvili, a další, 2021) uvádí pouze výsledky hodnocené skupiny dárců. Nejhorší průměrné skóre transparentnosti získala německá rozvojová banka **KFW**. Druhé nejhorší skóre získalo opět za Německo **BMZ – GIZ – Spolkové ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj**. Toto hodnocení odpovídá i výsledkům z Indexu

transparentnosti pomoci. Ministerstvo si vedlo v hodnocení lépe než ostatní Německé agentury. Nejlepší individuální skóre, stejně jako u Indexu transparentnosti, získala americká agentura, tentokrát organizace **USAID – Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj**. Podle získaného počtu bodů opět platí, že agentura Spojeného království si zachovává v rámci transparentnosti svých informací stabilitu napříč prováděnými výzkumy.

Studie založené na metodě Easterlyho a Pfutzeho nehodnotí pouze transparentnost. Průhlednost a otevřenost informací jednotlivých dárců je pouze jednou z pěti zkoumaných dimenzí v rámci celkového výzkumu účinnosti rozvojové pomoci jednotlivých zemí. Kromě transparentnosti výzkum hodnotí i nízké režijní náklady, specializace dárců, jejich selektivitu a zda pomoc směřuje do zemí skrz neefektivní kanály pomoci (např. vázaná, potravinová nebo technická pomoc). Pro každou s dimenzí je vypočteno skóre; na základě všech čísel z pěti dimenzí je vypočtena celková účinnost pomoci jednotlivých dárců. Dárci jsou následně seřazeni podle své efektivnosti. Jak bylo zmíněno výše, seřazeno bylo 73 dárců; Spojené království se umístilo na 29. místě, Spojené státy na 41. a Německo na 60. pozici. To z něho činí jednoho z devíti nejméně efektivních bilaterálních dárců.

Tabulka 7 Průměrné skóre transparentnosti jednotlivých agentur podle EP 2008

Země	Agentury	Individuální skóre transparentnosti
Německo	<i>BMZ – GIZ</i>	0,389
	<i>KFW</i>	0,444
Spojené království	<i>DFID</i>	0,722
Spojené státy	<i>USAID</i>	0,833
	<i>MCC</i>	0,444

8.2.3. Transparentnost České a Slovenské republiky

Data z indexu EP z roku 2012 zahrnují větší množství agentur a přidává kategorii dárců mimo skupinu DAC. Mezi nově zkoumanými zeměmi v rámci skupiny DAC byla hodnocena transparentnost i České a Slovenské republiky. Výzkum účinnosti mezinárodní pomoci podle Easterlyho a Pfutzeho z roku 2018 je jediný výzkum, který zahrnuje i data za tyto evropské státy, ukazující efektivnost tuzemské rozvojové pomoci. Tyto dva státy byly přidány do výzkumného vzorku až po roce 2008 a nelze jejich transparentnost srovnat s předchozím rokem. Studie používající metodu EP bohužel nedávají k dispozici vysvětlení hodnocení

jednotlivých agentur, pouze celkové výsledky a průměry. Tabulka č. 8 uvádí skóre z indexů transparentnosti podle EP pro tyto dvě evropské země. Za Českou republiku byla ve výzkumu hodnocena **CZDA – Česká rozvojová agentura** a za Slovenskou republiku **SAIDC – Slovenská agentura pro mezinárodní rozvojovou spolupráci**.

Česká republika si vedla dobře ve vykazování svých údajů do tabulek OECD; v tomto indexu získala plný počet bodů, hůře už reagovala na doplňující informace o režijních nákladech. V hodnocení obdržela skóre pod referenční hranicí 0,5. Na základě celkového hodnocení transparentnosti se umístila na 39. místě s obdobnými výsledky jako výše uvedená Německá spolková republika. V celkové efektivnosti rozvojové pomoci Česká republika obsadila 63. místo. Slovenská republika si v indexech transparentnosti vedla hůře. Ani v jednom ze dvou indexů nedosáhla na referenční hranici 0,5. Lepší skóre získala za vykazování údajů do tabulek OECD, v rámci informací o režijních nákladech si vede žalostně špatně. V celkovém indexu transparentnosti se umístila na 71. místě ze všech 73 hodnocených dárců. To z ní činí jednoho z nejméně transparentních dárců zapojených do výzkumu. V rámci celkové účinnosti pomoci se Slovensko umístilo na 66. pozici; jeho pomoc je čtvrtá nejméně efektivní pomoc z dárců ze skupiny DAC.

Tabulka 8 Výsledky indexu transparentnosti pro ČR a SR podle EP 2018

Dárci	Výkazy OECD	Režijní náklady	Celkový index	Umístění	Transparentnost (%)
Česká republika	1,00	0,38	0,69	39.	55 %
Slovenská republika	0,40	0,25	0,33	71.	16 %

8.3. Shrnutí výsledků analýzy

Práce hledala odpovědi na dvě výzkumné otázky. První otázka zkoumala **jak si vybraní dárci stojí v indexech transparentnosti**. Po analýze a srovnání indexů transparentnosti blíže představených v teoretické části práce byli vybráni tři dárci, kteří byli hodnoceni v obou indexech a to v podobném rozsahu. To znamená, že v těchto indexech byly hodnoceny stejné agentury ze zemí Spojené království, Spojené státy americké a Německá spolková republika. Výzkum ukázal, že si země v rámci obou indexů vedou velmi podobně. Spojené státy dosáhly na dobré výsledky v obou indexech, rozdíl v jednotlivých amerických agenturách je ale velký.

Spojené království taktéž obdrželo dobré hodnocení v obou indexech; jeho výsledky poukazují na jeho kvalitní práci a stabilitu v rámci transparentnosti rozvojové pomoci. Poslední a nejhůře hodnocenou zemí bylo v obou indexech Německo.

Druhá výzkumná otázka si kladla za cíl zjistit, **zda a jakým způsobem jsou ve zkoumaných indexech zohledněny informace na úrovni jednotlivých projektů organizací**. Jak již bylo několikrát zmíněno v předchozích kapitolách, indexy sestavované na základě metody EP se zaměřují na jednoduchá zjištění zda a v jaké podobě dárci své informace sdílí s veřejností. Tato metoda nehodnotí aktivity dárců na nižší než národní úrovni. Pokud jsou podrobnější údaje obsaženy v tabulkách OECD, tak stále hodnotí pouze skutečnost, že dárci do těchto tabulek informace v nějaké podobě vykazují.

Druhý index, Index transparentnosti rozvoje za rok 2022, obsahuje kategorii zaměřenou přímo na hodnocení informací týkajících se projektů, rozdělených do 10 ukazatelů. Tato kategorie se jmenuje *vlastnosti projektů*. Jak bylo uvedeno výše, tato kategorie zkoumá včasnost projektů, jejich aktuální fáze, popisné, nefinanční údaje a základní popisné údaje. Ukazatele slouží i k zasazení projektů do kontextu agentury samotné a do kontextu země, ve které jsou realizovány.

Rozdílný přístup studií je dán převážně tím, že se každý z indexů v jádru soustředí na něco jiného. Zatímco Index transparentnosti, jak název napovídá, se zaměřuje jen a pouze na celkovou transparentnost zkoumaných dárců, druhý index transparentnosti je naopak součástí většího indexu, a to Indexu celkové výkonnosti rozvojové pomoci. Pro metodu EP tedy není tolik důležitá kvalita sdílených dat, ale skutečnost, že jsou data vůbec sdílena. Jelikož ale oba indexy obsahovaly podobný výzkumný vzorek a jsou měřeny dlouhodobě, bylo jejich srovnání možné.

Celkový vhled do problematiky transparentnosti na základě důkladné rešerše literatury dvou generací studií a samotného výzkumu nabízí odpověď na otázku, proč jsou některé agentury transparentnější než jiné, jaké okolnosti vedou k tomu, že organizace sdílí svá data a jiné nikoliv. Důležitým hybatelem je politický tlak vyvinutý od roku 2011 a s tím spojená odpovědnost a celková ochota organizací dané informace sdílet. Velký problém se objevuje v kvalitě těchto dat. Organizace v dnešní době sdílí velké obnosy dat v univerzálním formátu, kvalita těchto dat se ovšem v průběhu let snižuje. Organizace si uvědomují, že se s daty dále nepracuje a sdílí informace pouze pro splnění této povinnosti. Jsou si vědomy toho,

že v rozvojových zemích, kde by měla být otevřená data využívána, mnohdy neexistují prostředky pro jejich užívání.

Data už jsou sdílena, jsou transparentní a k dispozici, dalším cílem by mělo být zaměření se na kvalitu a užitečnost jejich využití. Studie kritizující a hodnotící stav hnutí za transparentnost, by se mohly považovat za studie třetí generace podle rozdělení ze studie *The Money Trail* z roku 2011. Je totiž na čase posílit kapacity rozvojových zemí, aby se naučily otevřená data používat pro svůj prospěch, na jejich základě plánovat a směřovat obdrženu pomoc tam, kde je potřeba nejvíce.

Diskuse

Na téma transparentnost rozvojové pomoci byla v průběhu let provedena celá řada studií. Buď se jednalo o dlouhodobé opakované měření organizace Publish What You Fund anebo o jednorázové práce, jakou byla například *The Money Trail: Ranking Donor Transparency in Foreign Aid* z roku 2010. Právě tato konkrétní studie ve své práci rozdělila výzkumy tehdejší doby do dvou generací, a to před rokem 2010 a po roce 2010. Na základě provedené rešerše literatury zabývající se celou dekádu hnutí za transparentnost a návrhu rozdělení na generace ze studie *The Money Trail*, lze nejnovější výzkumy transparentnosti, zabývající se kritikou a evaluací dosažených výsledků, pravděpodobně považovat za **třetí generaci výzkumů transparentnosti**.

Problémem transparentnosti před rokem 2010 bylo, že chyběly hloubkové studie této problematiky. Ty se začínají objevovat po roce 2008, kdy pánové Easterly a Pfitze poprvé zveřejňují svůj Index celkové výkonnosti rozvojové pomoci, nehodnotí ovšem transparentnost jako takovou. V roce 2010 přichází Williamson se svým výzkumem s obdobným přístupem jako u předchozí studie. Práce nahlížely na zkoumání transparentnosti jako na část většího celku, nepokoušely se řešit kvalitu dárcovských zpráv. Výzkumy měly binární povahu, udávaly hodnocení buď 1 nebo 0, tudíž i nedokonalý výkaz pouze pro svou existenci získal bod. Díky svému charakteru většího a komplexnějšího měření, kde transparentnost není hlavním parametrem výzkumu, je použití samostatných výsledků z těchto studií komplikované. Transparentnost je zde použita jako část podmiňující další části komplexnějších výzkumů. Tyto studie jsou autory studie *The Money Trail* považovány za první generaci výzkumů transparentnosti.

Druhá generace výzkumů transparentnosti započala s příchodem organizace Publish What You Fund v roce 2010 se svým Indexem transparentnosti pomoci a do druhé generace řadí svůj výzkum i samotní autoři práce *The Money Trail*. Výzkumy v této době nahlíží na transparentnost informací o projektech jako na nástroj vhodný pro budoucí plánování, koordinaci a hodnocení. Tyto výzkumy už měřily kvalitu zadávaných údajů. Index transparentnosti pomoci byl prvním kvalitativním měřítkem, srovnatelným mezi jednotlivými zeměmi a agenturami. Možnost takového porovnávání dárců mezi sebou vedlo k motivaci agentur být lepší. Index ze studie *The Money Trail* se také zaměřuje na měření komplexnosti dat a obě tyto studie čerpají data ze standardu IATI. Samotné členství v Mezinárodní iniciativě pro transparentnost pomoci je těmito studii považováno za známku transparentnosti. (Ghosh, a další, 2011)

Zatímco první generace studií hodnotila to, že jsou data sdílena, druhá generace se již zaměřovala na jejich kvalitu. Za třetí generaci výzkumu by mohly být považovány takové studie, které přístup kritizují a navrhují řešení a možnosti jeho zlepšení. Tyto studie, jako například *A RACE TO THE TOP: The Aid Transparency Index And The Social Power of Global Performance Indicators* z roku 2018 nebo významná evaluace Hewlettské nadace z roku 2021 *Evaluating Aid Transparency* poukazují na nedostatky a limity monopolního postavení Indexu transparentnosti pomoci. V průběhu let bylo odhaleno hned několik problémů spojených s touto problematikou a pokles ve výsledcích tohoto indexu za rok 2022 tyto problémy spíše potvrzuje. Je totiž důležité říct, že více informací nerovná se nutně větší odpovědnosti dárců.

Přetrvávajícím problémem totiž zůstává, že nelze zajistit, aby se velké množství dostupných informací využívalo v praxi. Zároveň vliv Indexu transparentnosti a tlak, který na aktéry vyvíjí není rovnoměrný; liší se podle toho, jaký je hlavní mandát hodnocené agentury. Organizace s hlavním rozvojovým mandátem budou spíše reagovat na pobídky hodnocení Indexu transparentnosti než organizace, u nichž je rozvojová spolupráce vedlejší aktivitou. Organizace také využívají dobrého hodnocení v indexu jako svou pozitivní reklamu, která odvádí pozornost od neúspěchů; agentury často uvádí údaje pouze o svých úspěšných projektech a o neúspěšných uvádí pouze minimum informací. Není tedy překvapivé, že dárci se spíše snaží splnit minimální požadavky transparentnosti, než aby udělali o trochu víc. Tuto skutečnost v rámci diplomové práce potvrzují výsledky z výzkumu; u zkoumaných agentur mnohdy chyběly informace o výsledcích projektů, byly nekvalitní nebo neúplné. (Honing, a další, 2019)

Třetí generace studií o transparentnosti tedy s sebou přináší i řešení výše zmíněných problémů, které byly více představeny v dřívějších kapitolách práce. Důležité je ale zmínit, že velkou roli hraje zastaralost a přesycení samotného standardu IATI. Iniciativa spoléhala na to, že si zainteresovaní aktéři vybudují prostředí pro používání dat sami, jenomže to není vždy možné. Je proto třeba zapracovat na tom, jak dostat počítačová data z registru i k netechnickým uživatelům a hlavně je třeba je naučit, jak s takovými daty vůbec pracovat. IATI se také potýká s problémem přesycení těmito daty; je jich příliš mnoho a měla by obsahovat pouze data budující dialog mezi aktéry rozvojové spolupráce. Přetrvávajícím problémem je již zmíněné nezveřejňování výsledků a dopadů neúspěšných projektů. I samotné fáze hnutí za transparentnost by se daly rozdělit do tří generací jako studie, které je zkoumaly. Ve druhé

generaci byla transparentnost úspěšně implementována, je tedy nutné přemýšlet nad tím, jak s transparentním množstvím dat pracovat dál. (Glennie, a další, 2021)

Výše zmíněné aspekty korespondují s výsledky vyvozenými pomocí výzkumu v této práci. Výzkum zkoumal rozdíl mezi studii první generace a druhé generace a zjištění odpovídají výše popsané problematice. Studie od Easterlyho a Pfutzeho pro své výzkumy pracuje se zastaralými daty, zároveň se nesnaží řešit kvalitu těchto informací a má binární charakter, který ji činí nedokonalou. Stejně tak měření transparentnosti jako součást jednoho velkého indexu sledujícího jiný cíl sice podmiňuje další zkoumání, ale komplikuje interpretaci získaných výsledků transparentnosti. Publish What You Fund se už naopak zaměřuje na zkoumání kvality sdílených dat, ta se ale velice liší podle kategorií a potvrzuje výše uvedené tvrzení, že agentury nezveřejňují nebo zveřejňují nedostatečně informace o výsledcích svých projektů. Zároveň bylo zjištěno, že průměrný výsledek transparentnosti agentur z metody z roku 2008 je zkrslující. Easterly a Pfutze uvádí průměrné hodnocení transparentnosti za zemi, zprůměrováním výsledků každé její rozvojové agentury zapojené do výzkumu. Když bylo stejné metody použito na hodnocení Publish What You Fund, bylo zjištěno, že zkoumané země dosáhly přibližně stejného hodnocení, i když v jedné zemi získaly všechny agentury podobný počet bodů a v druhé zemi si pouze jedna z hodnocených agentur vedla nadprůměrně dobře. Toto zjištění odráží fakt, že binární hodnocení transparentnosti, kdy jsou data sdílena bez přihlédnutí na jejich kvalitu, je nedostačující.

Zjištění vlastního výzkumu korespondují s obecnými výsledky a potvrzují některé problémy, se kterými se tato problematika potýká. Práce přichází s návrhem zařadit evaluační studie do studií transparentnosti třetí generace a podporuje tento nápad na základě důkladné rešerše literatury a vlastního výzkumu. Potvrzuje skutečnost, že dárcovské země přestávají řešit kvalitu dat, kvůli tomu, že si jsou vědomy, že se s nimi nenakládá tak, jak hnutí za transparentnost předpokládalo. Dárce si tak splní povinnost být transparentní a získá pozitivní reklamu. Hnutí za transparentnost by mělo začít reagovat na evaluační studie a na kritiku, která poznamenává, že dochází ke změně kontextu rozvojové pomoci. Všechna data již máme k dispozici, třeba se zaměřit na jejich používání, čímž by se mohly zabývat studie případné čtvrté generace.

Závěr

Kompletní dostupnost informací o finanční pomoci potřebným zemím včasným, systematickým a srovnatelným způsobem, který umožňuje zapojení širší veřejnosti, občanské společnosti a jiných aktérů do vládní odpovědnosti těchto zemí se ukázala být stěžejní pro budoucnost rozvojové pomoci jako takové. Ve své podstatě každý obyvatel potřebné země teď může zjistit, kolik pomoci jednotliví dárci poskytují, komu ji poskytují, kdy byla vyplacena a na jaké účely byla využita. Zdá se být nezbytné poskytovat informace o dopadu projektů nebo programu pomoci. Tuto kompletní dostupnost údajů o finanční pomoci lze shrnout jako transparentnost rozvojové pomoci.

Transparentnost pomoci se považuje za důležitého hybatele samotné rozvojové kultury a spolupráce. To, jestli jsou data k dispozici a jak kvalitní jsou, pomáhá zefektivnit rozvojovou pomoc v potřebných zemích. Přístup k otevřeným, obsáhlým a kvalitním datům pomáhá zemím lépe plánovat. Pomáhá zefektivnit práci s finančními zdroji a při nastartování domácích politik těchto zemí. Lepší znalost rozvojové problematiky v zemi přijímající rozvojovou pomoc podporuje a zlepšuje její občanskou společnost. Zároveň pomocí otevřenějších a kompletních dat dochází k lepší a rychlejší identifikaci neefektivních zdrojů a forem pomoci, mezi které patří například potravinová pomoc. Zároveň pomáhá odhalit zdvojování úsilí v dané zemi; lepší znalost projektů, které v zemi probíhají, zamezí plýtvání peněz a překrývání projektů. Bez transparentnosti dárcovských agentur by bylo nemožné plýtvání finančními zdroji vyčíslit a nedalo by se zabránit korupci nebo zpronevěře těchto peněz. Korupce je stále velkým problémem v rozvojových zemích a dostupnější informace o tocích peněz by zpronevěření mohly rychle odhalit. Díky sdílení informací o probíhajících projektech v zemi můžeme budoucí projekty náležitě upravit, aby již skončené projekty spíše rozvíjely a nepřekrývaly se.

Vše výše zmíněné můžeme vnímat jako pozitivní vliv transparentnosti. Transparentnosti dat je přisuzována transformační síla, bohužel i tato síla nemusí být využita. V dnešní době sice máme otevřená a snadno dostupná kompletní a kvalitní data o rozvojové pomoci, bohužel nemáme dokonalou infrastrukturu na jejich používání. Z mnohých kritik a výzkumů v práci zmíněných vyplývá, že země přijímající ODA, pro jejichž vlastní rozvoj by měla být transparentnost klíčová, mnohdy ještě nedokážou tato data používat nebo pochopit. Mnoho studií také uvádí, že hnutí za transparentnost pravděpodobně dosáhlo svého vrcholu. Obecně se dá říct, že organizace pochopily, že se s jejich daty málokdy pracuje tak, jak by mělo a není tedy natolik důležité aby splňovaly všechny kategorie kvality a kvantity.

Důležité je ovšem říct, jak bylo nastíněné ve výzkumu, který srovnával dva nejčastěji používané indexy měřící transparentnost, že otevřená data jsou důležitou vstupní jednotkou do problematiky transparentnosti. Z Indexu celkové efektivnosti rozvojové pomoci od Pfutzeho a Easterlyho je patrné, že kdyby data dárcovských organizací a agentur nebyla dostupná, nebylo by, jak celkovou efektivnost pomoci měřit a zjistit. V rámci tohoto indexu bylo odhaleno, že stále dochází k používání neefektivních kanálů pomoci, přesto se situace od prvního měření výrazně zlepšila. Došlo ke skutečnému omezení zdvojování úsilí a dárci s dobrými výsledky v indexu transparentnosti tak potvrzují svou odpovědnost vůči důležitosti své práce. Zkoumáním druhého indexu, Indexu transparentnosti pomoci, došlo k důležitému postřehu a to, že ne všechny agentury v rámci jednoho státu jsou stejně schopné a efektivní. Příkladem je rozvojová pomoc Spojených států amerických, která z prováděného výzkumu vyšla jako nejtransparentnější, a to díky nadprůměrnému výsledku jedné z jejich rozvojových agentur.

Je ovšem důležité zmínit, že pozitivní dopad transparentnosti mnohdy zahrnuje spíše nereálné představy o tom, jak budou data pozitivně a prospěšně využívána k plánování a předvídání různých situací v rozvoji. Zapomíná se na skutečnost, že data z dnes už přesycených informačních databází mají malé nebo žádné využití ze strany zemí přijímající pomoc. Chybí technické prostředky a kapacity; země o datech mnohdy ani neví, nemají k nim přístup anebo jim jednoduše nerozumí. Nízká poptávka po datech v potřebných zemích potvrzuje skutečnost, že aktéři si nedokázali vybudovat zázemí pro používání otevřených dat sami. Představy zefektivnění rozvojové pomoci skrz zkvalitnění a zvýšení dostupnosti dat o pomoci se tedy zcela nenaplnily a proto čelí hnutí transparentnosti v současné době vlně kritiky. Podle některých zdrojů transparentnost funguje, ovšem dosáhla svého vrcholu. Je na čase přesunout pozornost od dárcovských agentur k příjemcům pomoci a vynaložit úsilí na budování kapacit pro pochopení dostupných dat. Naučit aktéry pracovat s dostupnějšími daty by mělo být tedy dalším logickým krokem tohoto již vyhasínajícího rozvojového trendu.

Hnutí za transparentnost pomoci začalo už před deseti roky a kultura, která byla díky této iniciativě vytvořena, si úctyhodně udržuje své postavení a důležitost. Vytváří politický tlak na organizace a státy, které jsou nuceny pro získání prakticky pozitivní reklamy poskytnout otevřená data. Transparentnost je dobrým nástrojem podněcujícím důležitou diskusi mezi dárcem a příjemcem pomoci. Pokud v některé z oblastí pomoci neexistují dostatečně transparentní data, nevíme, co od této oblasti doopravdy očekávat. Transparentnost je nástroj, který lze použít pro plánování, koordinaci a hodnocení rozvojové spolupráce, může ovlivnit

výdaje země, konkrétní využití pomoci a při naplnění svého plného potenciálu může větší transparentnost vést i ke snížení procenta pomoci v HDP rozvojových zemí.

Citovaná literatura

1. **Ahmed Farzana** Which organisations will feature in our new DFI Transparency Index? [Online] // Publish What You Fund. - 2022. - <https://www.publishwhatyoufund.org/2022/05/which-organisations-will-feature-in-our-new-dfi-transparency-index/>.
2. **Ainsworth David** Aid Transparency index at risk of closure [Online] // devex. - 2022a. - <https://www.devex.com/news/aid-transparency-index-at-risk-of-closure-103483>.
3. **Ainsworth David** Aid Transparency Index finds a worrying U-turn [Online] // devex. - 2022b. - <https://www.devex.com/news/aid-transparency-index-finds-a-worrying-u-turn-103605>.
4. **Anderton Ryan** Watch the launch of the DFI Transparency Index [Online] // Publish What You Fund. - 2023. - <https://www.publishwhatyoufund.org/2023/01/launch-of-the-dfi-transparency-index/>.
5. **Azulay Nicholas** Nonprofit Transparency best practices: Building donor & public trust [Online] // Whole Whale. - nedatováno. - <https://www.wholewhale.com/tips/nonprofit-transparency-best-practices/>.
6. **Bignell Alister** Why development aid transparency matters [Online] // GAVI. - 2020. - <https://www.gavi.org/vaccineswork/why-development-aid-transparency-matters>.
7. **Cabedo J. David [a další]** Improving and measuring transparency in NGOs: A disclosure index for activities and projects [Článek] // Nonprofit Management & Leadership. - 2018. - 3 : Sv. 28. - stránky 329-348.
8. **Center for Theory of Change** What is the Theory of Change [Online] // Center for Theory of Change. - nedatováno. - <https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/>.
9. **DARA** Humanitarian response index [Online] // DARA. - nedatováno. - <https://daraint.org/humanitarian-response-index/>.
10. **Devex.com** AIDDATA [Online] // devex.com. - nedatováno. - <https://www.aiddata.org/about>.

11. **Dollar David a Levin Victoria** The Increasing Selectivity of Foreign Aid, 1984–2003 [Článek] // World Development. - 2006. - 12 : Sv. 34. - stránky 2034-2046.
12. D-portal.org [Online]. - nedatováno. - http://d-portal.org/ctrack.html?country_code=BA&sector_group=112&year_min=2000&year_max=2023#view=main.
13. **Easterly William a Pfitze Tobias** Where Does the Money Go? Best and Worst Practices in foreign Aid [Článek] // Journal of Economic Perspectives. - 2008. - 2 : Sv. 22. - stránky 29-52.
14. **Easterly William a Williamson Claudia R.** Rhetoric versus Reality: The Best and Worst of Aid Agency Practices [Článek] // World Development. - 2011. - 11 : Sv. 39. - stránky 1930-1949.
15. **Elliot Claudia** Why make aid transparent? [Online] // devex. - 2011. - <https://www.devex.com/news/why-make-aid-transparent-75013>.
16. **Eppenauer Alexandra** Importance of and improvements in foreign aid transparency [Online] // The Borgen Project. - 2018. - <https://borgenproject.org/foreign-aid-transparency/>.
17. **Erling Holden [a další]** The Imperatives of sustainable Development [Článek] // Sustainable Development. - 2016. - 3 : Sv. 25.
18. **Evropská komise** Transparentnost rozvojové pomoci [Online] // Comission Europa. - nedatováno. - https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/human-rights-non-eu-countries/ensuring-aid-effectiveness/aid-transparency_cs.
19. **Fjeldstad Odd-Helge** Combating corruption: A transparency index for donors? [Článek] // Development Today. - 1999. - 6 : Sv. 9.
20. **Forbes Tim** 4 Ways Donation Transparency Increases Fundraising Success [Online] // Soapbox Engage. - 2020. - <https://www.soapboxengage.com/blog/1843-4-ways-donation-transparency-increases-fundraising-success>.
21. **Ghosh Anirban a Homi Kharas** The Money Trail: Ranking Donor Transparency in Foreign Aid [Článek] // World Development. - 2011. - 11 : Sv. 39. - stránky 1819-1929.

22. **Glennie Jonathan [a další]** Evaluating aid transparency [Kniha]. - [místo neznámé] : Oxford Policy Management, 2021.
23. **HDX** The Humanitarian Data Exchange [Online] // data.humdata.org. - nedatováno. - <https://data.humdata.org/>.
24. **High- a UN. High-Level Panel on Humanitarian Financing** Too important to fail : addressing the humanitarian financing gap : report to the United Nations Secretary-General / High-Level Panel on Humanitarian Financing [Kniha]. - New York : [autor neznámý], 2016.
25. **Honing Dan a Weaver Catherine** A Race to the Top? The Aid Transparency Index and the Social Power of Global Performance Indicators [Článek] // International Organization. - 2019. - 3 : Sv. 73. - stránky 579-610.
26. **IASC** Greater Transparency [Online] // Inter-Agency Standing Committee. - nedatováno. - <https://interagencystandingcommittee.org/greater-transparency>.
27. **IATI** About IATI [Online] // International Aid Transparency Initiative. - nedatováno (a). - <https://iatistandard.org/en/about/>.
28. **IATI** AIMS - Aid Information Management Systems [Online] // IATI. - nedatováno (b). - <https://iatistandard.org/en/iati-tools-and-resources/aims/>.
29. **IATI** Vision and mission [Online] // International Aid Transparency Initiative. - 2016. - https://cdn.iatistandard.org/prod-iati-website/documents/IATI_vision_and_mission.pdf.
30. **IFAD** International Aid Transparency Initiative [Online] // IFAD. - nedatováno. - <https://www.ifad.org/en/iati>.
31. **Ingram George a Paxton Sally** US foreign aid transparency: How to fix dueling dashboards [Online] // BROOKINGS. - 2018. - <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2018/06/13/us-foreign-aid-transparency-how-to-fix-dueling-dashboards/>.
32. **Ingram George** How better aid transparency will help tackle global development challenges [Online] // BROOKINGS. - 2018. - <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2018/06/21/how-better-aid-transparency-will-help-tackle-global-development-challenges/>.

33. **Jörg Faust** Donor Transparency and Aid Allocation [Článek] // discussion Paper. - Bonn : Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), 2011. - Sv. 12.
34. **Knack Stephen, Rogers F. Halsey a Eubank Nicholas** Aid Quality and Donor Rankings [Článek] // World development. - 2011. - 11 : Sv. 39. - stránky 1907-1917.
35. **Kuteesa Florence** Global Aid Transparency Movement: A Call for Action? [Online] // IMF PFM BLOG. - 2011. - <https://blog-pfm.imf.org/en/pfmblog/2011/04/global-aid-transparency-movement-a-call-for-action>.
36. **McGee Rosemary** Annex 5: Aid Transparency – Review of Impact and Effectiveness of Transparency and Accountability Initiatives [Kniha]. - 2010.
37. **Ministerstvo zahraničních věcí** Pařížská deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci [Článek] // Evaluační teorie a praxe. - 2014. - 1 : Sv. 2. - stránky 126-146.
38. **Moreno-Albarracín Anonio Luis [a další]** Measuring What Is Not Seen - Transparency and Good Governance Nonprofit Indicators to Overcome the Limitations of Accounting Models [Článek] // Sustainability. - 2020. - 18 : Sv. 12.
39. **OECD** Busan Partnership for Effective Development Co-operation [Online]. - 2011. - https://www.oecd-ilibrary.org/development/busan-partnership-for-effective-development-co-operation_54de7baa-en.
40. **OECD** Creditor Reporting System [Online] // OECD iLibrary. - nedatováno (a). - https://www.oecd-ilibrary.org/development/data/creditor-reporting-system_dev-cred-data-en.
41. **OECD** OECD converts complete 2018 and final 2019 Creditor Reporting System (CRS) data into XML format, by donor and by recipient [Online] // OECD.org. - nedatováno (b). - <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-topics/crs-xml.htm>.
42. **OECD** The Busan Partnership for Effective Development Cooperation [Online]. - 2012. - <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/Busan%20partnership.pdf>.
43. **OECD** The Paris Declaration on Aid Effectiveness and the Accra Agenda for Action [Online]. - 2011. - <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>.

44. **OECD** Transparency [Online] // OECD. - nedatováno (c). -
<https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/acomonstandard.htm>.
45. **OECD/UNDP** Making Development Co-operation More effective: 2014 Progress Report [Kniha]. - Paříž : OECD Publishing, 2014.
46. **OECD/UNDP** Making Development Co-operation More Effective: 2016 Progress Report, [Kniha]. - Paříž : OECD Publishing, 2016.
47. **OECD/UNDP** Making Development Co-operation More Effective: 2019 Progress Report [Kniha]. - Paříž : OECD Publishing, 2019.
48. **OPEN UNDP** About us [Online] // OPEN UNDP. - nedatováno. -
<https://open.undp.org/about-us/open>.
49. **Palagashvili Liya a Williamson Claudia R.** Are Aid Agencies Changing Their Practices? [Článek] // Journal of International Development. - 2020. - 5 : Sv. 32. - stránky 819-823.
50. **Palagashvili Liya a Williamson Claudia R.** Are Emerging Donors Engaging in Poor Foreign Aid Practices? A comparison of Traditional Versus Non-Traditional Aid Agencies [Článek]. - 2018.
51. **Palagashvili Liya a Williamson Claudia R.** Granting foreign aid agencies: Best practices across traditional and emerging donors [Článek] // Review of Development Economics. - 2021. - 1 : Sv. 25. - stránky 654-675.
52. **Publish What You Fund** 2022 Aid Transparency Index Technical Paper [Kniha]. - 2022a.
53. **Publish What You Fund** About Us [Online] // Publish what You Fund. - nedatováno a. - <https://www.publishwhatyoufund.org/about-us/>.
54. **Publish What You Fund** Aid Transparency Index Report. - 2020.
55. **Publish What You Fund** Aid Transparency Index Report. - 2022b.
56. **Publish What You Fund** Comparison Chart [Online] // Publish What You Fund. - nedatováno b. - https://www.publishwhatyoufund.org/the-index/comparison-chart/?fbclid=IwAR0WXr81CWITAmWkF-vphh6EU5O8Q8PA46-Fk4-IRpEjjzgttTx7kArW_b4.

57. **Publish What You Fund** DFI Transparency Index 2023 [Kniha]. - 2023.
58. **Publish What You Fund** Humanitarian Transparency [Online] // Publish What You Fund. - 2019. - <https://www.publishwhatyoufund.org/projects/humanitarian-transparency/>.
59. **Publish What You Fund** MAKE AID TRANSPARENT [Online] // Make Aid Transparent. - 2011. - <https://www.makeaidtransparent.org/>.
60. **Publish What You Fund** Publish What you fund Strategy 2021 - 2024 [Kniha]. - 2021.
61. **Publish What You Fund** Why transparency matters [Online] // Publish What You Fund. - nedatováno c. - <https://www.publishwhatyoufund.org/why-transparency-matters/>.
62. **ReliefWeb** Donor data transparency: accountability towards aid recipients [Online] // ReliwfWeb. - 2020. - <https://reliefweb.int/report/world/donor-data-transparency-accountability-towards-aid-recipients>.
63. **Revenue Watch Institute** Revenue watch index [Online] // Revenue Watch Institute. - 2010. - <https://www.resourcegovernance.org/rwindex2010/execsummary.html>.
64. **SEEK Development** DONOR TRACKER [Online] // Donor Tracker. - 2012. - <https://donortracker.org/about>.
65. **Transparency International** About [Online] // Transparency International. - nedatováno. - <https://www.transparency.org/en/about>.
66. **Transparency International** Corruption Perceptions Index 2021 [Kniha]. - 2022.
67. **United Nations** Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development [Online] // sdgs.un.org. - 2015. - <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/addisababaactionagenda>.
68. **Ursu Sam** The 2022 Aid Transparency Index [Online] // Development aid. - 2022. - <https://www.developmentaid.org/news-stream/post/146690/the-2022-aid-transparency-index>.

69. **Weaver Kate** The promise – and pitfalls – of the Aid Transparency Index [Online] // Publish What You Fund. - 2020. - <https://www.publishwhatyoufund.org/2020/08/the-promise-and-pitfalls-of-the-aid-transparency-index/>.
70. **William & Mary** Global Research Institute [Online] // William & Mary. - nedatováno. - <https://www.wm.edu/offices/global-research/research-labs/aiddata-gri/index.php>.